



Έτος Γ'.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ 1875.

Φυλ. Γ'.

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ.



Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Φιλεκπαιδ. Συλλόγῳ
 «Ὀμηρος» ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ
 τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΠΛΑΝΙΔΟΥ.

Κύριοι!

Μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ παριστάμενος ἐνταῦθα πρώτην φορὰν σήμερον, ὅπως ποιήσωμαι ἐναρξίν τῆς, ἢν ὑποσχόμεν, διδασκαλίας μου, ἐπιλαμβάνομαι ἤδη τῆς καλῆς εὐκαιρίας τοῦ ν' ἀποδώσω προθύμως τὰς ὀφειλομένας εὐχαριστίας μου τῷ ἀξιοτίμῳ φιλεκπαιδευτικῷ τούτῳ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ τιμῇ, ἢν οὗτος εὐμενῶς μοι ἀπένειμεν, ἀναθεὶς μοι τὴν Ἱστορίαν ἐν γένει, καὶ ἢν διὰ τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ παρουσίας καλοκλήθως μοι περιάπτει, δι' αὐτοῦ δὲ καὶ τῇ ἐπαξίως ὑπ' αὐτοῦ ἀντιπροσω-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Γ'.)

πευομένη φιλοξένη καὶ φιλοκάλῳ Ἑλληνικῇ κοινότητι Σμύρνης, ἐπὶ τῇ φιλοφρόνῳ ὑποδοχῇ, ἢς παρ' αὐτῆς ἠξιώθην, ὡς ἐπίσης καὶ τοῖς ἐν Ἀθήναις σεβαστοῖς φίλοις μου, ἐπὶ τῇ φιλικῇ προτροπῇ καὶ ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ αὐστάσει πρὸς τοὺς ἐνταῦθα Κυρίους.

Ἀφοῦ δὲ πολλοὶ τῶν κυρίων Συνεδέλφων μου ἀνέλαβον εὐχαρίστως καὶ διδάσκουσιν εὐδοκίμως ἀπὸ ταύτης τῆς ἑδρας πάσαν ἕλλην ἐπιστήμην ἐν πράξει καὶ θεωρίᾳ ἀποβλέποντες καὶ δικαίως πρὸς τὴν ὠφέλειαν πάντων, ἐπιθυμῶν κἀγὼ συνεργῆσαι μετὰ τῶν ἄλλων, ἕσθη μοι δύναμις, εἰς πᾶν ὅ,τι συντελεῖ πρὸς τὸν φιλοεθνή καὶ ὑψηλὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου, ὃν συγκροτοῦσιν ἀξίως διὰ τῆς πολυμαθείας αὐτῶν καὶ ἀνεγνωρισμένης φιλοπατρίας ἄνδρες γεραροὶ καὶ ἐρήτρεις ἐταῖροι, ὡς καὶ κατὰ πάντα ἀξιώσειν καὶ φιλόμουσοι Νεολαία, καλὸν πολὺ θεώρησα, ἀλλὰ δὴ καὶ λίαν ἀναγκαῖον νὰ ἀναλάβω τὴν διδασκαλίαν τῆς προγονικῆς Ἱστορίας,

ἐκλεξάμενος ἐξ αὐτῆς τὰ γεγονότα κατὰ τοὺς τελευταίους Βυζαντινοὺς χρόνους, τὴν ἱστορίαν τῶν Παλαιολόγων, καὶ τοῦτο τῇ εὐγενεῖ προτροπῇ ἀξιοσεβάστου μοι φίλου, τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ Γυμνασιάρχου κ. Κ. Ξανθοπούλου, πρὸς ἕν ἀπο νέμω καὶ δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην μου ἐπὶ τῇ ἐξαιρέτῳ αὐτοῦ πρὸς ἐμὲ εὐνοίᾳ.

Καὶ καλὸν μὲν ἐνόμισα νὰ διδάξω τὴν ἱστορίαν, ἣν πάλαι ὁ Μικρασιάτης Πρόδοτος πρῶτος ἐδημιούργησεν, «ὡς μῆτε τὰ γεγονότα ἐξ ἀνθρώπων ἐξίτηλα γένηται, μῆτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θαυμαστά τὰ μὲν Ἑλλήσι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα ἀκλεῖν γένηται»· διότι εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι πᾶς διδασκόμενος ἢ μελετῶν καὶ γινώσκων τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους του δύναται νὰ κρίνῃ ἀσφαλέστερον καὶ ὀρθότερον περὶ τε τῆς ἐκάστοτε καταστάσεως τούτου καὶ περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ τῆς μελλούσης.

Αἴαν δὲ ἀναγκαῖον ἔκρινα νὰ ἐξιστορήσω τὰ κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα συμβάντα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Πατρίδι διὰ τε τὴν ἐντελῆ σχεδὸν ἄγνοιαν ταύτης παρ' ἡμῶν, ὡς μὴ ὄφελε, τῶν Ἑλλήνων, καὶ διότι, ἂν ὑπάρχῃ μέρος τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας ἐν γένει, ὅπερ ἔνθεν μὲν παχυλωτάτη ἀμάθεια τῶν τῆς δύσεως, ἔνθεν δὲ πολέμια αἰσθήματα καὶ διάνοια προκατεστημένη τοσοῦτον πικρῶς καὶ ἀδίκως ἀλλὰ καὶ ἀγνωμόνως μέχρι χθὲς καὶ πρῶν διέστρεψαν, ὡς τε τὸ Ἀνατολικὸν ἢ Βυζαντινὸν λεγόμενον κράτος παρὰ πάντων σχεδὸν νὰ θεωρῆται ὡς ἡ κοιτίς τῆς ἀμαθείας, τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τῆς κακῆς πίστεως, εἶναι ἡ ἑλληνικὴ τῶν μέσων αἰώνων Βυζαντινὴ ἱστορία.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ Ἀνατολικὸν ἢ Βυζαντινὸν τοῦτο βασιλεῖον περιλαμβάνον 4430 περίπου ἔτη, ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ τελευταίου βασιλέως αὐτοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἰδρυθέν Μακεδονικὸν κράτος, τροπολογηθὲν διὰ τοῦ Χριστιανικοῦ θρησκείματος καὶ τῆς

Ῥωμαϊκῆς διοικήσεως, τοῦτο δὲ πάλιν ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος κόσμος ὁ πρῶτος Ἑλληνισμός, ἵνα ἐκτιμήσωμεν τὴν σπουδαιότητα τοῦ, ὃ προτίθεται νὰ διδάξω, μέρους τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας, ἀνάγκη νὰ ἀναδράμωμεν ἐπὶ μικρὸν εἰς τὰ ὀπίσω, ἵνα χαρακτηρίσωμεν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ἴδωμεν ὁποίας τινὰς φάσεις ὁ Ἑλληνισμὸς διήλθεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν Μέσων αἰώνων, ὁποίας δοκιμασίας ὑπέστη οὗτος κατὰ τὴν πλέον ἢ χιλιετηρίδα ταύτην, καὶ πῶς τέλος διατελεῖ ἤδη ἔχων. Διὸ καίπερ τὸ πολῦτιμον τοῦ χρόνου φειδωλῶς ἀναμετρούμενος, ὅπως ἀρξάμενος φέρω εἰς πέρας τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν καὶ δολιχοδρομήσω ταχέως τὸ μακρὸν καὶ ἐπίπονον ἀλλὰ τερπνὸν τοῦτο στάδιον, δὲν δύναμαι ὅμως ἢ ἐν ὀλίγοις νὰ διεξέλθω τὴν μεγάλην πορείαν καὶ τὰς ποικίλας μεταβολὰς, ἃς ὑπέστη τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ὅπως δώσω τοῖς πᾶσιν ἐν τῷ εἰσαγωγικῷ τούτῳ μαθηματί μου γενικὴν ἰδέαν περὶ τοῦ ὅλου.

Θέλω δ' ἐξιστορήσει τὰ γεγονότα ὡς συντομώτατα κατὰ τὰς ἀσφαλεστάτας πηγὰς, ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ, πάνυ ἐλευθέρως καὶ ἄνευ ἔθνικων προλήψεων· διότι πέποιθα ὅτι οἱ Ἕλληνες μελετῶντες οὕτω τὴν πάτριον ἱστορίαν δὲν δύναμεθα ἢ πάντως νὰ διδαχθῶμεν ἐξ αὐτῆς οὐ μόνον τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα τῶν ἡμετέρων Προγόνων πρὸς μίμησιν τούτων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐλατ-

Ἐν ταῖς μελέταις μου συμβουλευθῆν τὰ πολῦτιμα συγγράμματα καὶ τὴν ὀφελιμοτάτην διδασκαλίαν τῶν σεβαστῶν μοι Καθηγητῶν Κ. Κ. Carl Hase καὶ Pfeifferer τῶν Θεολόγων, Fortlage, Kuno Fischer, καὶ Fritz Schultze τῶν φιλοσόφων, καὶ τῶν ἱστορικῶν Adolf Schmidt, Ernst Curtius, F. C. Schlosser, Κωνσταντίνου Παπαρηγοπούλου, Δημητρίου Βερναρδάκη καὶ Λεοντίου Ἀναστασιάδου, πρὸς οὓς πάντας ἐμολογῶ χάριτας ὅσας πλείστας.

τώματα ἐκεῖνων, ἅτινα παρ' ἡμῖν δέονται ταχέως καὶ ἀπαραιτήτου διορθώσεως.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, Κύριοι, φύσει καὶ θέσει διαφέρει τῶν ἄλλων ἔθνων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, οὐ μόνον ἐδείχθη ἀπὸ τῆς πρώτης γνωστῆς αὐτοῦ ἡλικίας ὅτι περιεῖχε τὰ σπέρματα ἀπάσης τῆς μετέπειτα ἀκμῆς, ἀλλὰ καὶ ἀριστερὸν ἐφάνη ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, ὅπερ ἐστὶ μοναδικὸν φαινόμενον ἐν τῇ γενικῇ τῶν ἔθνων ἱστορίᾳ· διότι διαχαράξαν ἀπ' ἀρχῆς νέον δρόμον ἔθνικου, πολιτικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου, ἕν κατήρτισε κατ' ὀλίγον δι' ἑαυτὸ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα πᾶσαν ἀξιόλογον καὶ θαυμασίην, ἐξάδειξε μέχρι τέλους τὸν δρόμον τοῦτον αὐτὸ πρῶτον καὶ ὀρθοτάτον πάντων, παραδὸν εἰς τὴν ἱστορίαν λαμπρὰς σελίδας καὶ ἀθανάτους, κατακοσμήσαν αὐτὰς πολιτικοῖς ἔργοις καὶ πολεμικοῖς τροπαίοις, καὶ καταστέψαν αὐτὰς δάφναις δόξης τε καὶ σοφίας. Τούτων δὲ πάντων αἰτία ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως ἡ πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐλευθερία.

Ἐνῶ δηλαδὴ ἐν Ἀσίᾳ πολιτικῶς πᾶσα ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία ἦν αὐμπεπυκνωμένη εἰς ἓνα ἄνδρα, ἐν Ἑλλάδι ἀπεναντίας τὴν κυβερνητικὴν ἐνότητα ἀπῆρτιζον αἱ ἑλληνικαὶ φυλαὶ καὶ πόλεις συνδεόμεναι πρὸς ἀλλήλας διὰ πολλῶν ἰσχυροτάτων ἠθικῶν δεσμῶν. Πνευματικῶς δὲ, ἐνῶ ἐν Ἀσίᾳ ἡ ἀνεξέλεγκτος τοῦ μονάρχου ἀληθῆς δεσποτεία παρήγαγε φυσικῶ τῷ λόγῳ τὴν τυφλὴν ὑπακοὴν τῶν κατοίκων, αὕτη δὲ τὴν ταπεινώσιν τοῦ ἀτομικοῦ αἰσθήματος, καὶ ἡ ταπεινώσις τέλος τὰ εὐτελέστερα καὶ ἀγενέστερα τῶν φρονημάτων, ἐν Ἑλλάδι ἐξ ἐναντίας ἡ ἐλευθερία πολιτείας, τῆς ὁποίας δεσπότης καὶ ἀπόλυτος κυρίαρχος ἦτο ὁ νόμος, ἤτοι ἡ λογικὴ καὶ ἠθικὴ ἀρχὴ καὶ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου παρήγαγε τὸ ἔθνικὸν αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων, τοῦτο δὲ πάλιν τὴν φιλοπατρίαν, καὶ ἡ φιλοπατρία τέλος τὰ ὑψηλότερα καὶ εὐγενέστερα τῶν φρονημάτων. Ἐνεκα τούτου λοιπὸν προῆλθεν ἀγὼν μέγας καὶ

φρικαλέος οὐχὶ μεταξὺ δύο κρατῶν καὶ πολιτειῶν ὁμόρων, ἀλλὰ ἀναμέσον δύο ἀντιθέτων κόσμων, μεταξὺ τῆς ὑλικῆς βίας καὶ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως, τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, μεταξὺ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, ἀγὼν, ὅστις ἀπέβη μὲν τὰ μάλιστα ἀξιωματικὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τὰ μάλιστα μακρὸς, ἅτε διαρκῶν ἔκτοτε δις χίλια ἤδη καὶ τετρακίσια ἔτη καὶ ἀποτελῶν ἓνα τῶν κυριωτέρων εἰρημῶν τῆς Ὀσμάνιας ἱστορικῆς ἐνότητος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἔτι αὐτοῦ ἡλικίας νὰ παράγῃ καρπὸς ἀξίους τε καὶ ἀφθόλους, ὡς μαρτυροῦσι τὰ δίδυμα ἔργα τοῦ ἀθανάτου Ὁμήρου, τὰ ὁποῖα καὶ μόνον ἦσαν ἱκανὰ νὰ δοξάσωσιν οἰονδήποτε ἔθνος, ἀνεκέρηξεν ἑαυτὸ ἐλεύθερον, καὶ τὸ μὲν ἀνθρώπινον γένος ἀπληλεύθρωσε τῶν δεσμῶν τῆς δουλείας διὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας, τὴν δὲ ὀρθοτάτην μετερρύθμισεν ἐπὶ τὸ ἐλευθερώτερον, τὰς δὲ τέχνας καὶ ἐπιστήμας ἀφῆκε ν' ἀκολουθήσῃ ἐκάστη τὸν οἰκτεῖον δρόμον ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν αἱ κοινωνικαὶ αὐτῶν σχέσεις καὶ τὰ πολιτεύματα ἦσαν φυσικὰ, ἀπλὰ καὶ ἀφελῆ, αὐθαίρετα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἀκανόνιστα, περιελάμβανον ὅμως καὶ οὕτω τὰς ἀφορμὰς τῶν ἀρετῶν ὅλων, αἵτινες ἐν τῇ προβάσει τοῦ χρόνου παιδευθεῖσαι καὶ καθαρθεῖσαι ἀπὸ παντὸς τυχόν ἀγενοῦς στοιχείου ἀνεπτύχθησαν θαυμασίως. Διὸ κατ' ὀλίγον συναπηρτίσθη ἐν τῇ Ἑλλάδι βίος κάλλιστος καὶ ποικίλος ἀναπτύξας ὑπὲρ πολὺ τὰς δυνάμεις καὶ ἐπαρκέσας εἰς τὰς χρεῖας τῆς καρδίας καὶ τοῦ πνεύματος τῶν κατοίκων. Κανονίσαντες δὲ κατὰ μικρὸν οἱ Ἕλληνες τὰς φυσικὰς ἀρετὰς τῶν διὰ τῆς σκέψεως καὶ τοῦ λόγου, διὰ νόμων ἐγγράφων καὶ θεσμῶν ὀρισμένων, ἐξεδήλωσαν καταλλήλως διὰ τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ πάθη, τὰ διανοήματα καὶ τὰ ἔργα, καὶ προήγαγον τέλος πάντων

τὸ σύνολον αὐτῶν δημιουργήματα εἰς τελειώ-
τατον ὕψος καὶ ἰδανικὸν κάλλος.

Καὶ ἡ μὲν Ἑλληνικὴ γλῶσσα φαίνεται
διηρημένη εἰς διαφόρους διαλέκτους, αἴ-
τινες ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Γραμμα-
τικῶν συνεκεφαλαιώθησαν εἰς τέσσαρας,
τὴν Δωρικὴν, τὴν Διοικὴν, τὴν Ἰωνικὴν
καὶ τὴν Ἀττικὴν, πράγματι ὅμως ἦσαν
ποικιλωτέραι καθ' ἑκάστην φυλὴν καὶ ἐνό-
τε καθ' ἑκάστην πόλιν. Ἀλλ' αἱ διαλε-
κτικαὶ αὐταὶ διαφοραὶ ἦσαν καταληπτὰ
εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ δὲ ἐπικὴ ποίησις, ἣτις ἐξύμνει τὰ
κατορθώματα τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, ἤρξατο
νὰ μαραίνηται κατὰ τὴν ὕπν πρό Χριστοῦ
ἑκατονταετηρίδα, νέον δὲ εἶδος ποιήσεως
ἀντικαθίστα αὐτὴν, δι' οὗ ἐξυμνοῦντο τὰ
ἀτομικὰ αἰσθήματα, φρονήματα καὶ δόγ-
ματα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅπερ εἶδος παρή-
γαγεν ἀμίμητα πολλάκις ἀριστουργήματα
ὑπὸ τὰ ποικίλα ὀνόματα τῆς Ἰαμβικῆς,
τῆς Γνωμικῆς καὶ πρό πάντων τῆς Λυρι-
κῆς ποιήσεως. Τότε ἤκμασαν οἱ ἀριστοί
τῶν Λυρικῶν ποιητῶν, οἱ ἀγέρωχοι καὶ
ὑψάχοντες, ὡς ἀνόμαζον αὐτοὺς οἱ Ἕλ-
ληνες διὰ τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν ἐμ-
βριθεῖαν τοῦ φρονήματός των, ὁ Πίνδαρος
καὶ ὁ Σιμωνίδης.

Τὴν δὲ Ποίησιν συνώδευσεν πάντοτε σχε-
δὸν ἡ μουσικὴ προδιαθέτουσα τοὺς ἀ-
κροατὰς καὶ τὸν αἰδὸν ἐνθουσιῶσα. Μετὰ
δὲ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως πολ-
λάκις συνεδουάζετο ἡ εὐρυθμία, ἡ εὐστροφία,
ἡ ἐπίχαρις ὄρχησις, τὴν ὁποῖαν ἀπὸ τῶν
ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπερβαλλόντως ἠγά-
πησαν οἱ Ἕλληνες· διότι εἶχον ἑκπαλαί
τὸ αἰσθητὰ τῆς καλλονῆς, ὅπερ βραδύ-
τερον ἀπεικονίσθη ἐν τῇ γλυπτικῇ αὐτῶν
τέχνῃ καὶ πλεῖστον συνετέλεσεν εἰς τὴν
ἐπίδοσιν αὐτῆς. Τότε διεσαλπίζετο παντα-
χοῦ ἡ μοναδικὴ φήμη τῆς ἐκτάκτου καὶ
δαιμονίας μελοποιού, τῆς δεκάτης τῶν
Μουσῶν, Σαπφούς τῆς Μυτιληναίας.

Πάντες δὲ οἱ ποιηταί, εἰς οἵανδήποτε
διάλεκτον καὶ ἂν ἔγραφον, ἐθαυμάζοντο
καὶ ἠγαπῶντο ἐξ Ἰσοῦ ἐν Ἀθήναις τε καὶ

ἐν Σπάρτῃ, ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ,
ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἀργολίδι, ἐν Κρότωνι
καὶ Μιλῆτι, ἐν Τραπεζοῦντι καὶ ἐν Κυ-
ρήνῃ, χρησιμεύοντες οὕτως ὡς τεκμήριον
ἅμα καὶ ὡς ὄργανον τῆς μεγάλης ἐθνικῆς
ἐνότητος. Τοιαύτης δὲ ἐθνικῆς ἢ θρησκευ-
τικῆς ἐνότητος τῶν Ἑλλήνων στοιχεῖα,
ἅτινα ἀνεπλήρουν τὴν ἐκ τοῦ μεγάλου
καταμελισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἔλλειψιν τῆς
πολιτικῆς ἐνότητος αὐτῶν, ἦσαν ἡ ταυτό-
της τῆς γλώσσης, τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν
καὶ μαρτεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος, αἱ Ἀμφι-
κτυοναίαι καὶ οἱ δημόσιοι γυμναστικοὶ ἀγῶ-
νες καὶ παρηγόρεις καὶ μάλιστα οἱ Ὀλυμ-
πιακοί.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος φύσει ζωηρὸν καὶ
εὐαίσθητον, εἰς ἄκρον θυμοειδὲς καὶ εὐ-
φάνταστον, γενεὰ δαιμονία καὶ τολμηρὰ,
πλήρης δραστηριότητος καὶ ὄρασμου, ὅρ-
μα ταχὺ καὶ ἀκάθεκτον ἐκείσε, ἔνθα ἤλ-
πιζεν ὅτι ἔμελλε νὰ μεγαλοουργήσῃ καὶ
νὰ δοξασθῇ, καὶ ὁσάκις ἐνέδιδεν εἰς τὸ
εὐγενὲς αἰσθητὸν τῆς φιλανθρωπίας καὶ
φιλοξενίας, ἀφωσιούτο μετ' ἐνθουσιασμοῦ
εἰς τὴν σωτηρίαν ὀλοκλήρων χωρῶν καὶ
πόλεων. Ἐδίψη δὲ δόξαν πολεμικὴν οὐ
μικρὰν οὐδὲ κοινήν, ἀλλ' ἑκτακτὸν καὶ
κολοσσιαίαν, ἴσθη πρὸς τὰ γιγάντια αἰ-
σθήματα, ὅρ' ὧν ἐκινεῖτο. Διὰ τοῦτο αἱ
ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα εἴτε ἀρι-
στα ἦσαν ταῦτα, εἴτε κάκιστα, ἦσαν πάν-
τοτε μεγάλα.

Ἀλλὰ τὰ πάντα προήχθησαν ἐν Ἑλ-
λάδι, αἱ τε τέχναι καὶ ἐπιστήμαι, ὅ, τε
ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς βίος, εἰς ἄκραν ἀνά-
πτυξιν καὶ ἀκμὴν περὶ τὴν 4ην Π. Χρ. ἑ-
κατονταετηρίδα, τῆς ἐπαισθητῆς προόδου
αὐτῆς ἀρξαμένης ἀπὸ τῆς ἐν Μαραθῶνι
καὶ ἐν Πλαταιαῖς μάχης, ἀπὸ τῆς ἐν Σαλα-
μῖνι καὶ ἐν Μυκάλην ναυμαχίας. Διότι ἡ
κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ μεταρρυθμίσις,
τῆς ὁποίας τὰ θεμέλια ἔθεντο ὁ Λυκούρ-
γος καὶ Σόλων, κατ' αὐτὴν τὴν ἑκατονταε-
τηρίδα παρήγαγεν ἅπαντας τοὺς καρποὺς
αὐτῆς, καὶ περιεποίησε τοῖς Ἕλλησιν ἀ-
γαθὰ, ὧν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐστε-

ροῦντο, τὴν προσωπικὴν δηλ. ἐλευθερίαν,
τὴν ὕλικὴν εὐημερίαν καὶ τὴν εἰς τὰ πράγ-
ματα μετοχὴν, ὥστε διὰ τῆς κοινῆς τῶν
δυνάμεων τούτων ἐνεργείας κατέστη ἡ
μὲν ἀνεξαρτησία ἀγαπητὴ εἰς πάντας τοὺς
πολίτας, ἡ δὲ ὑπὲρ αὐτῆς ἄμυνα δυνατὴ.
Κατ' αὐτὸν τὸν αἰῶνα πᾶσα πνευματικὴ
μεγαλοφυΐα καὶ πᾶσα ἀρετὴ καὶ ἰκανότης
εὐρὸ μὲν καὶ ἐνδοξον στάδιον ἐνεργείας
εὗρεν ἐν Ἀθήναις, ἀγωνοθέτην δὲ καὶ προ-
στάτην καὶ χορηγὸν πεπαιδευμένον, εὐ-
μουσον, φιλόπολιν, φιλόκαλον καὶ γεν-
ναῖον εὐρε τὸν λόγῳ μὲν ἄρχοντα ἢ στρα-
τηγὸν Ἀθηναίων, πράγματι δὲ ἀπόλυτον
μονάρχην αὐτῶν, τὸν δημοφιλεῖ καὶ φίλον
τῆς Ἀσπασίας, τὸν Ὀλύμπιον Περικλέα.
Εἰς τὸ νὰ προαχθῶσι δὲ πάντα εἰς τὴν
ἐξαιρετὸν ἀκμὴν συνετέλεσαν φυσικῶ τῶ
λόγῳ καὶ ἄλλα μὲν αἰτία καὶ διάφοροι
περιστάσεις, καὶ συνέπραξαν πάντως πάμ-
πολλοὶ ἄνδρες, τῶν ὁποίων ἡ μνήμη θέλει
τιμᾶσθαι ἀξίως, ἐφ' ὅσον τιμᾶται τὸ κα-
λὸν, τὸ εὐγενὲς, τὸ ὑψηλὸν, τὸ τίμιον
καὶ τὸ πρέπον, πάντων δὲ μάλιστα συνήρ-
γησεν ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος υἱὸς τοῦ Ξανθίπ-
που, Περικλῆς ὁ πᾶν. Ἐπειδὴ ἐπ' αὐτοῦ
ἡ Φιλοσοφία διὰ τοῦ Μικρασιάτου Ἀνα-
ξαγόρου εὗρεν εἴσοδον ἐν Ἀθήναις, καὶ
ἐπ' αὐτοῦ αὐτὴ προήχθη εἰς ἑπακρον διὰ
τοῦ σοφωτάτου ἀνδρῶν ἀπάντων, Σω-
κράτους τοῦ Σωφρονίσκου, διὰ τοῦ μαθη-
τοῦ αὐτοῦ, τοῦ θεοῦ Πλάτωνος, καὶ μετ'
ὀλίγον διὰ τοῦ πρώτου τῶν φιλοσόφων
Ἀριστοτέλους. Ἡ δὲ ἱστορία βλαστήτασα
πρότερον ἔνθα καὶ ἡ ποίησις καὶ ἡ φιλο-
σοφία, ἐν ταῖς κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν
Ἑλληνικαῖς ἀποικίαις καὶ ἰδίως ταῖς Ἰω-
νικαῖς, ἐπὶ Περικλέους ἔλαβε τὰ μεγα-
λύτερα καὶ σπουδαιότερα μαθήματα ἐκ
τοῦ πολιτικοῦ βίου. Τότε ἐπενοήθη τὸ τε-
λειώτερον τῆς ποιητικῆς τέχνης εἶδος, τὸ
δράμα, τὸ τε σπουδαῖον καὶ τὸ ἀστεῖον,
ἦτοι ἡ Τραγωδία καὶ ἡ Κομωδία. Τότε
κυρίως ἐπλάσθη τὸ θέατρον, ἔνθα ἠρί-
στευσεν, ἐτιμήθη καὶ ἐδοξάσθη ἡ μουσικὴ
τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους, τοῦ Εὐρι-

πίδου καὶ Ἀριστοφάνους. Αἱ δὲ μέχρι τῆς
ἐποχῆς ἐκείνης ἀπροστάτευτοι καὶ ὡς ἐπὶ
τὸ πλεῖστον ἰδιοπραγοῦσαι εἰκαστικαὶ τέ-
χναι, τότε προσεκληθήσαν νὰ λάβωσι καὶ
αὐταὶ μέρος τῆς δόξης τῶν Ἀθηναίων καὶ
τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει, ἵνα κομηθῶσι διὰ
τοῦ Φειδίου, τοῦ Ἰατίνου καὶ Καλλικρά-
τους τὴν Ἀκρόπολιν καὶ Ἀθήνας. Τότε
ἀνηγέρθη ὁ Παρθενών, ἐκτίσθησαν τὰ Προ-
πύλαια καὶ τὸ Ὀδεῖον καὶ ἰδρύθησαν τὰ
ἐν τῇ Ἀκρόπολει καὶ ἀλλαχοῦ ἐξαισία
καὶ ἀμίμητα ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς, τοῦ
Διὸς καὶ ἄλλων θεῶν. Διὰ τοῦτο ἡ ἱστο-
ρία ἀποκαλεῖ καὶ δικαίως τοὺς ἐνδόξους
τούτους χρόνους, καθ' οὓς αἱ Ἀθηναί, ἡ
Ἑλλάς τῆς Ἑλλάδος, εἶχον φθάσει εἰς τὸ
ἑπακρον τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου,
ἐποχὴν καὶ αἰῶνα Περικλέους. Ἡ δὲ ἐπο-
χὴ αὕτη εἶναι ἡ χρυσὴ ὄντως σελίς τῆς
παγκοσμίου ἱστορίας ἐν γένει. Ἐπειδὴ τὸ
κράτος τῶν Ἀθηναίων ἐπρώτευσεν ἐπὶ Περ-
κλέους οὐ μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους,
ἀλλὰ καὶ σύμπαντος τοῦ τότε γνωστοῦ
κόσμου. Καὶ τῶ ὄντι πρὸς ἀνατολὰς οἱ
Πέρσαι ἦσαν ἀπὸ πολλοῦ τεταπεινωμένοι,
πρὸς δυσμὰς οἱ Καρχηδόνιοι εἶχον κατα-
τροπωθῆ, ἡ δὲ ἀκατονόμαστος ἐπὶ Ῥώ-
μῃ περιωρίζετο ἐν μόνῃ τῇ Ἰταλίᾳ. Τὸ
Ἑλληνικὸν λοιπὸν ἔθνος διεσπαρμένον ἀπὸ
Ὀλύμπου μέχρι Κυρήνης καὶ ἀπὸ Μασ-
σαλίας καὶ Σικελίας μέχρι καὶ τῆς Μικρᾶς
Ἀσίας, καὶ συμποσούμενον εἰς εἴκοσιν ἑ-
κατομύρια καὶ πλέον ἑπεκράτει τῆς οἰ-
κουμένης, καίτοι διετέλει διηρημένον εἰς
ἀπειραρίθμους πολιτείας, αἰτινες, τροπο-
λογούμεναι ἀπὸ τῆς στενῆς ὀλιγαρχίας
τῆς Σπάρτης μέχρι τῆς πολιτείας τῶν
Ἀθηναίων τῆς πρὸς τὴν ἄκραν δημοκρατίαν
βεπούσης, συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλας διὰ
ποικίλων, ὡς προερέθη, καὶ ἰσχυροτάτων
ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν δεσμῶν. Διὸ ἔχον
συνείδησιν τῆς ὑπερβαλλούσης ἠθικῆς καὶ
διανοητικῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ εὐλόγως ἐ-
θεώρει καὶ ἀπεκάλει δικαίως βάρβαρα πάν-
τα τὰ λοιπὰ ἔθνη.

Βεβίως ἡ πολιτικὴ αὕτη ἀκμὴ τῆς

Ἑλλάδος ἐπὶ πολὺ δυστυχῶς δὲν διετηρήθη· ἀλλ' ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν διετηρήθη, ἤρκεσεν ὅμως, ἵνα παραγάγῃ μνημεῖα λόγου καὶ τέχνης, ἅπερ κατέστησαν αἰώνιον τὸ ἠθικὸν κράτος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐθνόματος ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, καθόσον τὰ μνημεῖα ταῦτα προέκυψαν ἀπὸ τῶν σπλάγγων αὐτῶν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ ὑπῆρξαν προῖόν τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας, τῆς φαντασίας καὶ τῆς καρδίας, ἥτοι τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως. Διὰ τοῦτο ταῦτα καὶ μέχρι σήμερον παρὰ πάντων θαυμάζονται καὶ ἐν πολλοῖς ἀπαράμιλλα θεωροῦνται, καθότι ἐνυπάρχει ἐν πᾶσι ψυχῇ ἀγῆρως καὶ ζωὴ ἀμάραντος. Ὡστε ἅπας ὁ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ διανοητικὸς καὶ ἠθικὸς βίος, ὡς εἰς κανόνα τινὰ καὶ ἀπαράβατον ὄρον ἀφορᾷ εἰς ἐκεῖνα, καὶ ἀνατρέχει ἀδιαλείπτως εἰς ἐκεῖνα πρὸ πάντων, ἵνα ἀναζητήσῃ τὸ καλὸν, τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ πρέπον.

Ἴδού ἡ μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἐνῶ δὴλ. παρὰ πᾶσι τοῖς γνωστοῖς τότε ἔθνεσι νεκρικὴ σιγὴ ἐν πᾶσι δεσπόζει, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπεναντίου ἀπὸ τῆς πρώτης ἤδη γνωστῆς αὐτοῦ ἡλικίας διακονεῖ ἐαυτὸ διὰ μεγάλων τῆς διανοίας ἔργων, διὰ τῆς ποιήσεως, τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱστορίας, τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς Γλυπτικῆς, τῆς Ζωγραφικῆς καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν.

Ἄλλ' ὁ σύνολος οὗτος βίος ὁ τόσον θαυμάσιος καὶ ὠραῖος ἦτο ἀδύνατον νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον· διότι τὰ θεμέλια καὶ ἡ βᾶσις, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο τὸ κάλλιστον αὐτὸ δημιούργημα, ἔκειντο δυστυχῶς ἐπὶ ψάμμου καὶ σαθρᾷ διετέλου! Καὶ ἀληθῶς ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τὰ μεγάλυναντα τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ καιροῦ ἤδη εἶχον ἐκλείψει. Αἱ Θῆβαι εἶχον ἐντελῶς καταστραφῆ· οἱ πολῖται τῆς Σπάρτης εἶχον περιορισθῆ εἰς ὀλίγας ἑκατοντάδας· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τοσοῦτον εἶχον ἀλλοιωθῆ, ὥστε, ἐὰν παραβάλλῃ τις τὰ παρὰ Δημοσθένους περὶ αὐτῶν λεγόμενα πρὸς τὰ

παρὰ Θουκυδίδου καὶ Ἡροδότηου ἱστοροῦμενα, νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ δύο παντάπασι διαφόρων ἐθνῶν· τούτων δὲ αἷτια ἦσαν ἡ ἔλλειψις τῆς πολιτικῆς ἐνότητος τῶν Ἑλλήνων, ἡ διχόνοια πρὸς ἀλλήλους, ἡ δουλεία, καὶ τὸ μέγιστον πάντων ἡ ὑπερπλεονάσασα πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ἐλευθερία, ἥτις παρεξέκλινεν ἐπὶ τέλους εἰς πολιτικὴν ἀκολασίαν καὶ ἠθικὴν ἔκλυσιν.

Καὶ ἀληθῶς, Κύριοι, οἱ ἡμέτεροι Πρόγονοι, τὸ μεγαλεπίβολον τοῦτο ἔθνος, τὸ θερμογενὲς καὶ δραστήριον, τὸ εὐγενὲς καὶ φιλόανθρωπον, ἦσαν σύναμα καὶ ἀψίκκοροι, ἐμπαθεῖς καὶ παράφοροι, ὑπερήφανοι καὶ ἀνήσυχοι, ἐπιπόλοιοι καὶ παλιμβουλοῖ, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξετραχηλίζοντο εἰς τὰ ἀνοσιώτατα τῶν ἐγκλημάτων, ὅσακις προέκειτο δι' αὐτῶν νὰ ὑπερπηθῶσι πρόσκομμα ἐπιπροσθῶν εἰς τὴν ἡρωϊκῶς φιλόδοξον πορείαν των, ὥστε ὁ αὐτὸς ἦρας ἦτο ἐπιδεδεικνὸς τῆς ἄκρας ἀρετῆς καὶ τῆς ἄκρας κακίας. Διὰ ταῦτα οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ συνενωθῶσιν εἰς μίαν κοινὴν πολιτείαν οὔτε διὰ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν, οὔτε διὰ τῆς ἡγεμονίας τῆς Σπάρτης, οὔτε διὰ τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν. Ὀλόκληρος δὲ ἡ Ἑλλάς ἦτο διαμελισμένη εἰς πολλὰ μικρότατα κράτη, σπανιώτατα εἰρηνεύοντα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ διαπολεμοῦντα δυσμενῶς πρὸς ἀλληλα. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ ἐκάστη πόλις ἢ κράτος ἦτο διηρημένη εἰς πολιτικὰς φατρίας πρὸς ἀλλήλας ἐμπαθῶς διαμαχομένας καὶ μετὰ δυσμενείας ἀδιελάκτου. Τὰ ἐμφύλια δὲ ταῦτα μίση ἀνεπτύχθησαν ἐκ παραλλήλου σχεδὸν πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐπὶ τέλους προὐκάλεσαν γενικὸν καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ἐμφύλιον πόλεμον δυσμενέστατον καὶ αἱματηρότατον, ὅστις τὰς μὲν ἐθνικὰς δυνάμεις κατέτριψε καὶ ἐξήντησε, προπαρεσκεύασε δὲ καὶ προδιηκούλυε τὸν ξενικὸν ζυγόν.

Διὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ Ἑλλάς ἦτο ὄριμος νὰ ὑποταχθῇ εἰς οἰκονομικὴν ξενικὴν δύνα-

μιν, ἥτις πρώτη ἤθελε προσβάλλει αὐτήν. Μέγα δ' εὐτύχημα ὑπῆρξεν ὅτι ἀντὶ δυνάμειος ξένης ἐπῆλθε κατ' ἀρχὰς ἡ συγγενῆς αὐτῇ Μακεδονικὴ ἡγεμονία, ἥτις παρέλαβε τὴν Ἑλλάδα ἠθικὸν συνεργὸν περὶ τὸ μέγα τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς ἔργον. Καὶ ὁ μὲν ἀρχαῖος τῆς Ἑλλάδος ἐκεῖνος κόσμος ὑπέστη σπουδαιοτάτην μεταβολὴν ὑποκύψας εἰς τὴν τῶν Μακεδόνων κυριαρχίαν. Ἄλλ' ἐὰν ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπέβαλεν οὕτω τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν, ὅμως ὁ ἐθνικὸς αὐτοῦ βίος δὲν κατεβλήθη ποσῶς ὑπὸ τῆς ξενικῆς ἐκείνης δυναστείας. Διότι ἐνῶ ἐφαίνετο συμπληρώσας ὁ Ἑλληνισμὸς τὸν δημόσιον, τὸν πολιτικὸν αὐτοῦ βίον, καὶ οὐδὲν ἔχων νὰ πράξῃ ἄλλο, εἰμὴ εἰς ἐτέρους νὰ παραχωρήσῃ τὸ στάδιον τῆς ἱστορικῆς ἐνεργείας, αἴφνης ἀναφαίνεται αὐτοῖς περιβαλλόμενος τὴν μοναρχικὴν πορφύραν τοῦ Μ' Ἀλεξάνδρου καὶ ἐπιχειρῶν δι' αὐτῆς τὴν εἰς τὸ ἀχανὲς ἐκεῖνο τῶν Μακεδόνων κράτος διάχυσιν τῶν ἀπείρων διανοητικῶν, τεχνικῶν καὶ πολιτικῶν θησαυρῶν, ὅσους παρήγαγε καὶ ἐτελείωσε καὶ ἐσώρευσε ἐν τῇ μικρῇ γωνίᾳ τῆς γῆς, ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. Ὁ Ἑλληνισμὸς οὗτος ἐνώσας τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως δι' Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν αὐτοῦ Διαδόχων κατέστησεν αὐτὰ δεκτικώτερα εἰς τὸ ν' ἀσπασθῶσι κατόπιν τὰς καινοτομίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ διενήργησε μεταξὺ τῶν Ἀσιανῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν δοξασίαν τὴν συγχώνευσιν ἐκείνην τὴν τοσοῦτον ἐπιτηδεῖαν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ νέου θρησκευματος.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὁ διὰ τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Ἀσίαν μεταδοθεὶς Ἑλληνισμὸς οὗτος δὲν ἦτο αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἀρχαῖος, ἀλλ' ἕτερός τις τύπος· διότι μετεδόθησαν μὲν ἐκεῖσε ἡ γλῶσσα, ἡ παιδεία, ἡ τέχνη, ἡ βιομηχανία καὶ τινες θεομοί, δὲν μετεδόθησαν ὅμως αἱ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ θεμελιώδεις ἀρεταί, ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος καὶ ἡ τοῦ φρονήματος γενναϊότης. Ἄλλ' ἐὰν ὁ ἐν Ἀσίᾳ

μεταδοθεὶς Ἑλληνισμὸς δὲν ἦτο ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Λεωνίδα καὶ τοῦ Ἐπαμινώνδου, δὲν μετέβαλεν ὅμως τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ φύσιν, οὐδὲ ἐταυτίσθη ὅλος πρὸς τὸν Ἀσιανὸν βίον καὶ χαρακτῆρα. Ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία, ἥτις ἐκτοτε ἐμαράνθη ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς πατρίδι, διετέλει ἀκμάζουσα ἐν Περγᾶμῳ καὶ ἐν Ἐφέσῳ, ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Παλαιστίνῃ, ἐν πάσῃ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τῇ Συρίᾳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ καὶ εἶχε κέντρον τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἰδίως τὸ ἐν αὐτῇ Μουσεῖον, ὅπερ εἶχε λαμπρὰν βιβλιοθήκην καὶ πάντα τὰ ἄλλα χρειώδη, καὶ ἐθα συνήρχοντο καὶ συνειργάζοντο οἱ διάφοροι λόγιοι τῶν χρόνων ἐκείνων κατ' εὐνοίαν καὶ προστασίαν τοῦ φιλομούσου Πτολεμαίου. Ἄν δὲ μὴ παρήχθησαν ἐνταῦθα ἀριστουργήματα ποιήσεως, ἱστορίας καὶ φιλοσοφίας ἐνάμιλλα ἐκείνων τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, οὐχ ἦτον ὅμως πλεῖστοι καὶ πολῦτιμοι ἐργασίαι ἐγένοντο πρὸς διατήρησιν καὶ ἐξήγησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἀριστουργημάτων ἐκείνου. Ἐντεῦθεν προέκυψεν ἡ Γραμματικὴ, ἡ Φιλολογία κυρίως καὶ ἡ Κριτικὴ. Ἡ δὲ τέχνη ἀνέδειξεν ἔργα οὐχὶ ἀνάξια τῶν προτέρων, ἐνῶ αἱ θετικαὶ ἐπιστήμαι, ἡ Μαθηματικὴ, ἡ Ἀστρονομία, καὶ ἡ Φυσικὴ ἔλαβον ἐπίδοσιν ἀσυγκρίτως μεγαλειτέραν τῆς προηγουμένης περιόδου. Ὡστε ἐκ τούτων ἐπεται ὅτι δὲν ἐξηπλώθη μόνον ὁ Ἑλληνισμὸς, ἀλλὰ καὶ περὶ τινὰ οὐσιωδῶς ἐτελειοποιήθη.

Ἄλλ' ὁ Ἑλληνισμὸς οὗτος, προῖόν ἄλλων τύπων καὶ καιρῶν, ἄλλων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν περιστάσεων, ἐξηλλοιώθη καθ' ὅλοκληρίαν· διότι ἡ θέσις καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἦτο ὅλος διάφορος τῶν προτέρων χρόνων πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς. Μοναρχία εὐνομουμένη, συμπεριλαμβανούσα ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς οὐ μόνον τοὺς Ἑλλήνας, ἀλλὰ καὶ ὡς πλεῖστα ἕτερα ἔθνη κοινὸν ἔχοντα πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὸ Ἑλληνικὸν θρησκευμα καὶ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, ἦτο ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ὄνειρον τοῦ Μ' Ἀλε-

ξάνδρου. Ἄλλα μόλις ἀπέθανεν οὗτος, καὶ ἐν τῷ ἅμα ἐπέρχεται δεινότητῃ ἀναστάσις πραγμάτων, προσώπων, χωρῶν, συμπερόντων καὶ περιστάσεων. Καὶ τῷ ὄντι, ἡ Εὐρώπη χωρίζεται ἀπὸ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Ἡ Μακεδονία διατελεῖ εἰς πολεμίας σχέσεις πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῆς δημιουργηθέντα κράτη. Αὐτὰ δὲ ταῦτα τὰ κράτη ἀντιστρατεύονται κατ' ἀλλήλων. Οἱ Πτολεμαῖοι πολεμοῦσι πρὸς τοὺς Σελευκίδαι, οὗτοι δὲ πάλιν πρὸς τοὺς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας δυνάστας. Καὶ ὅμως ἐν τῷ μέσῳ τῆς φοβερᾶς ταύτης πάλης, ἀνὰ μέσον τῆς οἰκτρᾶς ἐκείνης ἀνωμαλίας τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν παύει ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας διεξαγόμενον. Τὸ ἔργον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου φαίνεται μὲν καταλυθὲν, ἀλλ' ἐν τῷ φαινομένῳ τούτῳ ναυαγίῳ διατελεῖ ἐπιπλέοντα καὶ ἐπιμένει θριαμβεύουσα ἡ ἰδέα τῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ διαδόσεως καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς βαρβάραις δυνάσταις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ δὲ ἀνάμιξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τῶν ἔξωθεν καὶ θεσμῶν τοῦ Ἀσιανοῦ βίου, καὶ ἡ ἀνεύθυνος παντοδυναμία, εἰς ἣν περιέστησαν οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, παρὰ τισι μὲν παρήγαγον δίκαιαν ἀλλοτρίαν τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, παρὰ τισι δὲ καὶ οἰκτρᾶς κακίας. Οὐχ ἦττον ὅμως καὶ οὕτως οἱ τοῦ Ἀλεξάνδρου συναγωνισταὶ οὐδέποτε ἐλησμόνησαν τὸν μέγαν καὶ ὑψηλὸν σκοπὸν τῆς διαδόσεως καὶ τῆς παγίωσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὰ ἀπώτατα τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης. Ὡς τε οἱ μακροὶ οὗτοι ἐμφύλιοι πόλεμοι δὲν ὑπῆρξαν ὅλως ἰδιοτελεῖς καὶ ἄγονοι, οὐδὲ οἱ πρωταγωνισταὶ αὐτῶν ἀνεδείχθησαν ἀνάξιοι μαθηταὶ διδασκάλου ἀπαραμίλλου, ἢ ἀπόστολοι καὶ ἐντολεῖς ἀνάξιοι τοῦ εὐγενεστάτου τῶν ἐπὶ γῆς ἐθνῶν.

Ἄλλ' ἡ μεγάλη ἐκείνη ἐξωτερικὴ ἀνάπτυξις αὐτοῦ ἐμελλε νὰ ἐπενέγη ὡς πρὸς τὴν Μακεδονίαν τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, ὅσα προηγουμένως οἱ μεγάλοι ἐσωτερικοὶ

τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνες εἶχον ἐπενέγκει εἰς αὐτὴν τὴν ἐστίαν τοῦ ἔθνους.

Ἡ Μακεδονικὴ Ἑλλάς ἐξηντλήθη ἕνεκα τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τῶν πολλῶν ἀποικισμῶν, τῶν μακρῶν ἐμφυλίων πολέμων, καὶ τέλος ἕνεκα τῶν ἐλευθέρων Γαλατικῶν καὶ βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν. Ἐνεκα τούτων τῷ ὄντι τὰ κοινὰ τῶν πόλεων πράγματα εἰς τοσαύτην περιέστησαν καχεξίαν, ὥστε τὸ δίκαιον ἐν Ἑλλάδι ἐν γένει ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας δὲν διεξήχθη οὔτε περὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμβολαίων, οὔτε περὶ τῶν κοινῶν ἐγκλημάτων. Οἱ Αἰτωλοὶ διετέλουν διάγοντες ἐν τὸν βίον ἀπὸ ληστείας, ἄλλοι δὲ κατήντησαν εἰς δεινοὺς ἐμφυλίου πολέμους καὶ φοβερὰς σραγὰς κατ' ἀλλήλων, ὥστε οἱ πλείστοι τῶν τῆς Ἑλλάδος κατοίκων ἀπεθριώθησαν τὰς ψυχὰς. Τοιαύτη, τέλος, ἀκρίσια, ταραχὴ καὶ δυσθυμία ἐπεκράτησεν ἐν Ἑλλάδι καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς αὐτᾶς τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου, ὥστε πολλοὶ παρεφρόνησαν, πολλοὶ ἐγένοντο αὐτόχειρες, καὶ ἐν γένει ἅπαντες κατήντησαν νὰ ὑπολαμβάνωσιν ὡς εὐεργέτημα τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν, ἔχοντες ἀνὰ στόμα τὴν γνωστὴν παροιμίαν *εἰμὴ ταχέως ἀπωλόμεθα, οὐκ ἂν ἐσώθημεν*. Ἐνοεῖται λοιπὸν ὅτι τοιαύτη κατάστασις πραγμάτων δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον, οἱ δὲ Ρωμαῖοι δὲν εἶχον ἀνάγκην ἐπιτηδεῖαι τέχνης καὶ ὑπερβολικῆς δυνάμεως πρὸς βαθμιαίαν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης.

Εἰς τοῦτο δὲ φθάντες τοῦ λόγου ὁποῖαν ἀλλοίωσιν βλέπομεν καὶ ὁποῖαν μείωσιν τῶν στοιχείων τοῦ ἀρχαίου ἐθνικοῦ τῆς Ἑλλάδος βίου! Τὴν πρὸ καιροῦ ἀρξαμένην καὶ ὁσημέραι αὐξανόμενην ἠθικὴν φθορὰν τούτου τοῦ βίου παρακολουθεῖ ἤδη ῥαγδαία ἡ ὕλική φθορά. Ἐνῶ δηλ. ὁ ἀληθὴς πολιτικὸς βίος ἐπὶ μάλλον ἐκλείπει καὶ παύουσι πλέον τοῦ νὰ παράγονται ἤδη τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα ἀριστουργήματα τῆς τέχνης, τῆς γλώσσης, τῆς ἐπιστήμης, ἄρχονται νῦν νὰ κατα-

στρέφονται τὰ τείχη, οἱ ναοὶ, τὰ θέατρα καὶ ἅπας ὁ πρότερον σωρευθεὶς ὕλικός, ἀλλ' ὄρατος πλοῦτος! Ἡ Ἑλλάς ἐλεηλατήθη ἀντικεινῶς ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς Ῥώμης, ἀπειράριθμοι δ' ἐφανεύθησαν ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παῖδες, ἵνα κληρονομήσῃ ὁ Νέρων τὰς περιουσίας αὐτῶν. Ἀπήχθησαν δὲ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀφ' ὅλων τῶν ναῶν τῆς Ἑλλάδος πλείστα ὅσα ἔργα τέχνης, ἵνα δι' αὐτῶν ἐπανορθωθῶσιν αἱ ζημίαι, τὰς ὁποίας ἐπήνεγκεν ἐν Ῥώμῃ ἡ τότε καταστρέψασα τὴν πόλιν ταύτην πυρκαϊᾶ, καὶ ἵνα κοσμηθῶσι τὰ βασιλεία τοῦ Νέρωνος. Καὶ ἐν γένει ἐπήνεγκεν οὗτος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν συμφορὰς μείζονας τῶν ὅσας πάλαι ποτὲ προῦξήνησεν ἡ τοῦ Ξέρξου διαβύητος ἐπιδρομή. Αἱ δὲ ἀπαχθεῖσαι ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ῥώμην λαμπρόταται τῶν θεῶν εἰκόνες ἀπεκεφαλίσθησαν κατὰ προσταγὴν τοῦ Καλιγόλα, ἵνα ἐπιτεθῇ ἐπ' αὐτῶν ἡ ἰδία αὐτοῦ κεφαλή. Ἀπὸ δὲ τῶν ἀνδριάντων ἀφαιρεῖτο ἢ προτέρα ἐπιγραφὴ καὶ ἐνεχαράσσεται ἀντ' αὐτῆς ἕτερον ὄνομα, ὥστε κατὰ Πausανίαν καὶ Δίωνα τὸν Χρυσόστομον ὁ Ὀρέστis λ. χ. ἐγένετο Αὐγουστος, αἱ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους εἰκόνες μετεγράφοντο εἰς ἄνδρα Ῥωμαῖον ἢ Θράκα καὶ ἐν γένει τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν τῆς Ῥόδου, τῆς Ἀττικῆς, τῆς Κορίνθου καὶ ἄλλων πόλεων ἐλάμβανον τοιαύτας ἀλλοκότους μεταμορφώσεις.

Εἶναι δὲ ἀληθὲς, ὅτι ἂν πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων Ἀυτοκρατόρων ὑπῆρξαν οἱ ἐξυβρίσαντες τὴν ἀσθενῆ Ἑλλάδα καὶ καταστρέψαντες αὐτῆς τὰ μνημεῖα, ἄλλοι ὅμως αὐτῶν τὸναντίον ἐσεβάσθησαν τὰ ἱερά αὐτῆς ἐρείπια, ἢ δὲ Ἑλληνικὴ παιδεία καὶ τέχνη ἔτυχον ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα παρ' αὐτοῖς προστασίας ἰδιαζούσης. Καὶ τοιοῦτοι ἐξαιρέτοι ἡγεμόνες καὶ εὐεργεταὶ τοῦ ἔθνους ἀνεδείχθησαν ὁ χρηστός Τραϊανός, ὁ διάδοχος τούτου Ἀδριανός καὶ οἱ δύο ἐπεῖτα Ἀντωνῖνοι. Διότι ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτῶν πᾶσαι αἱ Ἑλληνίδες πόλεις εἰς νέαν προήχθησαν ἀκμὴν,

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Γ')

ἄλλαι μὲν παρ' αὐτῶν ἰδρυθεῖσαι, ἄλλαι δὲ δι' αὐτῶν αὐξηθεῖσαι, κατὰ δὲ τὸν σοφιστὴν Αἴλιον Ἀριστείδην οἱ Ἀυτοκράτορες οὗτοι « κήδονται περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν, ὡς περὶ τῶν ἰδίων τροφῶν καὶ ὅτι ἀνορθοῦσι μὲν τὰς πεπτωκυίας, νέμονται δὲ ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν εἰς ἐκείνας, αἵτινες πάλαι ποτὲ προΐσταντο τοῦ Ἑλληνικοῦ, διοικοῦσι δὲ τὰς λοιπὰς διὰ πολλῆς ἐπιεικείας καὶ πραότητος. Ὅθεν πᾶσαι εἰσι πλήρεις γυμνασίων, κρητῶν, στοῶν, ναῶν, τεχνουργιῶν καὶ σχολῶν. »

Ἡ δὲ ἀρχαία Ἑλληνικὴ φιλολογία καὶ ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας ἀπὸ τῆς τελευταίας πρὸ Χριστοῦ μέχρι τῆς τρίτης Μ. Χριστῶν ἑκατονταετηρίδος ἀνέδειξεν ἔργα πολλὰ καὶ ποικίλα, τὰ ὅποια καὶ μέχρι τῆς σήμερον τιμώμενα ἤθελον ἀρκέσει καὶ μόνον ἴσως, ἵνα περιποιήσῃ κλέος ἐπίζηλον εἰς τὸ ὄνομα παντὸς ἔθνους ὀλιγώτερον ἄλλοτε περὶ τὸ εἶδος τοῦτο μεγαλοργήσαντος. Τότε ἤκμασαν ὁ μέγας Γεωγράφος Στράβων, ὁ πολυμαθὴς ἱστορικὸς Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ὁ Πλούταρχος, ὁ Ἀρριανός, ὁ ἐξ Ἰουδαίων ἐξελληνισθεὶς Ἰώσηπος καὶ ὁ Ἀλικαρνατεὺς Διονύσιος. Τότε ἔζη ὁ ἐξ Ἰεραπόλεως τῆς Φρυγίας στωϊκὸς φιλόσοφος Ἐπίκτητος, τότε ὁ ἐπίσημος ῥήτωρ καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ, ὁ Ἀθηναῖος Λογγίνος, τοῦ ὁποίου τὸ περὶ Ἰψους ὑπόμνημα λογίζεται ἄχρι τοῦδε ἀπαραμίλλον. Τότε τέλος μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἀνέλαμψε καὶ ὁ ἐκ Σαμοσάτων τῆς Συρίας Λουκιανός, ὁ ἀμίμητος ἐκεῖνος τοῦ λόγου τεχνίτης, ὅστις μετὰ πλείστης χάριτος καὶ μοναδικῆς εὐφυΐας ἐμάστιξε τὴν ἠθικὴν, τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν ἠρησκευτικὴν ἀναρχίαν τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ἄλλα τὰ ἔθνη δὲν ἀναβιοῦσι δυστυχῶς δι' ἐξωτερικῆς προστασίας καὶ εὐεργεσίας, οὐδὲ ἀνορθοῦσι τὴν παιδείαν εὐάριθμοι ἄνδρες· διότι ὁσαῦτά ποτε καὶ ἂν ἔλαβον ἡ Ἑλλάς παρὰ φιλελλήνων αὐτοκρατόρων ἐπικοσμήματα, οὐχ ἦττον πάλιν διετέλει

φθίνουσα και δσημέραι μαραιομένη' τὰ δὲ ἔργα ἐκείνων, τὰ ἐπὶ ἀληθινῆ σοφίᾳ ἢ χάριτι καὶ εὐφυίᾳ ἢ ἐξαιρέτῳ τοῦ λόγου τέχνῃ διακρινόμενα ὁμοιάζον πρὸς τὰ ὀλίγα τῆς ἀηδόνος κελαδῆματα, τὰ ὅποια συμβαίνει ν' ἀκούσῃ τις διερχόμενος κοιλάδα ἀντηχοῦσαν ἀπὸ τὰς ἀδιακόπους φωνᾶς τῶν βατράχων. Ἐπειδὴ, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐξέλιπεν ἡ πολιτικὴ αὐτονομία, πάντα τὰ ἐν Ἑλλάδι γινόμενα οὐδεμίαν εἶχον πλέον πολιτικὴν καὶ πραγματικὴν ἀξίαν. Καὶ ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐπῆλθεν ἡ ἠθικὴ ἀναρχία καὶ σὺν αὐτῇ ἡ μὲν Φιλοσοφία ἐξέπεσεν εἰς τυπικὴν ἐπανάληψιν ἢ παράλογον ἐρμηνείαν ἢ συστηματικὴν διαστροφήν τῶν ἀρχαίων δογμάτων, τὰ δὲ σπουδαῖα ῥητορικὰ τοῦ λόγου θέματα κατήντησαν νὰ μεταβληθῶσι εἰς μῦθους καὶ ψιττακοῦ καὶ κώνωπος ἐγκώμια, ἡ κενόσπουδος αὕτη ῥητορικὴ καὶ ἡ ἀλλοιωθεῖσα φιλοσοφία ἐζήτησαν ἄσυλον παρὰ τῆς σοφιστικῆς, ἧτις συνεπήγαγεν ἀπαιρητῶς τὴν ἐξαχρείωσιν τῆς ἐπιστήμης. Οἱ συνήθειοι ἀντιπρόσωποι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἦσαν οἱ σοφισταί. Αὐτοὶ εἶχον ἀνάχαιρας τὴν ἀνατροφήν καὶ τὴν παιδείωσιν πῆς νεολαίας. Αὐτοὶ ἐδίδασκον ἐν Ἀθῆναις, ἐνθα συνέρρον ἔτι ἄνθρωποι πανταχόθεν, ἵνα μυηθῶσι τὰ μυστήρια τῶν ἑλληνικῶν τεχνῶν, ἐπιστημῶν καὶ γραμμάτων. Αὐτοὶ ἐπλούτουσαν, αὐτοὶ ἐτιμῶντο ἐν Ὀλυμπίοις καὶ αὐτοὶ τελευταῖον εἰσεχώρησαν καὶ ἐν Ῥώμῃ ὡς διαμορφωταὶ τῆς κοινωνίας αὐτῆς, ἐνθα ὑπῆρχε τοιούτων πλήμμυρα τότε, ὧν οἱ πλείστοι δυστυχῶς μεταβαλόντες εἰς ἐμπορίαν τὸ ἱερὸν τῆς διδασκαλίας ἐπάγγελμα ἐξυπέλιπον τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἔργον καὶ ἐβεβήλωσαν μετὰ τούτου τὸ τοῦ Ἑλλήνος ὄνομα ὑποβαλλόμενοι ἐκουσίως, οἱ μεγαλορρημονοῦντες περὶ ἐλευθερίας, ἀντὶ ὀλίγου ἀργυρίου εἰς τὴν αἰσχροτέραν δουλείαν ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν ἰσχυρῶν τῆς Ῥώμης καὶ εἰς τοὺς πικροτέρους ἐμπαιγμοὺς αὐτῶν τε καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς. Ὁ δὲ ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους ἐκεῖνος κόσμος ἐν γένει καὶ δὴ

καὶ ὁ Ἑλληνικὸς ἔτρεχεν ἤδη, οὐχ ἵνα διδαχθῆ τὰς ἀληθείας καὶ ὑγιεῖς ἀρχὰς τῆς Φιλοσοφίας, ἀλλ' ἵνα θαυμάσῃ τὴν ἐξωτερικὴν λαμπρότητα καὶ θεάσῃται εὐχαρίστως τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔθνος, τὴν θηριομαχίαν. Θρησκεία δὲ καὶ φιλοπατρία, οἰκιακὴ ἀρετὴ, καὶ πᾶσα οἰαδήποτε χρηστότης κατήντησαν ἀνύπαρκτα πράγματα, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔζων μόνον διὰ νὰ γελῶσι, νὰ παίζωσι, νὰ διασκεδάζωσι καὶ ν' ἀκολασταίνωσιν, ὀδηγοὺς ἀπαραμίλλους εἰς τοῦτον τὸν βίον ἔχοντες τοὺς πλείστους αὐτοκράτορας Ῥώμης καὶ τοὺς ἐκασταχοῦ ἡγεμόνας.

Πρὸς τῆ ἠθικῆ δὲ καὶ διανοητικῆ παρακμῆ ταύτη τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος περιήλθεν εἰς τὴν ἐσχάτην ὑλικὴν ἐκκλισιν καὶ ἀπερίγραπτον ἀτονίαν. Οἱ ὑλικοὶ αὐτοὶ πόροι εἶχον ἐξαφανισθῆ, ἡ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριον εἶχον ἐκλείψει, ὁ δὲ ἔθνικὸς πληθυσμὸς αὐτοῦ εἶχεν ἐλαττωθῆ παραδόξως· διότι σύμπασα ἡ Ἑλλὰς κατὰ Πλούταρχον δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ πλείοντερος τῶν τριεχιλίων ὀπλιτῶν, ὅσους πάλαι ποτὲ μόνῃ ἡ μικρὰ τῶν Μεγάρων πόλις ἐπεμψεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐν Πλαταιαῖς μάχην! Ὅποια ἀληθῶς πραγμάτων ἀλλοιώσεις!

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὰ ἔθνη, ὅσων ἡ πολιτικὴ αὐτονομία παύσῃ ὑπάρχουσα, ἐκλαμβάνονται καὶ δικαίως ὡς μὴ ἔχοντα ἱστορίαν· διότι ἐκλιπάντος τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου μαραινεται ὁ φυσικὸς καὶ συνεκλείπει μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ κοινωνικὸς καὶ διανοητικὸς αὐτῶν βίος· τοῦτο δὲ μαρτυροῦσι πολλὰ ἔθνη τῶν ὄντων, τὰ ὅποια ἀκμάσαντα πρότερον καὶ δημιουργήσαντα ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ἢ ἐξέλιπον ὅλως ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, εὐθὺς ἀφοῦ ἐξεπλήρωσαν τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς οἱ Βαβυλωνιοὶ, οἱ Φοίνικες, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Καρχηδόνιοι, οἱ Ῥωμαῖοι, ἢ διεσώθησαν μᾶλλον ὡς ἰδιώται τινες καὶ οὐχὶ πλέον ὡς ἀθληταὶ τοῦ ἱστορικοῦ σταδίου, ὡς οἱ Ἰνδοὶ, οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἀρμένιοι.

Κατὰ παράδοξον ὁμοῦ τρόπον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μόνον ἔθνος τοιοῦτό τι δὲν συνέβη, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας.

Καὶ τῷ ὄντι οἱ Ῥωμαῖοι μεθ' ὅλην τὴν στρατιωτικὴν ὑπεροχὴν τῶν καὶ μεθ' ὅλην τὴν ἀκαταμάχητον πολιτικὴν τῶν δὲν ἠδυνήθησαν πάλιν νὰ μεταπλάσωσι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος κατὰ τὸ ἐαυτῶν ὁμοίωμα, οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς θεσμοὺς αὐτοῦ ἐντελῶς νὰ ἐξαφανίσωσιν. Ὡστε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπέρρευσε, οὕτως εἶπεῖν, ἐπὶ τοῦ πελάγους τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, χωρὶς νὰ συγχωρευθῆ ἐντὸς τῶν ἀχανῶν αὐτῆς ρευμάτων. Βεβαίως τὸ ἡμέτερον ἔθνος δὲν παρέμεινε ἀναλλοίωτον, ἀπεναντίου μάλιστα εἶδομεν ὅτι καὶ πολλὰς ἐπαθεν ἀλλοιώσεις, αἵτινες καὶ μέχρις ἡμῶν καταδείκνυνται ἔτι. Ἀλλ' ἐὰν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἠττήθη πολλάκις ἐν ταῖς πεδίοις τῆς μάχης ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων καὶ ἀπέβαλεν ἐπὶ τέλους πάντα τὰ ζωτικώτερα συστατικά τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ ἠθικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου. Ὁ Ἑλληνισμὸς ὁμοῦ ἐξεναντίας δὲν ἐπαυσε ἀνέκαθεν ἀναδεικνύμενος νικηφόρος ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ πεδίου τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας. Οἱ Ῥωμαῖοι καὶ μεθ' ὅλα τὰ μέσα, ἅτινα ἐκέκτηντο, ἵνα ἐπικρατήσωσι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἄλλων τῆς Ἀνατολῆς ἐθνοτήτων, οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ εἰσδύσωσι μέχρι τῶν σπλάγχων τῶν λαῶν αὐτῆς, ἵνα μεταδώσωσι πᾶσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, τὰ ἦθη, τὸν χαρακτῆρα. Μόνος ὁ Ἑλληνισμὸς κατώρθωσε τοῦτο καὶ μεθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς περιπετείας. Καὶ ἂν ἡ Ἑλλὰς πᾶσα καὶ αἱ πανταχοῦ γῆς διασπαρῆσαι Ἑλληνικαὶ αὐτῆς ἀποικίαι πολιτικῶς ὑπῆγοντο εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν, κοινωνικῶς ὁμοῦ, ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς δὲν ἐπαυσαν οὐσαι Ἑλληνικὰ χωρὶς, ἀπαραλλάκτως, ὅπως τὰ Ἑλληνικὰ ἀγάλματα, τὰ ὅποια, ὡς προσερέθη, οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέγραφον εἰς ἰδίους βρασιλεῖς ἢ ἡρώας, δὲν ἀπέβαλλον

διὰ τοῦτο τὸν ἀρχέτυπον Ἑλληνικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα.

Ἡ Ἑλλὰς καὶ μεθ' ὅλα τὰ παθήματα καὶ δεινὰ τῆς, ἅπερ ὑπέστη ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, καὶ μετὰ δουλείαν τεσσάρων αἰώνων, ἔσωζεν ἔτι οὐχ ἥττον τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀρχαίας λαμπρότητος καὶ ἦτο κλασικὴ ἔτι χώρα· διότι πᾶσα πόλις αὐτῆς ἔβριθεν ἀριστοτεχνημάτων, ὥστε ἡ φαντασία ἐκπλήττεται κατὰ Πausανίαν ἀναλογιζομένη τὸ τί ἦτο κατὰ τοῦτο τοῦλάχιστον ἀκόμη ἡ χώρα αὕτη καὶ μέχρι τῆς τρίτης μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος.

Ὅσοι δὲ ἀσθενεῖς καὶ ἂν ἦσαν οἱ Ἑλληνικοὶ θεσμοὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὅσοι κενοὶ καὶ ἂν κατήντησαν οἱ τύποι, ὅσονδήποτε δὲ καὶ ἂν ἀπέβαλον τὴν πραγματικὴν τῶν ἀξίαν, ἡ διατήρησις αὐτῶν ὁμοῦ πάλιν συνετέλει μέχρι τινὸς ἔνθεν μὲν εἰς τὸ νὰ ὑποθάλη τὸ ἱερὸν τῆς φιλοπατρίας αἶσθημα, ὅπερ δὲν περιωρίζετο πάντοτε εἰς ἀπλοὺς λόγους, ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ καὶ δι' ἔργων ἐπεκυροῦτο, ἔνθεν δὲ εἰς τὸ νὰ συντηρῆ τὴν ἠθικὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνείδησιν, ἧτις ἀναρριπιζομένη ἐκ διαλειμμάτων παρήγεν ἐνίοτε γενναιοτέρας τινὰς προαιρέσεις καὶ ἐνεργείας.

Εἰς δὲ τὴν διάδοσιν, ἀνάπτυξιν καὶ διατήρησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνήρρησαν πλὴν τῶν θεσμῶν, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν πολιέματα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Τοιαῦτα δὲ πόλεις ἱδρυσεν ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπὲρ τὰς διακοσίας, αἵτινες ἀπετέλουν οἰοὶ πολυαριθμοὺς τινὰς κυκλάδας καὶ σποράδας νήσους ἐντὸς τοῦ ἀχανοῦς ἐκείνου πελάγους τῶν ἐγγωρίων ἐθνῶν τῆς Ἀνατολῆς, αἵτινες διέσωσαν ἅπαν τὸ ἀρχαῖον πολιτικὸν σύστημα, τὸν δῆμον, τὴν βουλὴν καὶ τοὺς ἄρχοντας. Οἱ ἱδρυταὶ τῶν πόλεων τούτων ἐντυποῦντες ἐν αὐταῖς τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα ἔδωκαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς

εις τοὺς πολίτας· αὐτῶν τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιοικήσεως.

Πάντων δὲ μάλιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν πανταχοῦ γῆς ἐπικράτησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ θεία τοῦ Πλάτωνος γλώσσα, ἥτις ἀδιαλείπτως διαδομένη εἰς τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς, ἐξελλήνισεν ὅλως αὐτὰ ἐπὶ τέλους. Ἡ μαγνητικὴ αὕτη δύναμις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις καὶ πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ μετὰ ταῦτα ἀνεδείχθη πολλαχοῦ ἀκαταμάχητος, εἶναι ἐν τῶν περιεργότερων φαινομένων τῆς ἱστορίας. Καθὼς τὰ χρυσὰ ὄπλα τῶν μακεδονικῶν ἀγνημάτων εἶχον ἔνθεν μὲν ἐσωτερικὴν ἀξίαν μεγάλην, ἔνθεν δὲ ἐπιθετικὴν ἰσχὺν ἀκαταγώνιστον, οὕτω καὶ ἡ τελειοτάτη καὶ χαρισιτάτη τῶν γλωσσῶν ἀπέβη αἰετοῦ ὡσαύτως τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ μεγάλη ἐκείνη ἑλληνικὴ κοινωνία, αἱ πόλεις καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἔμειναν ὅλως ἀλλότριοι τῆς γλώσσης τῶν κρατούντων καὶ διετέλουν λαλοῦντες καὶ γράφοντες τὸ ἰδίωμα τῶν Πατέρων. Οἱ Ῥωμαῖοι ἀντὶ νὰ ἐκλατινίσωσι τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἔπραξαν πολλαχοῦ τῆς ἐπικρατείας τῶν, προστίμων ἐξ ἐναντίας τὴν Ἑλληνικὴν τῆς ἰδίας. Ἐν Ῥώμῃ πᾶσα σχεδὸν ἀξιόλογος οἰκία ἐφιλοτιμεῖτο νὰ περιστοιχίζηται ὑπὸ Ἑλλήνων Ῥητόρων, φιλοσόφων, γραμματικῶν καὶ σοφιστῶν, ἵνα ἐκμάθῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν Ῥωμαίων ἀπεκάλουν τὴν Λατινικὴν βάρβαρον γλῶσσαν κατ' ἀντιπαράθεσιν αὐτῆς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν. Ὁ δὲ περιώνυμος ποιητὴς τῶν Ῥωμαίων Ὀράτιος ὠμολόγησεν ὅτι « ἡ Ἑλλάς κατακτηθεῖσα ἀντικατέστησε τοὺς ἀγρίους αὐτῆς νικητὰς καὶ εἰσέγαγε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας εἰς τὸ βάρβαρον Λάτιον.

Διὰ τῶν θεσμοθετημάτων δὲ καὶ τῶν κτισμάτων τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐπεκράτησεν ἡ γλῶσσα ἡ Ἑλληνικὴ, ὡς γλῶσσα τῆς κυβερνήσεως, τῶν γραμμάτων, τῶν νομισμάτων καὶ ἐν γένει ὅλων τῶν ὑψηλοτέρων καὶ εὐγενεστέρων

κοινωνικῶν σχέσεων. Ἀπὸ ἄκρων ἕως ἄκρων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους τὸ ἐμπόριον ἑλληνιστὶ διεξήγετο. Καὶ αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς ἱερᾶς αὐτῶν πόλεως διὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διενήργουν τὰς ποικίλας αὐτῶν εἰς πάντα τὰ μέρη τοῦ κόσμου συναλλαγὰς. Τὰ πάντα λοιπὸν παρεσκευάσθησαν, ἵνα διὰ τῆς Ἑλληνικῆς θείας γλώσσης λαλήσῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Διότι διὰ τὴν ἐντέλειαν καὶ τὴν λεπτότητα αὐτῆς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο ἡ ἐπιτηδαιότερα παρὰ πᾶσαν ἄλλην πρὸς τὴν δῆλωσιν, τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ὑψηλῶν τοῦ νέου θρησκευματος δογματικῶν. Αὕτη ὑπῆρξε τὸ ὄργανον, δι' οὗ μετ' οὐ πολὺ ἐκηρύχθη τὸ εὐαγγέλιον, ἔγραψαν καὶ ἐλάλησαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐνομοθέτησαν δὲ αἱ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, καὶ δι' οὗ ἐνὶ λόγῳ ἀπεκαλύφθη, ἡρμηνεύθη καὶ ἐκανονίσθη τὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ θρησκευμα. Ἡ γλῶσσα ἐκείνη τῶν Πατέρων ἡμῶν κατισχύσασα τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ ἄλλων πολλῶν μεταγενεστέρων δυναστειῶν ἔμελλε νὰ διατηρηθῇ μέχρι τῆς σήμερον οὐ μόνον γραφομένη, ἀλλὰ καὶ λαλουμένη!

Καὶ ὁμοῦ καὶ μεθ' ὅλην τὴν ἀκαταγώνιστον ταύτην δύναμιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ μεθ' ὅλα τὰ θαυμαστά μεγαλουργήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ ἡμέτεροι Πρόγονοι ἐπὶ μακρότατον χρόνον διετέλουν ὑπήκοοι ἀκατονόμαστοι κυριάρχων ξένων ἐν Ῥώμῃ διατριβόντων καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν παρ' αὐτῶν διωκοῦντο, ἐφορολογοῦντο καὶ περιεφρονοῦντο! Ἄλλ' αἵτιοι τούτου δὲν ἦσαν μόνοι οἱ Ῥωμαῖοι. Αἱ πλείστα τῶν συμφορῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀρξάμεναι ἐκπαλαι δὲν ἔπαυσαν ἕκτοτε προαγόμεναι καὶ κορυφούμεναι, μέχρις οὗ ἐξηράνθησαν ἐπὶ τέλους πᾶσαι σχεδὸν αἱ ζῶντικαὶ πηγαὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Καὶ ἀληθῶς, τὸ ἀρχαῖον θρησκευμα, τοῦ ὁποίου τὰ θεμέλια ὑπέσκαψεν ἡ Φιλοσοφία εἶχεν ἀποβάλλει πᾶσαν δύναμιν καὶ μάλιστα παρὰ ταῖς ἀνωτέρας

τάξεις τῆς κοινωνίας, μετὰ δὲ τοῦ θρησκευματος συγκατέπεσον τὰ ἀσφαλέστατα εἰρήματα τῆς ἠθικῆς διαπλάσεως τοῦ ἔθνους. Ἡ δὲ κοινωνία ἦτο διηρημένη εἰς δύο τάξεις ἀνθρώπων, εἰς δούλους καὶ ελευθέρους. Οὗτοι μὲν ἐκέκτηντο πάντα τὰ ἀστυκὰ δικαιώματα ἀποτελοῦντες τὴν ἐνεργὴν κοινωνίαν, ἐκεῖνοι δὲ ἰδεσπόζοντο ὑπὸ τούτων μετερχόμενοι πάντα τὰ χειρωνακτικὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἀπεστερημένοι διὰ παντὸς τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἀπειλοῦν ἄχρηστον κεφάλαιον ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Διὰ τοῦτο ἡ τῶν ἐλευθέρων τάξις, εὐθύς ἀφοῦ ἤρχιζε νὰ ἀποβάλλῃ τὰς ἀρετὰς ἐκείνας, δι' ὧν ἐκτῆσται τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς καὶ δύναμιν, ἦτοι τὴν χρηστότητα, τὴν σωφροσύνην, τὴν φιλεργίαν, τὴν οἰοτιμίαν, τὴν φιλοπατρίαν· ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἄλλην τάξιν ἀνθρώπων ὑπῆρχεν ἡ δύναμις ν' ἀναπληρώσῃ τὴν διαφθαρθεῖσαν ταύτην τῶν ἀνθρώπων ὁμάδα, ἐφείβετο ὁσημέραι καὶ ἐμαραίνετο καὶ παρήκμαζεν ἀμετακλήτως. Τοῦτο εἶχε συμβῆ εἰς τοὺς κλασικοὺς χρόνους, τοῦτο ἐπῆνεγκε τὴν πτώσιν τῆς μακεδονικῆς ἡγεμονίας, καὶ τοῦτο κατέλυσε τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ἐκ τούτων πάντων συνάγεται ὅτι ἐνεκα τῆς ἀπὸ πολλοῦ ἀρξάμενης μεταξὺ τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῶν θρησκευμάτων πάλης εἶχεν ἤδη ἐπέλθει νέκρωσις τῶν ἀρχαίων δοξασιῶν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ δὲ κοινωνία καὶ μάλιστα ἡ λογιωτέρα ἐστερεῖτο πάσης πίστεως, καὶ πλανωμένη ἠθικῶς ἐν ἐρήμῳ αὐχμηροτάτῃ ἐπεζήτει ὅσιν τινα ψυχικῆς παραμυθίας. Ἄπας δ' ἐν γένει ὁ κόσμος εἶχεν ἀνάγκην διανοητικῆς, ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναμορφώσεως. Καὶ ταύτης τῆς ἀναμορφώσεως τὰς ἀρχὰς ἀνέλαβεν ἡδη νὰ κηρύξῃ αὐτὴ ἡ θεία Πρόνοια. Ἄλλ' ἵνα διευκολυνθῇ ἡ διάδοσις τῶν ἀρχῶν τούτων, ἀπητήτετο πρὸς τοὺς ἄλλοις νὰ καταπέσωσιν οἱ πολιτικοὶ φραγμοὶ οἱ διαιροῦντες τὰ ἔθνη, καὶ νὰ ὑπαχθῶσιν ἅπαντα ταῦτα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἐνότητα. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐπετέθη εἰς τὸν Μ. Ἀλέ-

ξανδρον νὰ προπαρασκευάσῃ, καὶ διὰ τῶν διαδόχων αὐτοῦ συντελέσῃ τὴν πολιτικὴν ταύτην ἐνότητα τοῦ κόσμου, ἥτις ἐξαικλουθοῦσα νὰ ἐπικρατῇ ἐπὶ τρεῖς ἑκατοντητηρίδας καὶ νὰ ἀναπτύσσεται ὁσημέραι διοικητικῶς, στρατιωτικῶς, νομισματικῶς, δικαστικῶς καὶ πρὸ πάντων διανοητικῶς καὶ φιλολογικῶς· δὲν εἶχεν ἀνάγκην, εἰμὴ ἐξωτερικοῦ τινος ἐπιστεγάσματος, ἵνα ἀναλάβῃ τὸν τύπον τῆς κοσμοκράτορος μοναρχίας. Τὸ ἐπιστέγασμα τοῦτο ἐπετέθη ὑπὸ τῆς Ῥώμης, τῆς πρωτεύουσας τῆς Οἰκουμένης.

Καὶ ἰδοὺ ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν. Ἐγένετο δὲ ἐν Παλαιστίνῃ ἡ θεία ἐνανθρώπησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ἔτει 30ῳ τῆς μοναρχίας Αὐγούστου.

Εἶναι ἀναντίρρητον, Κύριοι, καὶ πάσης ἀμφιβολίας ἐκτὸς ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ ἐκδηλώσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμφύτου θρησκευτικοῦ αἰσθήματος συνδέονται στενῶς μετὰ τῆς φύσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος ἐκάστου ἔθνους καὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς πολιτικῆς μορφώσεως ἐκάστου λαοῦ. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα ἄλλως ἐξεδηλώθη ἀνέκαθεν ἐν ταῖς πολιαῖς καὶ ἀκινήτοις κοινωνίαις τῆς μυστηριώδους καὶ δεσποτικῆς Ἀσίας καὶ ἄλλως ἐν ταῖς ἀρχαῖαις ἐλευθεραῖς καὶ ἀεικινήτοις πολιτεῖαις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῇ λαῶν. Καὶ ἐκεῖ μὲν ἡ θρησκεία ἔφερε τὸν βρῦν καὶ καταθλιπτικὸν τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς δυνάμεως τύπον, ἐνταῦθα δὲ τὸν χαρίεντα καὶ φιλόανθρωπον χαρακτῆρα αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐν τῷ μέσῳ τέλος πάντων τοῦ ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνισμοῦ ἡ θεία Πρόνοια ἀφάτως νηδύκησεν, ἵνα εὐαγγελισθῇ τοῦ Θεανθρώπου τὸ σωτήριον κήρυγμα. Τοῦτο δὲ ἐξῆλθεν ἀμέτοχον πάσης ἐθνικῆς ἀποχρώσεως καὶ καθαρὸν πά-

σης πολιτικής εξιδιασμένης ροπής. Κατελήθον όμως άπαξ εν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῆς συγκεκριμένης πραγματικότητος δὲν ἠδύνατο ποσῶς νὰ τηρήσῃ ἐπὶ πολὺ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ γενικότητα καὶ τὴν διανοητικὴν αὐτοῦ ἐκείνην ἀοριστίαν, ἣν ἔφερον, ἐνόσω ἄπωθεν, εἰ δυνατόν εἰπεῖν, ἦπτετο τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Τὸν χαρακτήρα τοῦτον ἐξ ἀνάγκης ἐμελλε ν' ἀνταλλάξῃ πρὸς ἕτερον μᾶλλον συγκεκριμένον, ἅμα ἐκ τοῦ πλησίον ἤψατο αὐτῆς ἀναπλάσσειν καὶ ἀναμορφῶσαι αὐτὴν ὑπὸ πάσας τὰς ὄψεις. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο περιελθὼν τὸ ψιλὸν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον, περιεβλήθη, ὡς εἶχες, τὴν ἐλαφρὰν καὶ ἐλευθέραν καὶ πνευματικὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐσθῆτα, μεθ' ἧς τὸ πρῶτον παρουσιάζεται ὡς χριστιανικὴ Ἐκκλησία, διωργανωμένη συστηματικῶς κατὰ τὴν ἔσω δογματικὴν διακόσμησιν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἔννομον τάξιν. Ἡ χριστιανικὴ λοιπὸν αὕτη Ἐκκλησία εἶναι ὕλως πνευματικὴ καὶ ἰδανικὴ, ὡς ἡ διάνοια τοῦ ἀναπτύξαντος ταύτην ἔθνους, φιλοσοφικὴ δὲ καὶ καθολικὴ, ὡς αἱ πνευματικαὶ παγκόσμιαι τάσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ τέλος ἐλευθέρη, ἀνεξάρτητος καὶ ἀνεκτικὴ, ὡς ὁ θεμελιώδης χαρακτήρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος.

Καθὼς δὲ πρὸ τριῶν καὶ ἡμίσεος ἑκατονταετηρίδων ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑψώσασα τὴν σημαίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὤρμησεν ἀπὸ τῆς Μακεδονίας διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐπὶ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀνατολῆς, οὕτω τὸ χριστιανικὸν θρησκευμα περιβλήθη τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὤρμησεν ἤδη ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης πρὸς κατάκτησιν τῆς Δύσεως. Τὸ Ἑλληνικὸν λοιπὸν ἔθνος ταπεινωθὲν ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους, ἐξευτελισθὲν ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ ἀπὸ πολλοῦ βίου ἀβίωτον βίον ἐν τῇ δουλείᾳ ἐφαίνετο ἤδη τὰ λοιπὰ πνέον καὶ μέλλον νὰ παραδώσῃ μετ' οὐ πολὺ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα, ὡς εἰς τσαῦτα ἄλλα ἔθνη συνέβη, ἄλλοτε μὲν μεγαλοργήσαντα ἐν τῷ κόσμῳ, ἄλλ'

ἔπειτα ἐκλιπόντα ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Πλὴν αἰφνης τὸ νέον τοῦτο θρησκευμα παραλαμβάνει ἀμέσως σύμμαχον πᾶν ὅ,τι τὸ ἔθνος διέσωζε τότε καὶ οὕτω ἀναζωογονεῖ τὸν Ἑλληνισμὸν πάλιν. Ὡστε ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνισμὸς φαίνεται ἐνταῦθα μετουσιούμενος ἐν τῷ νέῳ, τῷ χριστιανικῷ, καὶ δανείζων εἰς τοῦτον τὴν ἀθάνατον γλώσσαν, τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ τέχνην, τὴν φιλοσοφικὴν μέθοδόν του καὶ αὐτοὺς τοὺς τύπους τῶν πολιτευμάτων αὐτοῦ καὶ τῆς τέχνης, εἰς τοὺς ὁποίους ἔπειτα ἐνεχρήθησαν καὶ ἐνεφυσήθησαν νέαι ἀρχαὶ καὶ δοξασταί, δι' ὧν τὰ ἄψυχα ἐκεῖνα καταντήσαντα ὄργανα τοῦ ἀρχαίου βίου ἔλαβον νέαν ζωὴν καὶ ἐνεργεῖαν.

Ὁ χριστιανισμὸς διασπᾶσας τοὺς φραγμαίους, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιωρίζετο ὁ κόσμος, ἔλαβεν οἰκουμενικὸν χαρακτήρα γενόμενος διδάσκαλος οὐ μόνον τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν κατοίκων τῆς οἰκουμένης, καταγγέλλων, ὃν Θεὸν ὁ κόσμος ἀγνοῶν τότε εὐσέβει. Τὸ νέον τοῦτο θρησκευμα ἐκ τοῦ μηδενὸς, οὕτως εἰπεῖν, παραχθὲν εἰς τὸ εἶναι ἐξήπλωσε βιθμηδὸν τὰς ἀκτίνας του καὶ ἐφώτισε πλεῖστον κόσμον διότι ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος, τῆς ἐλευθερίας, τῆς τοῦ πλησίον ἀγάπης, τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, τῆς κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἀνταπεκρίνετο ἔντως εἰς τοὺς εὐγενεστέρους πόθους καὶ εἰς τὰς ἠθικὰς, μέχρι δὲ τινος καὶ τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπότητος πάσης. Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἤρξατο ν' ἀποφέρῃ ἀγλαοὺς καὶ ἀφθόλους τοὺς πρώτους καρπούς αὐτοῦ. Ἐντὸς δὲ τῆς ἀρχαίας σεσαθρωμένης κοινωνίας διεπλάσθη κοινωνία νέα ἐρωμενεστέρα, νέον μὲν ἔχουσα πνεῦμα, ἔνδυμα δὲ τὸ ἀρχαῖον, καὶ ἧς ἡ δύναμις προέβαιεν ὁσημέραι μεγαλειτέρα τῆς τῶν ἀπίστων δυνάμεως ἠθικῶς τε καὶ κοινωνικῶς. Αἱ δὲ σωτήριοι ἀρχαὶ τοῦ Εὐαγγελίου, αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ δοξασταὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ὑψώσῃ τὸ φρόνημα τῶν ἀνθρώπων, νὰ κρατύνωσι τὰς πλειοτέρας ψυχὰς,

νὰ ἐξευγενίσωσι τὴν βίον καὶ ἐν γένει νὰ διαχύσῃσι θαυματοργὸν δύναμιν καὶ ἐνεργεῖαν εἰς τὰς φλέβας τῆς νέας κοινωνίας.

Καὶ ὁ μὲν πρῶτος κῆρυξ, λειτουργὸς, διδάσκαλος καὶ νομοθέτης τοῦ νέου τούτου θρησκευματος κατὰ τοὺς κρίσιμους τῆς γεννήσεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτοῦ χρόνους ὑπῆρξεν ὁ Ἑλληνισμὸς τὸ δὲ ὄργανον, δι' οὗ ὁ κόσμος ἐμελλε νὰ ἀναμορφωθῇ θρησκευτικῶς, ἠθικῶς καὶ κοινωνικῶς ἦτο ἡ τῶν Ἑλλήνων γλώσσα. Εἰς δὲ τοὺς κηρύξαντας πανταχόσε τοῦτο τὸ νέον δόγμα ἐπεφύσησαν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα. Καὶ τὸ μὲν Ἅγιον Πνεῦμα ἐδίδαξεν αὐτοὺς ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἴσοι ὄντες ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δικαιούνται νὰ κοινωνήσωσι πάντες τῶν δογμάτων τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τὸ δὲ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐδίδαξεν αὐτοὺς πῶς νὰ ἐρμηνεύσωσι, νὰ στηρίξωσι καὶ νὰ διαδώσωσι τὰ δόγματα ταῦτα. Ἑλληνισταὶ ἦσαν ἡ ἐξελληνισμένοι Ἰουδαῖοι οἱ πρῶτοι ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας διάκονοι. Ἑλληνισταὶ ἦσαν αἱ χῶραι κατὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν, ἐν αἷς διὰ μεγίστων ἀγώνων καὶ ἀναριθμῶν κινδύνων ἰδρύθησαν αἱ πρῶται χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι. Καὶ Ἑλληνιστὶ ἀνετράφη ὁ φοβερός κατ' ἀρχὰς διατελέσας τῆς νέας θεησκείας διώκτης, ὡς οὐδεὶς δ' ἄλλος ἔπειτα ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ αὐτῆς λόγῳ καὶ ἔργῳ, ὁ μέγας τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος, ὁ οὐρανοβάμων Ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις διδάσκων τὸν λόγον τοῦ Κυρίου εἶχε τοιοῦτον ζῆλον, τοιοῦτον πῦρ ἐνεργείας, τοιοῦτον χεῖμαρρον εὐγλωττίας, ὥστε ἐνόμιζον πάντες ὅτι ἀκούουσι τὸν ἀμήμητον Θεοσθένην ἀγωνιζόμενον νὰ συναγείρῃ τὴν Ἑλλάδα κατὰ Φιλίππου, ἢ τὸν Ὀλύμπιον Περικλέα συγκυκῶντα ἐνθῆως Ουρανὸν τε καὶ γῆν καὶ τὰ καταχθόνια πάντα.

Οὐδεὶς λοιπὸν σήμερον δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι Ἑλληνισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς εἰσὶν ἱστορικὰ γεγονότα στενώτατα μετ' ἀλλήλων συνδεδεμένα καὶ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἐκτὸς τῆς θείας αὐτοῦ ἀρχικῆς πηγῆς, εἰς τὸ Ἑλληνικὸν πρὸ πάντων στοιχείον καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἐθρότητα ὁ-

φείλει τὰ λοιπὰ πάντα διότι, ἐνῶ οἱ θρησκευτικοὶ τύποι τοῦ νέου δόγματος ἐλήφθησαν κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ θρησκευματος, οἱ πολιτικοὶ αὐτοῦ τύποι καὶ ὁ δημοκρατικώτατος αὐτοῦ ὀργανισμὸς ἐλήφθησαν ἀπὸ τῶν σπλάγγων τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ βίου. Οὐδεὶς δὲ δύναται πλέον νὰ διαφιλονεικῆσῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὴν τιμὴν ὅτι μετὰ Θεὸν, τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸν πρῶτον γεννήτορα, τοῦτο εἶναι τὸ κατανοήσαν, τὸ περιθάλλσαν, τὸ ἀναπτύξαν, τὸ στηρίξαν καὶ διαχύσαν ἐπὶ τῆς οἰκουμένης τὴν θεῖαν διδασκαλίαν. Καὶ πρῶτον ἡ μὲν Ἑλληνικὴ πνευματικώτατη ἐκείνη κατὰ τῆς Ἀσίας καταλύσασα τὰ μεσότηχα τὰ διαχωρίζοντα ἀπ' ἀλλήλων τὰ ἔθνη προπαρασκευάσεν ἀνάμεσον αὐτῶν τὴν ἀδιακόλουτον αὐτοῦ πορείαν. Ἡ δὲ Ἑλληνικὴ γλώσσα παρέσχε τῷ Χριστιανισμῷ, ἅμα γεννηθέντι, τὸ ἐπιτηδειότατον καὶ λεπτότατον ὄργανον τῆς ἐκφράσεως τῶν μεταφυσικῶν ἰδεῶν καὶ δογμάτων του. Ἡ Ἑλληνικὴ διάνοια πρώτη, εἰσδύσασα εἰς τὸ ὕψος τῶν διδασκαλιῶν αὐτοῦ, ἐκουσίως ἐταπεινώθη ἐνώπιόν του. Ἡ Ἑλληνικὴ καρδία πρώτη, θερμανθεῖσα ἐκ τῶν ἀκτίνων του, ἠνέφξε τῆς ἀνεξαντλήτου αὐτῆς ἀγάπης τοὺς θησαυρούς. Ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία καὶ ἐπιστήμη πρώτη καὶ μόνη ἀνήγειρεν εἰς μεγαλοπρεπῆς πνευματικὸν οἰκοδόμημα τὸ θεῖον αὐτοῦ ὕλικόν. Ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία πρώτη ὀργάνωσε διοικητικῶς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Χριστοῦ εἰς Χριστιανικὴν ἐκκλησίαν. Τὸ Ἑλληνικὸν τέλος αἷμα πρῶτον ἀφθόνως ἐπότισε τοῦ μαρτυρίου τὸ ἔδαφος, ἐξ οὗ βαθύρριζον καὶ ἀκμαῖον ἐβλάστησε τὸ πορφυροῦν τοῦ χριστιανισμοῦ κολοσσαῖον δένδρον. Διὰ ταῦτα δὲν εἶναι παντάπασιν ἀσέβεια, εἰάν ἀποδώσῃ τις τῷ Ἑλληνισμῷ τὸ δικαίωμα νὰ θεωρῇ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν αὐτόχρημα δημιουργημὰ του, ὅσπου ἐκ τῶν ὁστών του, καὶ σάρκα ἐκ τῆς σαρκὸς του. Διότι ἡ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας σφραγὶς αὕτη τοῦ Ἑλληνισμοῦ οὐδὲλως ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτῆς τὴν ιδιότητα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας,

ἀφοῦ ἰδιάζων χαρακτήρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ πνευματικότης, μεθ' ἧς ταυτίζεται ἡ γενικότης καὶ καθολικότης.

Ὅποια τῶ ὄντι θαυμαστὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐλαστικότης, ἐποῖα αὐτοῦ ἀκαταμάχητος δύναμις! Πῶς δὲ νὰ μὴ παραδεχθῆ τις δάκτυλον ἀνωτέρας τινὸς δυνάμεως ἐν ταῖς διαφόροις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους περιπετείαις καὶ μάλιστα, ἐὰν ἀποβλέψῃ τις πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τούτων; Μέγα γεγονός ἐστὶν ἀλλθῶς ἡ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν διάδοσις, ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας μᾶλλον θαυματουργηθὲν ἢ διαπραχθῆν ὑπ' ἀνθρώπων. Μέγα μὲν διὰ τὴν ὅλην τῆς ἀνθρωπότητος ἱστορίαν, ἀλλὰ δὴ καὶ διὰ πᾶσαν τὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος τύχην· διότι ἅπασα ἡ μετέπειτα κοινωνικὴ, ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ κατάστασις ἡμῶν τοῦ γεγονότος τούτου ἐστὶν ἀπόρροια.

Καὶ πραγματικῶς, ἡ Ρωμαϊκὴ κυριαρχία περιφρονήσασα κατ' ἀρχὰς τὴν νέαν ταύτην κοινωνίαν, περιέρχεται ἔπειτα εἰς ῥῆξιν πρὸς αὐτὴν καὶ ἀγωνίζεται ἐκ παντὸς τρόπου νὰ τὴν καταπνίξῃ ἐντὸς τοῦ αἵματος τῶν πιστοτέρων αὐτῆς ὀπαδῶν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἀκατόρθωτον ἐπεχείρησεν ἔργον. Διότι εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων ἀντιπροσώπων τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἀπὸ τῶν Βρετανικῶν ὀρμώμενος ἀκτῶν ἐπέρχεται εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀλπεων, ὡς ὑπὸ ἀκαταμάχητου τινὸς δυνάμεως ἐλαυνόμενος καὶ ἀνυψοῖ ἐκεῖ τὴν πρώτην χριστιανικὴν σημαίαν, ἑλληνικοῖς γράμμασι χαράξας ἐπ' αὐτῆς τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος. Προελαύνει δὲ ἔπειτα ἐπὶ τὴν Ἀνατολὴν καὶ δι' ἑλληνικοῦ στόλου γενόμενος κύριος τῶν πραγμάτων, προεδρεύει μὲν ἐν Νικαίᾳ τῆς πρώτης μεγάλης ἑλληνικῆς Συνόδου, ἐγκαταλείπει δὲ διὰ παντὸς τὴν Ῥώμην καὶ ἰδρύει ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ἐν μέσῳ μιᾶς τῶν ὠραιότερων καὶ ἐπιφανεστέρων Ἑλληνίδων πόλεων τὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ νέαν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, τὴν

ἐπτάλοφον, Νέαν Ῥώμην, τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Τότε λοιπὸν ὁ Χριστιανισμὸς ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Ρωμαϊκὴ κυριαρχία ἀναγκάζεται νὰ προτείνωσι τὴν δεξιὰν αὐτῶν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἀναβιβάζουσιν αὐτὸν ἐκ συμφώνου, τὸν πρῶτον εὐτελεῖ δοῦλον, εἰς τὸν λαμπρότατον θρόνον τῆς Οἰκουμένης. Οὕτω δὲ διὰ συνδρομῆς τοῦ χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπαγιώθη ἐν τῇ Ἀνατολῇ νέα κατὰστασις πραγμάτων, τῆς ὁποίας ἡ μὲν κυβέρνησις ἦτο κατ' ἀρχὰς μὲν Ρωμαϊκὴ, Λατινικὴ, ἐπὶ τέλους ὅμως ἐξελληνίσθη καὶ αὐτὴ. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἠγέρθη ἕτερον κράτος, Ἀνατολικὸν ἢ Βυζαντινὸν λεγόμενον, οὗτινος πάντα σχεδὸν τὰ συστατικὰ ἦσαν Ἑλληνικά, καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου πάντες, ὑπῆκοοι βασιλεῖς, ἄρχοντες, νόμοι, πολῖται τὴν ἑλληνικὴν ἐλάλησαν γλῶσσαν. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἑλληνικὴ Αἰ οἰκουμενικαὶ καὶ αἱ τοπικαὶ Σύνοδοι, αἵτινες δὲν ἦσαν μόνον θρησκευτικὰ, ἀλλὰ ἐν μέρει καὶ πολιτικὰ καὶ διοικητικὰ συνέδρια, ἑλληνιστὶ διεξῆγον ἅπασας αὐτῶν τὰς συζητήσεις καὶ ἑλληνιστὶ ἐξέφερον ἅπασας αὐτῶν τὰς ἀποφάσεις. Τὰ σχολεῖα τοῦ κράτους ἦσαν καθαρῶς ἑλληνικά. Καὶ αὐτοῦ τοῦ Πανδιδακτηρίου τῆς πρωτεύουσας τὸ ἥμισυ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα κατεῖχεν. Ἡ σημαία τοῦ κράτους δι' ἑλληνικῶν ἐκκοσμητικῶν γραμμάτων. Ἀπὸ τῆς γλώσσης καὶ τῆς ῥητορικῆς τοῦ Δημοσθένους ἀνεβλάστησεν ἡ γλῶσσα τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀπὸ δὲ τῆς τέχνης τοῦ Ἰκτίνου, τοῦ οἰκοδομήσαντος τὸν Παρθενῶνα, προέκυψεν ἡ τέχνη τοῦ Ἀνθεμίου τοῦ ἀρχιτεκτονήσαντος τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ ὅσα τέλος τῶν περισηθέντων κοσμημάτων τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀσίας ἦτο δυνατόν νὰ μετακομισθῶσιν, ἠθροίσθησαν ὡς ἐν μουσεῖῳ τινὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βοσπόρου ἐν Βυζαντίῳ.

ΟΙ ΕΝ ΝΕΑ ἸΟΥΡΚῃ ΑἸΓΥΪΟΠΑΙΔΕΣ.

Ἐν ἀπάσαις ταῖς μεγαλοπόλεσιν ὑπάρχουσιν αἱ συνοικίαι τῶν πτωχῶν, ἐνία οἱ ἀπόκληροι τῆς τύχης, οἱ Παρίαί τῆς κοινωνίας, οἱ κλέπται καὶ δολοφόνοι συγχάνει καὶ οἱ μᾶλλον ἐπιφοβοὶ ἐγκληματίας τῆρ κατοικίαιρ αὐτῶν ἐκλέγουσι. Πάντα τὰ καθάρματα ταῦτα τῆς ἀνθρωπότητος ὑπὸ μυστηριώδους οἴανει συγγενείας ἐλαυνόμενα καὶ ἐξ ἀπωτάτων μάλιστα ἐνίοτε χωρῶν προσερχόμενα, ἐν ταῦθα ἀπὸ κοινοῦ συνέρχονται ὡς θεοῦδεμία οὐδέποτε πρωτεύουσα ἢ πολυάριθμος πόλις τὸν κοινωνικὸν τοῦτον λοιμὸν διέφυγεν οὕτω καὶ ἡ Νέα Ἰούρκη, ἡ μεγάλη Ἀμερικανικὴ πρωτεύουσα, τὸν αὐτὸν τῶν ἄλλων τοῦ παλαιοῦ κόσμου μεγαλοπολιτικῶν ὑπέστη νόμον. Εἰς τινὰς τῶν εἰκοσι δύο αὐτῆς νομῶν ἀνευρίσκει τις εἰς μέρη λίαν γνωστὰ ἐπισώρευσις τῶν κινδυνωδῶν τούτων τάξεων, αἵτινες μέγας διὰ τὰς πόλεις κίνδυνος τηρχάνουσι. Ἐν ταῦθα διατρίβουσι, διὰ διαφόρων μηχανῶν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ποριζόμενοι, χαρτοπαίχται καὶ μέθυσοι ἐξ ἐπαγγέλματος, κλεπταποδόχοι, βαλαντιοτόμοι, ἅπαντες ἐκ τῶν κατωτάτων κοινωνικῶν στρωμάτων προσερχόμενοι, ἀπαύστως δὲ μετὰ τῶν μᾶλλον διεσθαρμένων σιφῶν, μετὰ τῶν ξένων ναυτῶν καὶ μετὰ τοῦ χειμάρρου τῶν ἀπόρων μεταναστατῶν, οὗς τὰ ἐν τῷ λιμένι τούτῳ προσορμιζόμενα παμπληθῆ πλοῖα ἐξερεῦγονται, μιγνύμενοι.

Μετὰ τοῦ τοσοῦτου ποικίλου καὶ φάλλου πλήθους ἀναστρέφονται τὰ ἀγιούπαιδα, ἀνέστια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὄρφανὰ, ἐν ὑπαίθρῳ κοιμώμενα, καὶ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐν τῷ σχολεῖῳ τῆς διαφθορᾶς μορφούμενα, ἐκ γενετῆς δὲ διὰ τὴν εἰρκτὴν ἢ τὴν ἀγρόνην προωρισμένα. Ἐκ τῶν γονέων αὐτῶν, ἐν εἰσέτι οὗτοι ζῶσι, τὰ μᾶλλον

ὀλέθρια μαθήματα καὶ τὰς βρναυσότερας περιποιήσεις λαμβάνουσι. Ἐν ἀρχῇ διὰ συντόνων καὶ ἐπιμόνων φροντίδων, διὰ διδασκαλίας τινὸς μετὰ περισκέψεως γινόμενης, ἠδύνατό τις νὰ σώσῃ, νὰ ἠθικοποιήσῃ τὰ μικρὰ ταῦτα ὄντα· διότι καιρὸς δὲν θὰ ὑπάρχη πλέον, ὅταν τὸ παιδίον ἀνὴρ γενόμενον κ' ἐν τῇ κακουργίᾳ τραχυθῆν, θέλει κλείσει τὴν καρδίαν του εἰς πᾶσαν ἀγαθὴν πρόσκλησιν, καὶ θέλει ἐξυτὸν ὡς καταβολὴν προσφέρει εἰς τὸν ἀμείλικτον καὶ διαρκῆ κατὰ τῆς κοινωνίας κρυχθέντα πόλεμον. Πρέπει λοιπὸν δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ ζητήσωμεν ὅπως διορθώσωμεν τὴν κακοήθη καὶ πλανωμένην παιδικὴν ἡλικίαν, διότι ἐκ τῆς νεαρᾶς ταύτης ἀγέλης, ἀπαύστως ἀνακαινιζομένης, συλλέγονται οἱ αὔριοι μέλλοντες ταραξίαι, κλέπται καὶ φονεῖς.

Ἰπὸ τῶν ἀηδῶν ἀθλιότητων τούτων οἱ κατὰ καιροὺς τὰ κοινὰ διοικοῦντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Ἀμερικῇ ἐκπλαγέντες, τὴν σύστασιν τῶν ἀσύλων, τῶν σωφρονιστηρίων, τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν διδακτικῶν σχολείων ἐπενόησαν, ἐνθα τὴν διόρθωσιν τῶν παίδων ἐπεδίωξαν. Ἐκτὸς ὅμως μερικῶν τινῶν ἐπιτυχιῶν, γενικῶς τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν ἄγωνα ἀπέβησαν. Ἡ ἀποτυχία αὐτῶν ἀποδίδεται πρὸ πάντων εἰς τὸ ὅτι μὴ ἀπευθυνθέντες εἰς τὴν καρδίαν δὲν ἠδυνήθησαν ἐπιτηδείως νὰ διεγείρωσιν εἰς τὰς εὐμεταβλήτους κ' εὐπλάγους ἐτι ταύτας ψυχὰς τὴν φιλοτιμίαν, τὴν ἀμιλλαν καὶ τὸ συμφέρον. Συλλαβόντες προσέβαλον αὐτὰ ἅπαντα ὁμοῦ, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀπεχώρισαν ἐκ τοῦ συνόλου τὸ ἄτομον ὅπερ εἰς τὰ συγκεντρωτικὰ καὶ αὐτεξούσια καταστήματα ταῦτα, ἀριθμὸς τις πάντοτε ἀφρημένος ὑπῆρξεν, εἰς τὴν τραχείαν ἀσκήσιν τοῦ οἰκήματος ὑποβληθεὶς ὁ παῖς εἰς ὅλα τὰ μαθήματα ἔμεινεν ἀχαλίνωτος, καὶ ἐκεῖνο ὅπερ διὰ τὸ καλὸν αὐτοῦ διεπραττον, ὡς ἀπέχθειαν ἐξελάμβανε. Ἄν τὴν προσφιλεῖ τοῦ σπουδαίου τούτου μαθητοῦ ἀνεξαρτησίαν εὐλαβοῦντο, ἂν ἐπειρῶντο ὅπως μετὰ τινὰ

δοκιμασίαν τὰ πρὸς πορισμὸν μέσα παρὰσχωσιν αὐτῶ, πρὸ πάντων δὲ ἐν ὑπαίθρῳ, ἐν πάσῃ τῇ ἐλευθερίᾳ του εἰς θ καὶ εὐαρεστεῖται, τέλος ἀν' ἐβοήθου αὐτῶ ὅπως ὑπαρξῖν τινα ἐλευθέραν, πρόχειρον καὶ ἄγνην ἐν τοῖς ἀγροῖς προσπορίζεται, καλλίονα καὶ λυσιτελέστερον πολίτην ἤθελον διαπλάσει, καὶ τὴν πόλιν κατοικοῦ πρὸ μικροῦ ἐπιφόβου πάντῃ ἤθελον ἀπαλλάξει.

Ταῦτα πάντα ἑταιρία τις ἐλευθέρα διὰ τὴν βοήθειαν τῶν ἀγυιοπαίδων ἐν Νέα Ὑόρκῃ κατὰ μικρὸν ἐπεχειρήσασα, πᾶσαν προσδοκίαν ὑπερέβη. Διάφορα ταξείδια εἰς Νέα Ὑόρκην ἀπὸ δεκαετίας ἐπιχειρήσας δύναμαι νὰ μαρτυρήσω τὰ εὐάρεστα ἀποτελέσματα τῆς μετὰ μεγάλης ὑπομονῆς ἀναλαβούσης τὸ ἔργον τοῦτο φιλανθρώπου καὶ μεγαλοφύχου ἑταιρίας, ἃ τε εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῆς παραστάς. Εἰς ἰδιωτικὰς δὲ μόνον δυνάμεις προσφυγοῦσα καὶ ἀποδιοπομπουμένη τὰ παρὰ τῶν δικαιοκόντων ἐπινοηθέντα αὐστηρὰ μέτρα διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ἐγκαταλειμμένης καὶ μοχθηρᾶς νεότητος, ἔσωσε καὶ σώζει καθ' ἑκάστην τὸ πλεῖστον τῶν 30,000 μικρῶν ἀλητῶν, οἵτινες χθὲς ἔτι μία τῶν πληγῶν καὶ τῶν τρόμων ἐνόησε τῆς αὐτοκρατορικῆς πολιτείας ἐτύγγανον.

Α'.

Ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῆς ἡ προστατευτικὴ τῶν ἀγυιοπαίδων ἑταιρία τῆς καταλλήλου πρὸς ἐφαρμογὴν μεθόδου ἠστόχησεν. Ὁ Κ. Βρέις ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνεργῶν μελῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἑταιρίας τυγχάνων καὶ λίαν ἐγκαίρως κατανοήσας τὸν ὄλεθρον, ὃν αἱ πολιτεῖαι παρὰ τῶν ἐπιφόβων τούτων τάξεων ἐπαπειλοῦνται, ἀτρύτους πόνους, ἀν μὴ εἰς τὴν ὀλοσχερῇ θεραπείαν εἰς τὴν περιστολὴν αὐτοῦ τοῦλάχιστον ἀφορῶν, κατέβαλεν, ἀπάσας τὰς ἀποπειράς ταύτας καὶ τὰς δοκιμασίας, δι' ὧν νὰ διέλθωσιν ὄφειλον, μετ' ἀλγεινῆς ὄντως ἀληθείας ἐν τινι συγγράμματι περιγράφας. Δικαίως κατ' ἀρχὰς ὑπολαβὼν

ὅτι τὸ κακὸν ἐκ τῆς ρίζης αὐτοῦ ὄφειλε νὰ θεραπευθῆ, ἤτοι ἐκ τῶν ἀγυιοπαίδων, προσεπάθησε ὅπως συναθροίσῃ αὐτὰ εἰς Κυριακὰς συναθροίσεις ἐπὶ τούτῳ ὑπ' αὐτοῦ συστηθείσας. Αἱ Κυριακαὶ αὐταὶ συναθροίσεις ἐκ τῶν σπανίων τέρψεων ἐν Νέα Ὑόρκῃ τυγχάνουσιν. Ἐν αὐταῖς σεβάσμιός τις καὶ ζηλωτῆς τούτων πολίτης ἐπὶ μίαν ἢ καὶ δύο πολλὰκις ὥρα ἀπὸ τοῦ βήματος αἰθούσης ἐπὶ τούτῳ ἐνοικιασθείσης ἢ δωρεάν παρὰ τινος φιλανθρώπου ψυχῆς παραχωρηθείσης, εἰς ὑπήκοον παμπληθοῦς ἀκροατηρίου, ἀναγινώσκει καὶ ἐρμηνεύει διάφορα ἐκ τῶν Ἁγίων Γραφῶν τεμάχια καὶ ἐξ ὑπογίου διαφόρους θρησκευτικὰς ὁμιλίας συνήθεις εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ Ἀμερικανοὺς ἀπαγγέλλει. Εἰς τὴν φαύλην δὲ νεότητα ἐλευθέρως ἀπευθυνόμενοι, πρὸς οὐδὲν τὸ φύσει ὑποπτον καὶ ὀξὺ τῶν μικρῶν ἀλητῶν τούτων πνεῦμα ἐλογίσαντο. Πλεῖστοι δὲ αὐτῶν ἔτοιμοι ὅπως παρὰ τῆς δικαιοσύνης εἰς τὰς φυλακὰς ἀπαχθῶσιν ἡρώτων ἀν ἡ ἀστυνομία δὲν ἤθελε ρίψει τὰς σαγήνας αὐτῆς εἰς τὴν ὑπὸ ψευδῆ πρόσχημα συνάθροισιν ταύτην.

Ἐν τούτοις τινὲς μὲν παῖδες ἐξ ἀκατασχετοῦ περιεργείας κινούμενοι, ἄλλοι δὲ ἐκ τῶν παρακειμένων συνοικιῶν συναθροίζόμενοι, καὶ ἄλλοι κατὰ προτροπὴν τῶν γονέων των, προσήρχοντο. Ἐν Νέα Ὑόρκῃ οὐχ ἤττον τῶν Παρισίων τὰ ἀγυιοπαῖδα λέξεις κεραυνοβόλους καὶ διὰ τὰ μᾶλλον ἀξία σεβασμοῦ πράγματα πλάττουσιν, ὅπως τὰ πάντα ἐμπαίζωσι καὶ χλευάσωσιν. Ὅπουτ' ἀν ῥήτωρ τις ἀπὸ τοῦ βήματος τὸν λόγον ἐπὶ πολὺ παρέτεινε, σχήματα εὐγλωττίας ἐνδεικνύμενος, gas, gas, ἀνέκραξε τὸ νεαρὸν ἀκροατήριον, διὰ τῶν λέξεων τούτων τὰς διεξοδικὰς καὶ ὀχληρὰς ὁμιλίας καὶ τὰς ἠχηρὰς καὶ κενὰς περιόδους ὑπαινιγνόμενον. Ἀποτυχία δὲ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην προήρχετο. Ἐτερός τις ῥήτωρ, μᾶλλον ἐνθεὸν ἑαυτὸν ὑπολαβὼν καὶ θελήσας εἰς κοινωνίαν μετὰ τοῦ ἀκροατηρίου διαλεγόμενος νὰ ἔλθῃ, ὅπουτ' ἀνεγίνωσκεν

αὐτοῖς τὴν θαυμασίαν τοῦ Τελῶνου καὶ Φαρισαίου παραβολὴν « Γνωρίζετε, λέγει νεαροὶ μοι φίλοι, τίνα διὰ τοῦ Τελῶνου ἐνοεῖ; » Τὰ παιδιά παίζοντας διὰ τῆς λέξεως ταύτης, ἧτις ἐν τῇ Ἀγγλικῇ σημαίνει κάπηλον, Κύριε, ἀποκρίνονται, τὸν κάπηλον τὸν κρατοῦντα τὸ ποτήριον ἐνοεῖ. Παρακατιῶν δ' ἐρωτήσας αὐτὰ, « ἂν ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ σὲ ἐγκαταλείψωσι, τίς θέλει φροντίσει δι' ὑμᾶς; » ἡ ἀστυνομία, Κύριε, ἡ ἀστυνομία ἀπεκρίθησαν. Ἐν σιωπῇ τὰς μυριάς βαναύσους ἀπαντήσεις παρέρχομαι, ἃ; τὰ παιδιά μεγαλοφῶνως ἔλεγον, ἐν ᾧ ἄλλα ἅμα τῇ εἰσόδῳ των ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν μεγαλειτέρων θορύβων πρόξενον ἐγίνοντο. Πάντων τούτων ἕνεκα ἠναγκάσθησαν ὅπως παραιτηθῶσι τῶν συναθροίσεων τούτων. Μὴ ἀποθαρρυνθεὶς ὅμως ἐκ τῆς ἀπροόπτου ταύτης ἀποτυχίας ὁ Βρέις ἐπέμενε εἰς τὰς προσπάθειάς του, ἀκολούθῳ; ὅμως κατανοήσας ὅτι ἕτερον ἔδει πράξει εἰς τοῦτο ἐτόρηθη.

Ταῦτα πάντα ἐλάμβανον χώραν κατὰ τὸ 1848. Κατὰ δὲ τὸ 1852 τὸ κακὸν, ὅπερ ἐπὶ ματαίῳ ν' ἀναστειλῶσι προσεπάθον, τοσοῦτον καταπληκτικὰς προόδους ἐποιήσατο, ὥστε ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀστυνομίας Μάτσελ, εἰς εἰδικὴν τινα ἔκθεσιν, τὴν ὀλεθρίαν διαγωγὴν καὶ τὴν πάντοτε εἰς αὐξήσιν τείνοντα ἀριθμῶν τῶν ἀγυιοπαίδων περιγράφας καὶ ὑπολογίζων τότε αὐτὰ εἰς 10,000 τὴν μεγίστην ἐνεποίησεν αἴσθησιν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐτριπλασιάσθη σήμερον τῆς δὲ ταχέως ταύτης αὐξήσεως αἴτιον νομίζεται ἡ μεγίστη τῶν θόρων μεταναστατῶν συμφορὰ διότι ἀν ὁ πληθυσμὸς τῆς Νέας Ὑόρκης ἐν συνόλῳ ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐδιπλασιάσθη, ἡ ἀναλογία κατὰ πολὺ ἀνωτέρα διὰ τὰς ἐνδεεῖς τάξεις ὑπάρχει.

Συνεπεία λοιπὸν τῆς ἐκθέσεως τοῦ Μάτσελ ὁ Βρέις παρὰ τινων γενναίων ἀνδρῶν, οἵτινες τὸν εἶχον παρακολουθήσει εἰς τὰς πρώτας αὐτοῦ ἀποπειράς, ὑποστηρίχθει, καὶ μετ' ἄλλων ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπὶ τιμιότητι γνωστῶν ἐνωθεῖς, τὴν

ἰδρυτὴν κατοικιῶν τῶν ἀγυιοπαίδων διὰ τὴν νύκτα ἐπενόησεν, ἐνθα τὰ προσλειπόμενα τοῦ βυακίου, ὡς ὁ τύπος καὶ ἡ ἀστυνομία καλεῖ αὐτὰ, οἰκιοθελῶς ἤθελον προσέρχονται, βέβαια ὄντα ὅτι ὑποφερτὸν τι καταφύγιον θὰ εὕρωσι. Ποῦ τὰ παιδιά ταῦτα ἐκοιμῶντο καὶ εἰς τὰ δριμύτατα ψύχη, ἅτινα τοσοῦτον αὐστηρὰ ἐν Νέα Ὑόρκῃ τυγχάνουσιν; Ἐν ὑπαίθρῳ, ἐπὶ τῶν κατωφλιῶν τῶν οἰκιῶν, ὑπὸ τὸν θόλον τῶν ἐξωτερικῶν βαθμίδων, ἐντὸς κιβωτίων ἐγκαταλειμμένων, ἐντὸς ἀθλιῶν σιτοβολῶνων, ἐν τῷ βάθει παλαιῶν κατηρειπωμένων ὑπογείων καὶ παρὰ ταῖς ξυλίναις στήλαις τῶν προκυμαίων καθ' ὅλην τὴν νύκτα διέμενον. Πόδας καὶ κεφαλὴν γυμνὰς ἔχοντα, τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἐπεσπασμένον ὅπως θερμανθέντα κοιμηθῶσιν. Ἐνόησε ἡ ἀστυνομία πλεῖστα αὐτῶν συναθροίσουσα τ' ἀπέστειλεν εἰς τὸ σωφρονιστήριον, τὸ ἄσυλον ἄλλ' ἀκολούθῳ; ἠναγκάζετο νὰ τὰ ἀπολύσῃ, ἀν μὴ τι ἄλλο ἢ τὴν ἀλητείαν εἶχον διαπράξει. Τινὰ ἐξ αὐτῶν διάφορα μικρὰ ἔργα ἐπιτηδεύοντα, τὸ μόνον στήριγμα γονέων γερόντων ἐνδεῶν, ἀναπήρων καὶ ἀσθενῶν ἐτύγγανον. Προετίμων ὅμως νὰ κοιμηθῶσιν ὑπὸ τὸν ἐναστρον οὐρανόν, ἢ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ δυσώδη καὶ στενά δωμάτια, ἐνθα πατήρ, μήτηρ, ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ ἐπεσπασμένον, πολλὰκις καὶ ὑπὸ ἐτέρας πτωχῆς οἰκογενείας διαπλασιάζόμενοι εἶχον δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ δικαίους λόγους νὰ φοβῶνται τὴν ὑποδοχὴν, ἧτις ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν τοῖς ἐπεφυλάσσετο. Πολλὰκις εἶδον αὐτὰ λάθρα εἰσερχόμενα ἐντὸς ἀκατίου ἐν τῷ λιμένι ἠγκυροβολημένου, εἶχον δ' αὐτὸ ὡς πρώτης τάξεως οἰκημα, ἢ ἐλλείπει κρείττονος, ἐντὸς τοῦ λέβητος μηχανῆς τινος μὴ ἐργαζομένης, ἢ ἐντὸς σιδηροῦ τινος κιβωτίου, λειψάνου πυρκαϊῆς τινος. Τὰ μᾶλλον δ' αὐτῶν νουνεγῆ ἐν τῶν τῶν κοίλων σωλήνων τῆς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χάρλεμ γεφύρας εἰσέδουον, ἢ ἐπὶ τῶν κλιμάκων τῶν τυπογραφείων τῶν ἐφημερίδων τῶν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς

νυκτός εργαζομένων πλείστα έσωρεύοντο. Είς πάντα ταύτα τὰ έγκαταλειμμένα πτωχὰ εύχαριστούντο, έκτός τής κλίνης του ασύλου, όπου πολλάκις ή αστυνομία ώδήγει αυτά.

Φύσει παρά τή παιδική ηλικία και μάλιστα τή έγκαταλειμμένη τή ούδέποτε ούδεμίαν οικιακήν άγωγής τυρούση, τάς; τις πρὸς τήν ανεξαρτησίαν και όρμη πρὸς τὸν νομαδικὸν βίον, ἔν ἐν μέρει όφείλουσι νά εύλαβηθῶσιν, ένυπάρχει. Ο κ. Βρέϊς ό πεπειραμένος ούτος ήθικολόγος, γνωρίζων καλῶς τὰ παιδιά, τήν μεγαλειτέραν μετεχειρίσθη περίνοιαν, ὅπως εἰς τὸ δι' αυτά όρισθὲν κατάλυμα όδηγήσῃ, ὅπερ κατ' άρχάς ἐκ παλαιάς τινος έγκαταλειφθείσης οίλειας εἰς τὰς εργασίας έφημερίδος χρησιμευσάσης συνίστατο. Πεποιθὸς δ' ὅτι ή ἐξ όλοκλήρου δωρεά οὐ μόνον ούδέν ωφελούσα, καθὼς ή έλεημοσύνη, αλλά και τήν ήθικὴν του λαμβάνοντος καταστρέφουσα, εἰς λεπτά τινά τήν τιμὴν τής διαμονῆς ἐν καιρῷ νυκτός ὤρισε, μετά μεγάλης περισκεψέως οὕτω πάντων τῶν μειρακιευμάτων, ἅτινα διὰ τήν άρχήν ἤσαν ἀναπόφευκτα, προφυλάξας αὐτό. Ἄν ό μῦς του μύθου μετά προφυλάξεως τή αλφίτω πεπασμένη γαλή έπλησίαζε, μετά μεγαλειτέρας ἔτι συνέσεως, εἰς τὸν οἶκον, του όποιου αἱ θύραι ἤσαν δλάνοικτοι δι' αὐτά, εἰσέρχοντο, ἀφ' οὗ ἐπὶ πολὺ περιεφέροντο, ὡς τινά παγίδια αὐτὸ έκλαμβάνοντα. Τέλος τινὰ ἐξ αὐτῶν θαρραλεώτερα ή μάλλον ὑπὸ περιεργείας κινούμενα ἀπεφάσισαν ὅπως εἰς τὸ μυστηριώδες οἶκημα εἰσελθῶσι. Μόλις δ' εἰσελθόντα και τὸ φύσει ὑποπτον καταλαμβάνει αὐτά, συνωμοσίαν τινά ὑποθέσαντα. Τὸ ἐν ἐν εἶδει διασκεδάσεως ἐπιθυμει νά κίψῃ τὸν σωλήνα του αέριου, ὅρ' οὗ ή αἰθούσα ἐφωτίζετο, ἵνα οὕτω τὸν κοιτῶνα εἰς τὸ σκότος θέσας κατάρχηται του θορύβου. ἔτερον δὲ πλαγιάζον τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ εἰς τὸν αέρα ἐκσπενδονίζει. Στιβαρὰ ὅμως χεῖρ συλλαβούσα αὐτὰ με τὸν χιτῶνα εύρισκόμενα τὰ ὀδηγεῖ εἰς τήν θύραν, ὅπως αἰσθανθέντα

τὸ ψῦχος, τῶν ἀτόπων αὐτῶν θορύβων τήν ήσυχίαν του οἰκήματος ταραττόντων παραιτηθῶσι. Στασιάρχει δὲ τινες αὐθαδῶς λίαν λιθοβολούντες τὰ παράθυρα αὐτοῦ και παταγῶδους θορυβῶδους ἐξέρχοντες, ἀμέσως ὑπὸ τής άγρόπνου αστυνομίας συλλαμβάνονται εἰς τήν φυλακὴν όδηγούμενοι. Οὕτω λοιπὸν οἱ πλάνητες οὗτοι πλαγιάσαντες δὲν ἐδύναντο ν' άνεύρωσι τὸ αἴτιον ή τὸ συμφέρον, ὅπερ παρεκίνει τὰς άγαθοεργὰς τάτας ψυχὰς, ὅπως ἀντι τοσοῦτου εὐτελοῦς τιμήματος παρέχῶσιν αὐτοῖς κλινὴν άπκλήν και λίαν φιλόφρονα ὑποδοχήν. Ἴσως, ὑπέθετον, εὐσεβῆς τις ἐσκεψθη τὸ παράδοξον τουτο μέσον ὅπως τής βασιλείας τῶν Οὐρανῶν ἀπολαύσῃ. Οἱ μάλλον φρόνιμοι οὐδόλως εἰς τήν επίλυσιν του προβλήματος τουτου φροντίζοντες, ἐσκίρτων ἐκ χαρᾶς διὰ τήν ἀπρόοπτον τούτην εύζωίαν, ήτις δι' αὐτοὺς ήτοιμάζετο. Τήν δὲ προίαν νά ἐκπληξῆς τήν πρώτην διαδέχεται, πάντα τὰ πρὸς καλλωπιτμὴν χειρώδη, κτένια, σάπωνας, χειρόμακτρα, ψήκτρας, πρὸς δὲ και ὕδωρ χλιαρὸν ἔτοιμα εύρόντες· μάλιστα δὲ πρὸ τής ἀναχωρήσεως αὐτῶν, ὅσοι ἐπεθύμουν ἠδύναντο νά προγευματίσωσι ἀντ' ἑλαχίστου τιμήματος, εἰς ὅσους δὲ δὲν εἶχον νά πληρώσωσι, τοῖς ποσοτέρον ἐπὶ πιστώσει. Οὕτω ή νύξ αὕτη τήν παγίωσιν του ιδρύματος ἔθεβαίωσεν. Ἐκτοτε ἐυστήθη τὸ κατάστημα τουτο οἶκημα Φούλτων ὀνομασθὲν, ἃ τε ἐν τή ὀμωνύμῳ ὀδῷ κείμενον. Μετά τινάς ήμέρας τὰ παιδιά μή χρῆζοντα του λοιποῦ ἀνάγκην προσκλήσεως ὅπως προσέλθῶσιν, ὀνόμασαν αὐτὸ ξενοδοχεῖον του Ἄστῶρ, ἐν τῶν περιφημότερων τής Νέας Ἰόρκης ξενοδοχείων ὑπαινιττόμενα. Ἐκτοτε ή προστατευτικὴ τῶν άγιοπαίδων ἔταιρία όριστικῶς καταστάσα, μετά τρία ἔτη ἐπισήμως ἀνεγνωρίσθη και ἐνεκρίθη διὰ του σχετικοῦ τής Νέας Ἰόρκης νομοσχεδίου διὰ τὰς φιλανθρωπικὰς ἔταιρίας.

Τὸ πρῶτον ἤδη πρόσκομμα ἐκποδῶν ποιήσαντες, διὰ παρεμφεροῦς τεχνάσματος

ὀφείλον οὐ μόνον τήν σύστασιν σχολείου νά ἐπιχειρήσωσιν, αλλά και τήν ἐν αὐτῷ φοίτησιν τῶν παιδῶν νά ἐπιτύχωσιν. Ο έφορος του καταστήματος, ό Τρασὺ, ό εύγενῆς του κ. Βρέϊς ἐνάμιλλος, συναθροίσας λαμπρὰν τινά προίαν τὸ χάριεν τουτο πλῆθος, καθ' ἣν στιγμὴν ἐμελλε ἐξελθὸν νά διασπαρῆ ἐν ταῖς ὀδοῖς, λέγει πρὸς αὐτό. « Μικροὶ μου φίλοι, κύριός τις μοι άνεκοίνωσεν ὅτι ἔχει ἀνάγκην παιδίου τινος διὰ τὸ γραφεῖόν του, θέλει δὲ πληρῶναι αὐτὸ τρία δολλάρια καθ' ἑβδομάδα. » — Ἐμὲ, ἐμὲ συστήσατε, Κύριε, άνεκραξέ τὸ ἐν' ὄχι ἐμὲ, ἐπανελάμβανε τὸ άλλο. Ἄλλὰ ζητεῖ παιδίον γράφον καλῶς, ἐπανελάθεν ό έφορος, οὐδεις δ' ἐξ ἡμῶν ἄς μή θορυβῆ. Μείναντα δ' οὕτω ἄναυδα, θέλετε νά συστήσωμεν λοιπὸν νυκτερινόν τι σχολεῖον, ἐπανελάθεν, ὅπως σὰς διδάξωμεν νά γράφητε; — τί λέγετε περὶ τουτου παιδία; — Δεχόμεθα, ἀπήντησαν ὀμοφώνως, και οὕτω ἔλαβε τήν άρχήν του τὸ νυκτερινόν σχολεῖον, ἐντός του αὐτοῦ οἰκήματος καταρισθὲν.

Τήν πορείαν ταύτην ἀκολουθοῦντες δὲν ἠδύναντο ή εἰς εύάρεστα ἀποτελέσματα νά καταλήξῶσι. Τῆς καταλλήλου περιστάσεως ἐπιληφθέντες, ήτοι τής κηδείας σπμάνοντός τινος πολιτου δραστικῶς ἐπὶ του πνεύματος τῶν παιδῶν ἐπιδρασάσης, προσεκαλέσαντο αὐτὰ τήν ἐσπέραν ἐν τινι αἰθούσῃ, και ὀμιλήσαντες αὐτοῖς περὶ του ἀντικειμένου τουτου, τήν σύστασιν τῶν Κυριακῶν συναθροίσεων, αἵτινες πρό τινος χρόνου τελείως εἶχον ἀποτύχει, κατῴρθωσαν. Οὕτω προσήρχοντο οἱ παῖδες εύτάκτως, ὅπως ἀκροασθῶσιν ἐν αὐταῖς τήν ἀνάγνωσιν και ἔρμηνείαν σπουδαίων τινῶν κεφαλαίων τῶν Ἄγιων Γραφῶν. Συνδύσαντες δὲ ἄρμονικῶς τήν ἐπερινήν διδασκαλίαν μετά του ἔσματος, ἐνήκησαν αὐτὰ εἰς ἔσματα τινά, ὡς τὸ « Ἐνταῦθα καταφυγὴν οἱ κεκμηκότες εύρήκασι », και τινά ἄλλα, ἱερὰν ποιήσιν ἀποπνέοντα, ἅτινα ἐν πάσῃ καταλλήλῳ περιστάσει οἱ άρχαῖοι τής Ἄμερικῆς κάτοικοι μελοποιούσι. Τὰ παιδιά

ἐκπληττόμενα αλλά και θελγόμενα συνάμα ὅτι εἰς τὰ ἔσματα ταύτα άνεύρισκόν τι ἐπὶ τῶν ιδίων ἐαυτῶν ἐφαρμιζόμενον, τοσοῦτον ἠδέως και ἄρμονικῶς ἤδον αὐτά, ὅσον οὐδεις ποτε ἤκουσεν αὐτὰ ἄδοντα, ἐν ᾧ ό διδάσκαλος διὰ του κλειδοκυμβάλου συνάδεῶν ἐξήρχε του χοροῦ.

Κερδήσαντος δὲ ποτε ἄγιοπαίδου εἰς τι λαχεῖον ἑκατὸν δολλάρια, οἱ ὀμηλικες τήν τύχην αὐτοῦ ζηλώσαντες, διάφορα μικρὰ λαχεῖα μεταξὺ τῶν συνέστησαν, μικρὰς τινας ποσότητας οὕτω κερδαίνοντα, ἄς ἀκολούθως μετά τής μεγαλειτέρας εύκολίας ἐσπατάλων. Τήν μεγάλην δὲ τάσιν αὐτῶν πρὸς τὸ σπαταλᾶν παρατηρήσας ό έφορος του οἰκήματος Φούλτων, κατασκευάσας μέγα κιβώτιον και ὀνομάσας αὐτὸ τράπεζαν, παρήγγειλεν εἰς αὐτὰ ὅτι ὅταν τήν ἐσπέραν εἰσερχῶνται νά ἐνκοπιέτωσιν ἑκάστον εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ μέροςμα, ἔνθα τὸ ὀνομα αὐτοῦ ἤτο ἐπιγεγραμμένον, πᾶν τὸ περίσσευμα τής παρελθούσης ἡδη ήμέρας. Οὕτω ἀμιλλόμενα ποιον πλέον τῶν ἄλλων ἤθελεν ἐξοικονομήσει, συνείθισαν κατὰ μικρὸν εἰς τήν οἰκονομίαν, τήν τοσοῦτον διὰ πάντα ἀναγκαίαν. Μετά παρέλευσιν δὲ τινος χρόνου ἐξάλλα ὑπὸ τής χαρᾶς ἐγένοντο, ὅτε εἶδον ὅτι ποσότητός τινος, ἣν οὐδέποτε τοσαύτην ἀπέκτισαν, κύριοι ἐτόγγχανον. Μετά τῆς συγκαταθέσεως δ' αὐτῶν τήν ποσότητα ἑκάστου εἰς ἐξοικονομικὴν τινά τράπεζαν κατέθεσαν.

Β΄.

Τὸ πλείστον τῶν άγιοπαίδων ἐπιτήδευμά τι ποταπὸν μετερχόμενον, οὐ μόνον τὸν ἐπιούσιον αὐτοῦ ἄρτον προσπορίζεται, αλλά και πολλάκις ἔρχεται ἐπίκουρος εἰς τοὺς γέροντας αὐτοῦ γονεῖς. Μέγα μέρος αὐτῶν πωλεῖ ἔφημερίδας, τῶν ὀποιῶν τὸ ὀνομα εἰς πάντα διαβάτην φωνάζον, τρέχει ἐπὶ τῶν λιθοστρώτων, ἔρχεται εἰς τὰς γωνίας τῶν μάλλον συναζομένων ὀδῶν, παρὰ τὰς ἀμάξας, πρὸ τῶν ξενοδοχείων, άνέρχεται εἰς τὰ κοινὰ ὀχήματα, παντοῦ δ' ἐλευθέρως

νά εισδύση δύναται. Ὁ Ἡμερήσιος Τηλέγραφος καὶ τὰ Ἡμερήσια Νέα, ἅπασαι αἱ μικραὶ ἐφημερίδες, αἵτινες μετὰ μεσημβρίαν ἢ τὴν ἐσπέραν ἐκδίδονται, ὅπου τὰ νέα τοῦ χρηματιστηρίου καὶ τῆς ἡμέρας εἰσὶ γνωστά, παρέχονται εἰς τοὺς παῖδας, ὅπως ἀντὶ ὀλίγων λεπτῶν πωλῶσιν αὐτάς. Τινὰ ἐκ τῶν φύλλων τούτων κατὰ μυριάδας ἀντιτύπων ἐκτυπομένων, πολλάκις δὲ καὶ δις τῆς ἡμέρας ἐκδιδόμενων, μέχρι πέντε φράγκων καθ' ἡμέραν εἰς τὰ παιδιά ὄφελος παρέχουσι. Πλείστοι εὐαρεστοῦνται βλέποντες τὰ κοινῶς παιδιά τῶν ἐφημερίδων καλούμενα μὲ βλέμμα ζωηρὸν καὶ ὕψος αὐθάδες ἐπὶ τῶν λιθοστρώτων καὶ τῶν κυριωτέρων περιπάτων μὲ πόδας γυμνοὺς τρέχοντα, τὰς κρατομένους ἐφημερίδας εἰς τοὺς διαβάτας φωνάζοντα κ' ἐκ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο ὄχημα εἰσερχόμενα.

Ἄλλα δ' ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ τοῦ καθαρισμοῦ τῶν υποδημάτων ἐπάγγελμα ἐπιδιδόμενα, ἀρκετὰ ἐπικερδῆς αὐτὸ καθιστῶσιν. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας οἱ ὑπέρταται μετὰ μεγάλης δυσκολίας τὸ χρέος τοῦτο ἐκπληροῦσι, εἰς δὲ τὴν Καλιφορνίαν ἀπολύτως τούτου ἀπέχουσι. Ἐν ταῖς ὁδοῖς ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἀντ' ὀλίγων μόνον λεπτῶν ἐκτελουμένη ἄφθονος παρέχεται ὥστε τὰ μετερχόμενα τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο παιδιά οὐκ εὐκαταφρονήτου ποσοῦ καθ' ἡμέραν ἀπολαύουσι. Λούστρο, λούστρο, πανταχόθεν ἢ φωνὴ αὐτῶν ἤχει, αἴφνης δ' ὁ εὐστροφος παῖς προτείνειν ὑμῖν τὸ μικρὸν του κιβώτιον, ὅπου μόνις τὴν πόδα νὰ θέσητε δύνασθε, τοῦ ἔργου μετὰ δεξιότητος ἐπιλαμβάνεται.

Ἐπετα μετὰ τούτοις ἡ τάξις τῶν μικρῶν σαρωτῶν, οἵτινες οἰκιοθελῶς σαρώνοντες τὰς εισόδους τῶν θυρῶν, τὰ λιθόστρωτα καὶ τὰς εὐρείας πλάκας τῶν διαδρόμων, διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς κρατοῦσι τὸ σάρωθρον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης τὴν ἀμοιβὴν αὐτῶν αἰτοῦσι. Κατὰ τὰς βροχεράς καὶ χιονώδεις ἡμέρας τὸ ἔργον τοῦτο ἀρκετὸν ὄφελος παρέχει, διότι ἡ δημοχρῆμα τῆς Νέας Ὑόρκης καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν κα-

θαράν τῶν ὁδῶν διατήρησιν, τῶν καθηκόντων αὐτῆς παραδόξως ἐπιλανθάνεται. Τὰς καλὰς δὲ ἡμέρας τὸ σάρωθρον ἐγκαταλιμπάνοντες διαφόρους ὑπηρεσίας ἐκτελοῦσιν, ἀποσκευὴν τινα εἰς τι μέρος φέροντες, εἰς πάντα ζητήσαντα χεῖρα βοήθειας παρέχοντες, τοὺς ἴππους κρατοῦντες ἢ τυφλὸν τινα ὁδηγοῦντες. Προτιμῶσι δ' ἐν ὑπαίθρῳ νὰ πωλῶσιν ἐντὸς κοφίνων φώσφορα, καρπούς, διάφορα χονδροειδῆ ζαχαρωτὰ, νὰ συναζῶσι βάρκη, ὅστ' αὐτὰ πάντα τὰ ἐν ταῖς ἀκαθαρσίαις τῶν ὁδῶν ὑπάρχοντα χρήσιμα λαμβάνοντες, ἢ ὡς μαθητευόμενοι εἰς ἐργαστήριόν τι νὰ προσέλθωσιν ἑλάχιστα δὲ παραδείγματα ὑπάρχουσι καὶ λάθρα νὰ ἐπαιτῶσιν. Ἄλλα δὲ ἤττον τίμια καὶ εὐσυνείδητα, κλέπτοντα μανδύλια, υποδήματα καὶ εἴτι πρόσφορον εὐρωσιν ἐκ τῶν πρὸ τῶν ἐργαστηρίων ἐκτεθειμένων, ἢ μόλυβδον καὶ χαλκὸν ἐκ τῶν προκυμαιῶν, ἀπερχόμενοι ὅπως πωλήσωσιν εἰς τοὺς κλεπταποδόχους, αἵτινες μόνις πληροῦν τὸν καρπὸν κλέμματος πάντοτε εὐκόλου ἐν τοσούτῳ πολυπληθεῖ πόλει τυγχάνοντος.

Ὅσακις ἐρωτήσῃ τις αὐτὰ περὶ τῶν γονέων των, ἀνακαλύπτει ἢ ὅτι στεροῦνται τούτων ἢ ὅτι παρ' αὐτῶν κατελείφθησαν. « Ποῦ εἶναι ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ σου; » — « Ἐγὼ, Κύριε, δὲν ἔχω. » — « Ποῦ διαμένεις; » — « Πουθενά. » — « Τί ἐπιτήδευμα μετέρχεσαι; » — « Οὐδέν. » — Τοιαῦται ὄντως ὑπῆρχον αἱ ἀπνητήσεις τῶν ἀγιοπαίδων, πρὸ τῆς συστάσεως τῶν παρὰ τῆς προστατευτικῆς ἐταιρίας ἰδρυθέντων οἰκημάτων.

Οὐδαμοῦ ἡ θητεία, ἡ πτωχεία καὶ ἡ ἀθλιότης ὑπὸ τὰς εἰδεχθεστέραις ὕψεις παρουσιάζονται ὅσον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ. Ἡ ἀμάθεια εἶναι ἡ κυρίως αἰτία τῆς λυπηρᾶς ταύτης καταστάσεως, καὶ ἐν χώρα, ἐν ἣ ἡ πλείστα ὅσα σχολεῖα δωρεάν τὴν διδασκαλίαν παρέχοντα ὑπάρχουσιν. Ἡ φιλοτιμία καὶ φυσικὴ τις αἰδῶς ἀποτρέπει τὰ ἀγιοπαῖδα ὅπως εἰς αὐτάς εἰσελθῶσι διότι πῶς νὰ παρουσιασθῶσι βάρκη περι-

εσβλημένα; — Ἀπεδείχθη ὅτι ἐκ τῶν κατ' ἔτος καταδικαζομένων κακούργων τὸ τρίτον αὐτῶν ἠγνῶσι τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν. Δικαίως λοιπὸν δύναται τις νὰ ἐπαναλάβῃ ὅτι σχολεῖα ἀνεγείροντες κενούμεν τὰς φυλακάς. Ἡ συρροὴ τῶν μεταναστατῶν, ἣτις μία τῶν πηγῶν τοῦ πλοῦτου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν θεωρεῖται, ὡς πρὸς τοῦτο μεγάλης βλάβης γίνεται πρόξενος, διότι τὸ πλείστον τῶν ἀγιοπαίδων ἀπὸ ξένους γονεὺς κατάγονται. Ἡ κληρονομία ἐπίσης ὡς αἰτία τῆς ἐπισωρεύσεως τῆς πτωχείας δικαίως ὑπολαμβάνεται, ἅτε τῶν πλείστων βραβύμων, ἀλητῶν, κλεπτῶν καὶ δολοφόνων εἰς τοὺς παῖδας αὐτῶν τὰ ἐπαγγέλματα διαδοχικῶς μεταδιδόντων.

Ἐν τινι Ἀσούλῳ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τέσσαρας διαδοχικὰς γενεὰς τῆς αὐτῆς οικογενείας γυναικῶν μεθύσων καὶ ἐξηυτελισμένων ἠρίθμησαν, κατ' ἐποχὴν τινα δὲ μάλιστα τὸ ἄσυλον ταυτοχρόνως καταφύγιον τοῖς παρέσχε. Μὴ λησμονήσωμεν ὅμως ὅτι ἡ εἰς τινα μέρη πᾶν ὄριον ὑπερβάσα αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ εἶνε αἰτία τῆς ἀναιδούς θητείας, ἣτις τὰς μεγαλοπόλεις λυμάνεται. Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῇ κατὰ τοῦτο τοῦ Λονδίνου, τῆς Λιβερπούλης, τῆς Γλασκώθης καὶ ἄλλων Ἀγγλικῶν πόλεων ὑπερτερησάση, παρετηρήθη πολλάκις ἐν τινι στενῷ, ὕψῳ, ζοφερῷ καὶ φρικώδει ὑπογείῳ ὑπὲρ τὰ δεκαπέντε ἄτομα διαιτώμενα.

Ἀναπολήσωμεν τέλος τὴν μεγάλην τῶν πνευμάτων κατάρχησιν τὴν μᾶλλον ἐν Ἀμερικῇ διαδεδομένην, ἐν ἣ ἐκ τῆς κατωτάτης κοινωνικῆς βαθμίδος μέχρι τῆς ἀνωτάτης οἱ πάντες μεθύουσιν. Ἐν ταῖς καλαῖς δὲ λεγομέναις οικογενείαις δὲν συνειθίζουσιν, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἄλλαις χώραις, τὸ ποτὸν μετὰ τὸ γεῦμα, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας καὶ ἐν πάσῃ περιστάσει δικαίως δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ ξηρασία τοῦ κλίματος ἐρεθίζει τὸν λάρυγγα. Ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχουσι καφφενεῖα, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καπηλεία ἐν ἀπάσαις ταῖς ἀγυῖαις προτίθενται, εἰς ἅπαν-

τα τὰ ξενοδοχεῖα καὶ τοὺς Συλλόγους, εἰς ὅλους τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς οὐ μόνον ἐν Ν. Ὑόρκῃ, ἀλλὰ καθ' ἅπασας τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας εὐρίσκονται. Ὅστις δῆποτε κρατῶν ὑπ' ἐνοίκιον ἐργαστήριόν τι, πιλοποιεῖον λόγου χάριν, δύναται νὰ προσαρτήσῃ αὐτῷ καπηλεῖον, διὰ τῆς ἐφημερίδος εἰδηποιῶν τοὺς φίλους τοῦ τοιοῦτου δὲ σήμερον κοινῶς γενομένου, οἱ ἐξαιρέτως τῷ Βακχῷ ἀφιερωμένοι ναοὶ οὐδαμῶς λογίζονται. Τὸ ἀλκαλικὸν ῥευστὸν ὀνηυλευόμενον, καπηλευόμενον καὶ δηλητηριαζόμενον ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἐν ἣ ἡ συγκομιδὴ τοῦ καλοῦ οἴνου μεγάλως ὑπολείπεται, καὶ ἐνθα βρέβρα τελωνειακὰ δικαιώματα δι' αὐτὸ ὑπάρχουσιν, ὀλέθρια παράγει ἀποτελέσματα.

Ποῖα ἄλλη κυβέρνησις ἠναγκάσθη ὅπως ἰδρῶσιν ἄσυλον τῶν μεθύσων, ἐν ποῖᾳ δὲ ἄλλῃ χώρᾳ αἱ γυναῖκες κατὰ τῶν φιλοποτῶν ἐξεγέρσεις ὤφθησαν ἢ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτεῖαις;

Τί γίνονται τὰ τέκνα τῶν πτωχῶν, τοιούτων ὑποδειγμάτων τῶν γονέων αὐτῶν προκειμένων; Οἰκτρά εἶναι ἡ θέσις αὐτῶν καὶ μάλιστα τῶν θηλέων. Αἱ μικραὶ κόραι ἐκ τῆς ἀντενεργείας τῶν ἀρρένων καλυόμεναι εἰς τὴν ἐνάσκησιν τῶν ἐπιτηδεύματων τῶν δρόμων, ἤττον δ' εὐστροφῶν καὶ ἐργατικῶν φύσει τυγχάνουσιν, ἀδυνατοῦσιν ὅπως πορισθῶσι τι πρὸς αὐτὰ ἀναγινόμενα. Μόνον αὐτῶν ἔργον ἡ πώλησις τῶν ἀνθέων ἐν τινι κεντρικῇ ὁδῷ ἢ περιπάτῳ ἐπιφυλάσσεται. Πλείστα δ' αὐτῶν οὔσαι ὠραῖαι καὶ χαρίσσαι, καὶ εἰς γάμου ἡλικίαν καθεσττικῶν εὐκόλως εἰς τὸν τυχόντα, πολλάκις καὶ προώρως, παραδίδονται.

Ἡ ἱστορία τῶν καταπτώσεων τούτων πάντοτε ἡ αὐτὴ ὑπάρχει. Ἐν τῶν οἰκτρῶν τῆς ἐσχάτης ἐνδείας θυμάτων, νεῆνις τις Γερμανὶς μόνις τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος ἄγουσα, πρῶταν τινὰ παρὰ τῆς ἀστυνομίας ἐπ' ἀληθεία συλληφθεῖσα ἀπήχθη εἰς τὴν φυλακὴν τῆς τετάρτης φρουρᾶς, ἐν τῷ ἀνιαρῷ τούτῳ καταστάματι τὴν ἐξέτασιν

αὐτῆς ἀναμένονσα. Μελῶν τοῦτο ὁ Βρέις παρά τῆς ἐν τῷ διαμερίσματι τῶν γυναικῶν ἐπιτετραμμένης, ἐζήτησε νὰ ἴδῃ αὐτήν. Δακρυροῦσα δ' ἀναισχύντως ὡμολόγησεν ὅτι διαφυγοῦσα ἐκ τινος οἰκίας, ἐν ἣ τὴν ἐκακομετεχειρίζοντο, ἔπεσε κατ' ἀρχάς εἰς τὰς χεῖρας κυρίου τινός, ὅστις συνήντησεν αὐτήν τὸ ἑσπέρας, μετὰ ταῦτα δ' εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἀστynomίας. Διέταξε λοιπὸν ὅπως ἀπολύσαντες ὁδηγήσωσιν εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῆς, τὴν δ' ἐπιούσαν μετ' αὐτῶν ἐξαποστείλωσιν ἐν τινι ἀγρῷ, ὅν καλλιεργούντες τὰ πρὸς τὸ ζῆν πορίζονται.

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ

Δημοσθ. Κερεστειζοπούλου.

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

*Περὶ τῶν δοκιμασιῶν τῶν μεμνημένων
καὶ τῆς ἰδιαιτέρας λατρείας τῶν
Αἰγυπτίων ἱερέων.*

Τὰ στερεώτερα, ἐκπληκτικώτερα καὶ ἀρχαιότερα μνημεῖα τῆς ἰσχύος καὶ ἐπιτηδειότητος τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν, αἱ πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου, ἐχρησίμευσον, λέγουσιν, ὡς εἴσοδος ἐν ταῖς ὑπογείαις, ἐνθα ἐγίνοντο αἱ τῆς μυσήσεως δοκιμασίαι. Ἡ πόλις Μέμφις ἔκειτο τὸ πάλαι πλησίον τῶν κτιρίων τούτων, τῶν τοσοῦτω ἀξιολόγων διὰ τὸ ἐξάϊσιον τοῦ ὄγκου, ὅσα καὶ θαυμασιῶν διὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ σχῆμα. Ἡ μεγαλειότερα τῶν πυραμίδων τούτων ἐλογίσθη μετὰ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου. Αὕτη δὲ, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι, εἶναι τεθεμελιωμένη ἐπὶ μεγάλου βράχου. Ἡ βᾶσις ἐστὶ τετράγωνος, αἱ πλευραὶ τρί-

γωνοὶ ἰσόπλευρα, αἱ δὲ τέσσαρες γωνίαι αὐτῆς δεικνύουσι μετὰ μεγίστης κανονικότητος τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ἀνατολήν, δύσιν, ἀρκτον καὶ μεσημβρίαν. Ἡ πυραμὶς, ἐσχηματισμένη διὰ στρώσεων ἐκ λίθων τιτανωδῶν βαθμηδῶν σμικρυνομένων, ὁμοιάζει ἀπανταχόθεν πρὸς μεγάλην κλίμακα, ἧς αἱ πρῶται βαθμίδες ἔχουσι τεσσάρων περίπου ποδῶν ὕψος, αἱ δὲ ἄλλαι ὀλιγωτέρων πάντοτε, ἀναλόγως τῆς προσεγγίσεώς των πρὸς τὴν κορυφήν, ἧτις, καίτοι φαίνεται εἰς ὀξὺ λήγουσα, εἶναι ὅμως ἐπίπεδον ἐκ πλείον τῶν δεκαπέντε τετραγωνικῶν ποδῶν.

Πρὸς τὴν βορεινήν αὐτῆς πλευράν, ὑπεράνω τῆς ἑκτῆς στρώσεως, ὑπῆρχε παράθυρον τριῶν τετραγωνικῶν ποδῶν, χρησιμεύον ὡς εἴσοδος διαδρόμου τοῦ αὐτοῦ μέτρου, σχεδὸν ἀδιαβάτου ὡς ἐκ τοῦ κατωφεροῦς καὶ ἐλικωιδοῦς αὐτοῦ σχήματος. Οἱ μέλλοντες νὰ διέλθωσιν αὐτόν, ὄφειλον ἵνα ποιῶνται χρῆσιν χειρῶν τε καὶ ποδῶν. Ὁ πρῶτος οὗτος διάδρομος ἔφερεν εἰς ἄλλον ἔτι μᾶλλον δύσβατον, ὄντα πλήρη βαθμίδων, ἧς ὄφειλον ν' ἀναβαίνωσι καὶ νὰ καταβαίνωσι, συρόμενοι ἀνά πᾶν βῆμα εἴτε ἐπὶ τῆς γαστρὸς ἢ ἐπὶ τῆς ῥάχιδος, μεχρῖσιν ἀφιγθῶσιν εἰς φεῖρον, οὗτινος ἢ θεὰ ἦτο βεβαίως ἐκπληκτικῆ. Ἐναλογισθῆτω τίς τίς ἐμελλε νὰ στοχασθῆ ὁ διερχόμενος διόδου τοσοῦτον κοπῶδεις καὶ ζοφεροῦς, ὁδηγούμενος ὑφ' ἐνός μόνου λύχνου, οὗτινος τὸ ἀμυδρὸν φέγγος συνετέλει εἰς τὸ νὰ καθιστῆ μόνον τὰ κοιλώματα ταῦτα ἔτι μᾶλλον σκοτεινά, ἀλλόκοτα καὶ φοβερά. Ἐναλογισθῆτω τίς ὄφειλε νὰ στοχασθῆ ὁ φθάνων εἰς τὸ χεῖλος φρέατος, πρὸς βράθρον μᾶλλον ὁμοιάζοντος, ἄνευ σχοινίου ἢ ἄλλου τινος μέσου ἵνα καταβῆ ἢ ἐπικταβῆ, καὶ οὗτινος ἄσπας ὁ ἔσω τοίχος συνέκειτο ἐκ μίγματος ὕλης τινὸς μαύρης τραχείας καὶ ὀλισθηρᾶς. Ὅθεν πάντες σχεδὸν ὅσοι χάριν περιεργείας ἢ παρατηρήσεως διήρχοντο τοὺς δύο τούτους διαδρόμους, ὄφειλον ἐξ ἀνάγκης νὰ διακόψωσιν ἐνταῦθα τὴν πορείαν τῶν.

Ἄλλ' ὁ τῆς μυσήσεως ὑποψήφιος συνωδεύετο πάντοτε ὑφ' ἐνός μεμνημένου, ὅστις, καίπερ οὐδὲν προλέγων αὐτῷ, διετέλει ὁδηγὸς τοῦ μέχρι τινὸς ὠρισμένης ἀποστάσεως. Ἐξήκοντα ὅμως σιδηραὶ βαθμίδες, ἐπικεχρισμέναι διὰ τῆς αὐτῆς ὕλης ὡς καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ φρέατος, καὶ ἕνα πόδα ἢ μία τῆς ἄλλης ἀπέχουσαι, ἐχρησίμευσον πρὸς τὴν κατάβασιν βᾶθους ἐξήκοντα ποδῶν. Εἰς τὴν τελευταίαν βαθμίδα ἀφικνούμενος, ἄλλην δὲ μὴ εὐρίσκων ὅπως προβῆ ἐνδοτέρω, ὄφειλεν ὁ ὑποψήφιος ἢ νὰ ἐπαναβῆ ἢ νὰ διέλθῃ διὰ θυρίδος τινὸς κειμένης πλαγίως αὐτοῦ. Ἡ ὀπῆ αὕτη ἔφερεν εἰς εὐρείαν ὁδὸν ἐσακαμμένην ἐν τῷ βράχῳ καὶ περιστροφῆδον ἐξικνουμένην εἰς ἀπόστασιν κατωφερῆ ἑκατὸν τριάκοντα περίπου ποδῶν. Εἰς τὴν ἄκρην τῆς ὁδοῦ ταύτης, τῆς ἄλλως τε ἀγούσης πρὸς τὸ βάθος τοῦ φρέατος, ἔκειτο πρὸς βορρᾶν κιγκλῖς τις χαλκίνη, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἑτέρα σιδηρᾶ στερεῶς συγκλειομένη, δι' ἧς ἐφαίνετο διόδος ἀπεράντου ἐκτάσεως, περιφρασσμένη ἐνθεν καὶ ἐνθεν ὑπὸ ἀψίδων, καὶ λαμπρῶς φωτιζομένη ὑπὸ λύχνων καὶ λαμπάδων. Αἱ ἀψίδες αὗται ἀπετέλουσαν τὰ κάτω μέρη τῶν ἄλλων πυραμίδων, αἵτινες ἦσαν ἀληθεῖς τάφοι, ὑπογείοις ναοῖς προσόμοιοι. Ἐντὸς τῶν ἀπεράντων τούτων καὶ βαθῶν σπηλαίων οἱ ἱερεῖς καὶ αἱ ἱέρειαι τῶν Αἰγυπτίων, τελοῦντες τὰς νυκτερινὰς αὐτῶν θυσίας καὶ ἐπικηδείους ἄδοντες ὕμνους πρὸς δόξαν τοῦ Ἰψίστου, ἀνέπεμπον αὐτῷ συγχρόνως καὶ τὰς εὐχαριστίας των ὅτι νηδύκησε νὰ παρκαθῆ τοὺς καλοὺς αὐτῶν βασιλεῖς εἰς τὰς μονὰς τῶν μακαρίων. Οἱ ἀρμονικοὶ οὗτοι ὕμνοι, αἱ θλιβεραὶ ἀλλὰ γοητευτικαὶ ᾠδαί, ἧς ἡ ἠχὴ τῶν θόλων καθίστα ἔτι μᾶλλον πενθίμους καὶ καταπληκτικὰς, ἐφείλκουν ἀμέσως τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροαζομένου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἄλλος ἦν ὁ σκοπὸς τοῦ ὑποψήφίου, ὁ ῥηθεὶς ὁδηγὸς αὐτοῦ τὸν μετέφερεν εἰς τὴν χαλκίνην κιγκλῖδα, δι' ἧς ἐμελλε νὰ διαβῆ. Αὕτη ἦνοιγε μὲν ἀμέσως

καὶ ἄνευ κρότου, ἅμα ὄθει τις αὐτὴν διὰ τῆς χειρὸς, ἀλλ' εἶτα ἀφ' ἑαυτῆς ἐπανακλειομένη ἀνέδιδεν ἦχον βροντώδη βαθμηδῶν ἐλαττούμενον ἐντὸς τῶν εὐρυχωρῶν ἐκείνων ὑπογείων. Ὁ ἦχος οὗτος, φυσικῆ συνέπεια τῶν σιδηρῶν τῆς κιγκλίδος μοχλῶν, προειδοποιεῖ τοὺς ἐνδοτέρω ἐν τῷ κρυπτῷ διαμένοντα ἱερεῖς ὅτι ὑποψήφιος προσείρχετο ἵνα ὑποστῇ τὰς δοκιμασίας τῆς μυσήσεως. Μόλις δ' οὗτος διέβαινε τὴν χαλκίνην κιγκλῖδα, ἀπῆντα δεξιόθεν αὐτοῦ θύραν ἠνεωγμένην, ἄγουσαν εἰς ὁδὸν θολωτὴν, ἀλλ' εὐθείαν καὶ ὁμαλὴν, ἐνθα προχωρῶν ἐθεώρει ἀμέσως δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν αὐτῆς ἐπιγραφὴν μαύροις γράμμασιν ἐγκεχαραγμένην ἐπὶ λευκοῦ καὶ στιλπνοῦ μαρμάρου, καὶ φέρουσαν τὰδε: «Ὁ διανύσας τὴν ὁδὸν ταύτην μόνος, χωρὶς νὰ θεωρήσῃ ἢ στραφῆ πρὸς τὰ ὀπίσω, καθαρισθήσεται διὰ τοῦ πυρός, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἀέρος ὑπερισχύσας δὲ καὶ κατὰ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου, ἐξελεύσεται ἐκ τοῦ κόλπου τῆς γῆς, ἵνα ἐπανίδῃ τὸ φῶς καὶ προπαρκακευάσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς μεγάλης θεᾶς Ἰσιδος.» Ἄν ὁ ὑποψήφιος μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐπέμενε εἰς τὸ νὰ ἐξακολουθήτῃ τὴν πορείαν του, ὁ ἄχρι τοῦδε συνοδοιπόρος του ἐγκατέλειπεν αὐτὸν μόνον εἰς τὴν σίνεσιν καὶ τὴν καρτερίαν αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅμως τὸν ἠκολούθει κρυφίως μακρόθεν, ὅπως προσδράμῃ εἰς βοήθειάν του, ἂν τυχὸν μικροψυχῆσῃ. Ἐν ταύτῃ δὲ περιπτώσει ὁ ὁδηγὸς ἐπανεφέρει τὸν ἀνκνηρὸν προσήλυτον εἰς τὴν θυρίδα τῆς πυραμίδος, καὶ τὸν συνεβούλευε πρὸς τιμὴν αὐτοῦ νὰ μὴ λαλήσῃ εἰς οὐδένα περὶ ἐπιχειρήσεως, ἣν δὲν ἠδυνήθη ἐκτελέσει, ἀλλ' οὐδὲ νὰ προσέλθῃ ποτὲ εἰς νῆδον πρὸς μύησιν. (1) Ὁ οὐδόλως δ' ἀποδειλιάσας εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ἐξεπλήττετο

(1) Οἱ ἱερεῖς ἐφόλαττον ἀκριβῆ κατάλογον τοῦ ὀνόματος, τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς πατρίδος τῶν ἀποδειλιασάντων εἰς τὰς τῆς μυσήσεως δοκιμασίας.

βαδίζων ἐπὶ μίαν ὥραν ἐν τοῖς ὑπογείοις, χωρὶς νὰ παρατηρῇ νέον τι ἀντικείμενον. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἐθεώρει πρὸς μεσημβρίαν μικρὰν θύραν σιδηρὰν φυλαττομένην ὑπὸ τριῶν ἐνόπλων ἀνδρῶν φερόντων περικεφαλαίας ἐν σχήματι κυνοκεφαλῆς. Οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες προὔχοντες τότε ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν τῷ ἔλεγε τάδε: « Ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ἐνταῦθα ἵνα ἀναστείλωμεν τὴν διαβάσιν σου· ἐξακολουθεῖς αὐτὴν, ἂν οἱ θεοὶ σοὶ παρέσχον τὴν δύναμιν. Εἴθε ὅμως μὴ βουληθῆς ἵνα ἐπανέλθῃς πρὸς τὰ ὀπίσω, διότι θὰ ἐμποδίσωμεν τὴν ἐπιστροφήν. Σοὶ ἐπιτρέπεται ὅμως τώρα νὰ πράξῃς τοῦτο ἐλευθέρως ἂν θέλῃς· ἄλλως γίνωσκε καλῶς ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης οὐδὲν ἔτι θὰ ἐξέλθῃς τῶν μερῶν πρὶν ἢ φθάσῃς πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν προτίθεσαι. Θέλεις δ' ἐπιτύχει τούτου, τέμνων θαρραλέως ταύτην τὴν ὁδόν. » Οὐκ ὀλίγοι ὑποψῆφιοι προὔτιμψαν ἐνταῦθα τὴν ἐπιστροφήν πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ κόπου, τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῶν τελευταίων τούτων λέξεων. Ὅθεν οἱ μικρόψυχοι οὗτοι ἐπιθεωροῦντες διηγοῦντο πᾶν ὅ,τι εἶδον διαφοροτρόπως καὶ ἀναλόγως τῶν ἐντυπώσεων, ἃς εἶχον ὑποστῆ. Οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἐμελλον νὰ καταβιβάσθωσιν εἰς τὸν ἄδην ἀνεπιστρεπτεῖ. Οἱ δὲ ὅτι πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μυστικῆς οἱ ἱερεῖς ἐπέβαλλον ἐδυνηρὸν θάνατον, καὶ εἶτα ἐνήργουν κατ' ἀρέσκειαν τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν λόγων τῶν ἀνέφερον περὶ ἀνθρώπων θαρραλεωτάτων φημιζομένων, εἰτινες οὐδέποτε πλέον ἐπανῆλθον ἐκεῖθεν. Ἄλλ' ὁ τὴν παρουσίαν τοῦ νοῦς μετὰ τοῦ θάρρους συνδυάζων διεθεβαίου τοὺς τρεῖς ῥηθέντας ἄνδρας ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ διασειῇ τὴν σταθερὰν αὐτοῦ ἀπόφασιν. Τότε οὗτοι τὸν ἄφρονον νὰ διέλθῃ ἀκολουθῶντες αὐτὸν μακρόθεν· διότι πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ὁ πρῶτος ἐδηγῶς τὸν ἐγκατέλιπεν ὀλοσχερῶς, καὶ διὰ τῆς μικρᾶς σιδηρᾶς θύρας διαβαίνων ἀπήρχετο ἵνα κοινοποιήσῃ τοῖς ἱερεῦσι τὰ διάφορα αἰσθήματα,

ἃτινα εἶχε μέχρι τοῦδε παρατηρήσει ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νέου ὑποψῆφίου. Οὗτος δὲ μάλιστα προὔχοντες πεντήκοντα βήματα ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ, καὶ παρετήρει ὀλίγον τι μακρὰν ζωηροτάτην λάμψιν ὄλονεν αὐξάνουσαν ἐνόσω προέβαινε. Φθάνων δὲ πρὸς τὴν πηγὴν τοῦ φωτὸς τούτου εὗρισκετο παρὰ τῇ εἰσόδῳ θόλου ἑκατὸν περίπου ποδῶν τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος, τὸ δὲ φῶς ὁμοιάζετο πρὸς κᾶμινον σφόδρα φλεγόμενην. Ἐνταῦθα ἤρχιζον αἱ δοκιμασίαι τοῦ πυρός. Κορμοὶ δένδρων ἐν εἴδει πασσάλων, ὀρθῶς ἰστάμενοι πλησίον ἀλλήλων καὶ δι' ἀραβικοῦ βαλσάμου, Αἰγυπτιακῆς ἀκάνθης καὶ ὄξυρρόικας (*iamarin*) περιτετυλιγμένοι, ἐπλήρουν διάστημα τριάκοντα τετραγωνικῶν ποδῶν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ εὐρυχώρου τούτου ὑπογείου, ἀφίνοντες μεταξὺ αὐτῶν διόδον ὀκτώ ποδῶν. Τὰ εὐώδη καὶ εὐφλόγιστα ταῦτα φυτὰ ἠνάπτοντο, ἅμα ὁ δόκιμος ὑποψῆφιος ἐθεβαίου τοὺς τρεῖς ἄνδρας ὅτι προὔτιθετο ἵνα ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν του. Σωλῆνες δ' ἐπὶ τούτῳ ἐν τῷ θόλῳ τεθειμένοι ἐχρησίμευον πρὸς ἐκβολὴν τοῦ ὑπὸ τῆς φωταφίας ταύτης παραγομένου ἀτμοῦ. Οὐχ ἥττον ὅμως αἱ ἀφρονὶ καὶ γλωσσοειδῶς περιδινούμεναι φλόγες κατείχοντο πολλάκις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς διαβάσεως. Τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης ἀπαλλαττόμενος ὁ δόκιμος ὤφειλεν νὰ βαδίσῃ ἐπὶ τετραγώνου σιδηρᾶς πεφυρακτωμένης ἐσχάρας, παρεχούσης διόδον ἐνὸς μόνου ποδός. Ἡ ἐσχάρα αὕτη, ἔχουσα μῆκος 20 ποδῶν, πλάτος 8 καὶ ὕψος 6, ἔληγε πρὸς ῥύακα 50 ποδῶν τὸ πλάτος, οὕτινος τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ Νεῖλου ὀρυκτικῶς εἰσρέον ἐντὸς τοῦ ὑπογείου ἀπετέλει μέγαν κρότον. Ὄφειλε δὲ νὰ διέλθῃ καὶ αὐτὸν, εἴτε νηχόμενος εἴτε στηριζόμενος ἐπὶ δύο καγκελωμάτων ἐν τῷ πυθμένι τοῦ ῥύακος προσηλωμένων, ὅπως μὴ παρεκκλίνῃ τῆς ὀρισμένης ὁδοῦ. Ἄν ὁ φόβος τότε ἀνέστελλε τὴν πορείαν του, ἢ κατὰ συνέπειαν τῶν δοκιμασιῶν τούτων ἔχανε τὴν παρουσίαν τοῦ νοῦς, ἢ διέτρεχε τὸν

κίνδυνον τοῦ νὰ καῆ ἢ πνιγῇ, οἱ ῥηθέντες τρεῖς ἀξιωματικοὶ παντὶ σθένει προσεβλήθησαν αὐτόν. Ἄλλὰ συγχρόνως τοῦ ἀφηρεῖτο ἡ ἐλευθερία τῆς ἐνεργείας, καὶ ὠδηγεῖτο δι' ἄλλης ὁδοῦ ἐν τοῖς ὑπογείοις ναοῖς, ὁπόθεν οὐδὲν ἄλλως τῷ ἐπετρέπετο νὰ ἐξέλθῃ ὑπὸ φόβου μὴ διαδηλώσῃ τὸ εἶδος τῶν δοκιμασιῶν. Ἄλλ' οἱ ἱερεῖς, ὅπως μετρίκωσι τὰ τῆς καθειρξείας του, τὸν καθίστανον ἀξιωματικὸν δευτεροβάθμιον, πρὸς δὲ καὶ τὸν ἐνύμφευσον, ἂν ἤθελε, μετὰ μιᾶς τῶν θυγατέρων τῶν ἀξιωματικῶν τῆς τάξεώς του. Τῷ ἀπηγορεύετο προσέτι ἡ ἀνάβασις εἰς τοὺς ἀνωτέρους ναοὺς καὶ ἡ ἐφ' ὄρου ζωῆς συνδιάλεξις μετὰ τῶν βεβήλων. Ἴνα δὲ καθησυχάσῃ καὶ τὴν οἰκογένειάν του περὶ αὐτοῦ, τὸν ὑπεχέουον νὰ συντάξῃ καὶ ἐπιστείλῃ αὐτῇ γραμμᾶτιον φέρον τὴν ὑπογραφήν του καὶ λέγον τάδε: « Φοβεῖσθε, σέβεσθε καὶ ἀγαπάτε τοὺς θεοὺς. Ἐγὼ ὁ (δεῖνα), ἀναλαβὼν παράτολμον ἐπιχείρησιν, κρατοῦμαι διὰ παντὸς ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης ἐν ταύτῃ τῇ εἰρκτῇ ἣν τὸ ἔλεος αὐτῶν μοὶ καθιστᾷ προσφιλεῖ καὶ εὐπρόσδεκτον. »

Ὅθεν οὕτως, ἵνα μνηθῇ τις, παντὸς κρείττων ὄφειλεν εἶναι, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς. Ὄφειλε τουτέστι νὰ συνενόησιν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν καθαρότητα τῶν ἡθῶν μετὰ τῆς μεγαλοψυχίας, καθόσον νὰ ζῶ ἀνέτελλε δι' αὐτόν. Τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης λέγων:

« Μόνος γὰρ ἡμῖν ἥλιος
καὶ φέγγος ἱλαρὸν ἐστίν·
ὅσοι μεμυήμεθ' εὐ
σεβῆτε διήγομεν
τρόπον, περὶ τοὺς ξένους
καὶ τοὺς ἰδιώτας. »

(Βάτραχ. 454 — 9.)

Σημειωτέον ὅμως ὅτι ὁ ποιητὴς λέγει ταῦτα ἵνα καταδείξῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν μεμυημένων, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ ἀξιογέλαστον τῶν μυστηρίων. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Ὁ ἀτρόμητος ὅμως δόκιμος ὤφειλε νὰ

διατηρῇ τὸν λύχνον του ἀνημμένον, καθότι, καίτοι ἡ φλεγόμενη κᾶμινος ἀρκοῦντως ἐφώτιζε τὴν ἑκτασιν τῶν ὑδάτων, ἤθελεν ἀκολούθως λάβει ἀνάγκην αὐτοῦ. Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ῥύακος εὗρισκετο πλησίον μεγάλης ἀψίδος, ἣν ὤφειλε ν' ἀναβῆ διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ παρουσιαζομένων βαθμίδων, αἵτινες τέλος ὠδήγουν αὐτὸν ἐπὶ κρεμαστῆς γεφύρας, Ἐπ' αὐτῆς δὲ ἰστάμενος ἐθεώρει δύο χαλκίνοους τοίχους καὶ εἰς τὰ ἄκρα αὐτῶν θύραν ἐλεφαντίνην 6 ποδῶν τὸ ὕψος καὶ φέρουσαν ἐν τῷ μέσῳ σύρματα χρυσᾶ. Ματαίως προσεπάθει ὅπως ἀνοίξῃ ἢ ὠθήσῃ αὐτήν, ἀλλὰ μετὰ μικρὰν ἐπιθεώρησιν παρετήρει ἄνωθεν αὐτῆς δύο ὀγκώδεις κρίκους ἐκ χάλυθος στιλπινοῦ. Μάλιστα ὅμως ἐπέθετε τὰς χεῖρας ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐν τῷ ἅμα ἠσθάνετο τὴν γέφυραν κλονιζομένην, βαθμηδὸν ὑπεκφεύγουσαν τῶν ποδῶν του, καταπίπτουσαν καὶ τέλος ἀφαντοῦ γινομένην, ἀφίνουσαν δ' αὐτὸν ἀκουσίως οὕτω κρεμάμενον ἐκ τῶν κρίκων, ἐνῶ συγχρόνως ὡς ἐκ τῆς ὑποχωρήσεως τῆς γεφύρας χάσμα ἠνοίγετο κάτωθι αὐτοῦ, δι' οὗ σφοδρῶς ἀπὸ εἰσδύων προσέπληττεν αὐτόν, καὶ βρονταὶ συνάμα ἠκούοντο, ὧν ὁ μέγας κρότος ἐφαίνετο κατασειῶν ἐκ βήθρων τὰ ὑπὸ γαῖα ἐκεῖνα. Ἄπαντα δὲ τὰ φαινόμενα ταῦτα δὲν ἦσαν εἰμῆ ἀποτελέσματα διαφορῶν μηχανῶν ἀδήλως ἐνεργουσῶν. Ὅθεν μὲ ὄλην τὴν σταθερότητα καὶ τὴν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ταύτῃ δοκιμασίᾳ ταχύνοιαν αὐτοῦ τῷ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον νὰ μὴ νομίσῃ ἑαυτὸν ἤδη ἀπολεσθέντα. Ἐμενε λοιπὸν ἀθορμητῶς ἀπηρωρημένος ἐπὶ ἐν περίπου λεπτῶν, ὅτε αἴφνης ἠσθάνετο πάλιν ἑαυτὸν μηχανικῶς καταβιβαζόμενον πρὸς τὴν θύραν, ἣς αἱ δικλίδες αὐτομάτως πως ἀνοιγόμεναι ἄφρονον αὐτὸν τότε νὰ ἴδῃ ἐν ἀνέσει τὸ μέρος, ἐνθα ἐμελλε νὰ λάβῃ τὸν πρῶτον τῆς μυστικῆς βαθμίδων. (1) Τὸ μέρος

(1) Τὰ περὶ τῶν δοκιμασιῶν τούτων ἱστορούμενα φαίνονται μυθώδη καὶ σχεδὸν ἀπίστευτα, ἀλλ' οὐκ ὀλίγοι Εὐρωπαῖοι

τούτο ἐνέπνεε σέβας καὶ θυμασμόν. Ἦτο ὁ νάρθηξ φεῖ εἶπειν τοῦ ναοῦ τοῦ Ὁσίριδος, τῆς Ἴσιδος καὶ τοῦ Ὄρου, τῶν τριῶν μεγάλων θεοτήτων τῆς Μέμφιδος καὶ ἀπάσης τῆς Αἰγύπτου. Ὁ ἀπανταχόθεν διαλάμπων χρυσὸς καὶ τὸ φῶς ἀπείρων κρυσταλλίνων λύχνων ἐθάμβονον τοσοῦτο μᾶλλον τὸν ὑποψήφιον, ὅσο οὗτος ἐξήρχετο ἐκ τοῦ μᾶλλον ζοφεροῦ σκότους. Οἱ ἱερεῖς ἐνδεδυμένοι χιτῶνας λινοῦς ἐσηματίζον δύο σειράς, διὰ μέσου τῶν ὁποίων προὐχώρει ὁ νέος θιασώτης. Ὁ μέγας ἱερεὺς καθήμενος εἰς θρόνον ὑπέδεχετο αὐτὸν μετὰ φιλοφροσύνης, ἐμακάριζεν αὐτὸν διὰ τὸ θάρρος του καὶ τῷ προσέφερε ποτήριον πλήρες ὕδατος τοῦ Νεΐλου. « Τὸ ὕδωρ τοῦτο, τῷ ἔλεγε, ἔσεται διὰ σὲ ποτὸν λήθης τῶν σφαλερῶν δοξασίων, ἃς ἐποτίσθης ὑπὸ τῶν βεβήλων. » Ἐπειτα προσεκάλει αὐτὸν νὰ γονυπετήσῃ ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος τῆς μεγάλης θεᾶς. Ὁ δὲ Ἱεροφάντης ἀπήγγελλεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς λέξεις ταύτας: « Ἴσις, μεγάλη τῶν Αἰγυπτίων θεᾶ, εὐδόκησον ὥστε ὁ νέος οὗτος δούλος σου, ὁ τοσοῦτος ἀγῶνας καρτερῶς ὑπομείνας, ὅπως προσέλθῃ ἐνώπιόν σου, καὶ ἀναδειχθῇ ἐπίσης νικηφόρος ἐν ταῖς δοκιμασίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· κατάστησον αὐτὸν εὐάγωνον καὶ πειθήνιον τοῖς νόμοις, ὅπως γείνη δεκτὸς ἐν τοῖς σεβασμίαις σου μυστηρίαις. »

Ἄπαντες οἱ ἱερεῖς ἐπανελάμβανον ἀλληλοδιαδόχως ταύτην τὴν εὐχὴν. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἱεροφάντης ἀνήγειρε τὸν προσήλυτον καὶ τῷ προσέφερε δυναμωτικὸν τι ποτὸν, ἐπιλέγων ὅτι ἔσται τὸ ποτὸν τῆς Μνημοσύνης τῶν διδαχθησομένων αὐτῷ σοφῶν μαθημάτων. Τοιαῦτα ἦσαν αἱ τελευταῖαι τοῦ πρώτου τῆς μύσεως βαθμοῦ. Ὁ λαμβάνων αὐτὸν ἐκαλεῖτο Μύστης. Τῷ ἀπηγορεύετο δὲ νὰ προβάλλῃ ἐρωτήσεις,

συγγραφεῖς ἐπιβεβαιούσι καὶ ἐν ἐκτάσει περιγράφουσι αὐτὰ καὶ πρὸ πάντων ὁ Terrssaon, ὁ Apulée, ὁ Kircher καὶ ὁ Court de Gébelin.

διότι ὄφειλε νὰ προδιαθέτῃ σιωπηλῶς τὴν ψυχὴν του εἰς ἀληθείας, ἃς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξιχνιάσῃ ἄνευ τῆς βαθμιαίας γνώσεως τῶν μυστηρίων. Ὁδήγηρον δὲ τότε αὐτὸν εἰς ἐν τῶν διὰ τοῦς προσηλύτους ὠρισμένων δωματίων, καὶ παρεχώρουν αὐτῷ τρεῖς ἡμέρας ἀναπαύσεως, ὅπως συνέλθῃ ἐκ τῶν κόπων οὗς ὑπέστη. Τῷ προσέφερον δὲ καὶ πᾶσαν τροφὴν τῆς ὀρέξεώς του, διότι δὲν τῷ ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ ἐξέλθῃ τοῦ οἰκήματός του. Μετὰ τὸ τέλος τῶν τριῶν ἡμερῶν, τρεῖς ἱερεῖς εἰρχοντο νὰ τὸν εἰδοποιήσωσι ὅτι ἔμελλε νὰ νηστεύσῃ τρεῖς μῆνας ἢ 91 ἡμέρας· ὅτι τὰς μὲν πρώτας 21 ἡμέρας καὶ ἐφ' ὄρου ζωῆς αὐτοῦ ἤθελεν ἀπέχει τοῦ ἐσθίειν κυάμους, (τοῦθ' ὅπερ καὶ ὁ Πυθαγόρας ἐπέβηκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ) καὶ τὸ κρέας τῶν παρ' αὐτοῖς ἀκαθάρτων ζώων· ὅτι τὰς ἐπτάκις ἐπτά ἀκολούθους ἡμέρας ἤθελε τρώγει μόνον ἄρτον καὶ σπώρας, καὶ τέλος τὰς τελευταίας 21 ἡμέρας θὰ λαμβάνῃ διὰ πᾶσαν τροφὴν 18 οὐγγίαις ἄρτου καθ' ἡμέραν. Ἡ νηστεία αὐτῇ ἐθεωρεῖτο ὡς συντελοῦσα πρὸς τὸν ἀγνισμὸν τοῦ σώματος, ὡς καὶ αἱ συγχρόνως παραδιδόμεναι αὐτῷ θρησκευτικαὶ διδασκαλίαι καὶ τινες ἄλλαι ἀσκήσεις συνετέλουν πρὸς τὸν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Αἱ διδασκαλίαι περιστρέφοντο ἐπὶ τῆς ἱστορίας, τῆς ἠθικῆς, τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ προσηλύτου. Κατὰ τὰς 70 πρώτας νηστεσίμους ἡμέρας μετέβαινον οὗτος ἐπὶ μίαν ὥραν τὴν πρωτὴν, καὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν τὴν ἐσπέραν εἰς δωματίον τι, ἐνθα οἱ ἱερεῖς συνερχόμενοι συνδιελέγοντο μεταξὺ τῶν. Τὴν μὲν πρωτὴν διηγούντο τὰ περὶ τῆς συμβολικῆς τῶν Αἰγυπτίων καταγωγῆς, ὧν οἱ πρῶτοι βασιλεῖς ἦσαν θεοὶ οἱ ἑξῆς: Ὁ Κνέφ ἢ Ἡρασιτος, ὁ Ἡλιος, ὁ Ἀγαθοδαίμων, ὁ Κρόνος, ὁ Ὁσίρις, ἢ Ἴσις καὶ ὁ Τυφὼν ἢ Κακοδαίμων. Οἱ δὲ τούτων διάδοχοι ἤμθηροι ἦτο ὁ Ὄρος, ὁ Ἄρης, ὁ Ἄνουβις, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Ἀπόλλων, ὁ Ἄμμων, ὁ Τητοῦς, ὁ Σῶσος, ὁ Ζεὺς, ὁ Ἑρμῆς καὶ ὁ Ἀσκληπιός. Παρέ-

στεινον τὸ κατεπεῖγον τῆς ἐμφανίσεως τῶν πρώτων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν τοῖς ἀνθρώποις προσγενομένας ὠφελείας. Ἐξεθείαζον τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς γνώσεις τῶν δευτέρων, ἵνα ἐμπνεύσωσι τῷ νέῳ αὐτῶν μαθητῇ τὸν ζῆλον τοῦ νὰ βεβήσῃ ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτῶν. Τὴν δ' ἐσπέραν τὸν ἐδίδασκον τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς κοινωνικὰς ἀρετὰς. Οὕτω δὲ μετ' αὐτοῦ συνοικειούμενοι προσεπάθουν ν' ἀνακαλύψωσι τὰ ἐλαττήρια τοῦ νοῦς του. Τῷ ἐπέτρεπον ὡσαύτως τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῶν ἄλλων αἰθουσῶν, ἐνθα ἐδιδάσκοντο αἱ ἐπιστῆμαι τοῖς μεγάλαις Μύσταις (περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος) ἀλλ' οὐχὶ ἐν ὥρᾳ τῆς τῶν μαθημάτων παραδόσεως. Τὴν 70 ἡμέραν τῆς νηστείας προειδοποιούσιν τὸν προσήλυτον ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τῷ ἐπεβάλλετο ἀπέλυτος σιωπὴ ἐπὶ 9 ἡμέρας, καθ' ἃς οὐδόλως ἠδύνατο νὰ προφέρῃ λέξιν ἐν οἰκδήποτε περιπτώσει. Τὴν πρωτὴν ἐκάστης ἡμέρας τῆς σιωπῆς ταύτης, τρεῖς τῶν μᾶλλον σεβασμίων ἱερέων εἰσείρχοντο εἰς τὸ δωματίον του ἵνα τὸν ἐπιπλήξωσι διὰ τὰ σφάλματά, ἃ τυχὸν παρετήρουν ἐν τῷ χαρακτῆρι αὐτοῦ. Καίτοι δ' αἱ ἐπιπλήξεις αὗται ἦσαν αὐστηρόταται, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀπάντησιν ἠδύνατο νὰ ἐκφέρῃ. Μετὰ τὸ τέλος τῶν ὠρισμένων τούτων ἡμερῶν ἤρχοντο πάλιν οἱ ἱερεῖς νὰ τὸν παρηγορήσωσι καὶ νὰ τὸν προτρέψωσι ἵνα λησμονήσῃ πᾶσαν ἁμαρτίαν, ὅπως ἐπιδόθῃ ὀλοσχερῶς εἰς τὰς μελλούσας ἀρετὰς. Τὸν εἰδοποιούσιν προσέτι ἵνα ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας τοῖς ἀποδίδῃ καθ' ἐσπέραν ἀκριβῆ ἔκθεσιν τῆς ἐπικρίσεως αὐτοῦ ἐπὶ τῶν διδαγμάτων καὶ ἐπὶ παντὸς ὅ,τι ἤκουσεν ἢ εἶδε μέχρι τοῦδε. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα, τῷ ἔλεγον, ἄπερ θέλεις μᾶς ἐπιδίδει, ὀφείλου ἵνα ὧσιν ὅσον οἶόν τε εὐκρινῆ καὶ περιεσκεμμένα, καθότι θὰ μένωσιν εἰς χεῖρας ἡμῶν ὡς ἐχέγγυα τῶν προσόντων τῆς καρδίας σου.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐννέα ἡμερῶν τρεῖς ἀξιωματικοί, παραλαμβάνοντες αὐτὸν

ὠδήγηρον ἐντὸς σκοτεινοῦ θαλάμου, κειμένου ὀπισθεν τῶν ἀδύτων καὶ φωτιζομένου ὑπ' ἐνὸς μόνου λύχνου, καὶ τὸν παρέδιδον εἰς χεῖρας τοῦ ὀδηγοῦ του ἢ ἀναδόχου του. Οὗτος δὲ μεθ' ἐνὸς ἱερέως καλουμένου Ὑδρανοῦ ἢ Βαπτιστοῦ ἠρώτα τὸν προσήλυτον ἐὰν ἐξ ὄλων τῶν δοκιμασιῶν, ἃς ὑπέστη, οὐδεμίαν τῷ ἐφαίνετο γελιοῦδης ἢ περιττῆ ἂν εἶχε σταθερὰν ἀπόφασιν ἵνα δεχθῇ τὴν μύτην καὶ σέβηται τὰ ἐλάχιστα αὐτῆς ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα. Τοῦ ἐρωτωμένου καταφατικῶς ἀποκρινομένου, ὁ Ὑδρανός, ἐκδύων αὐτὸν μέχρι τῆς ὀσφύος καὶ προσπελάζων αὐτὸν εἰς δεξαμενὴν πλήρη ὕδατος καὶ περιέχουσαν προσέτι ἄλας, κριθὴν καὶ δάφνην, τὸν διέταττε νὰ κρατῇ τὰς χεῖρας ἐντὸς αὐτῆς, εἶτα καταχέων ὕδωρ ἐξ αὐτῆς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνεφώνει: « Εἶθε τὸ ὕδωρ τοῦτο, σύμβολον τῆς καθαρότητος, νὰ ἐξαλείψῃ πᾶν τὸ δυνηθὲν μῖαιαι τὴν σάρκα, καὶ ἐπαναγάγῃ τὴν προτέραν σου ἀγνότητα καὶ ἀθωότητα, καθαρῖζον τὸ σὸν σῶμα, ὡσπερ ἡ ἀρετὴ μέλλει καθαρῖσαι τὴν ψυχὴν. » Περαινομένης τῆς εὐχῆς, ἐπανεδύνεν αὐτὸν μετ' ἐσθῆτα λινοῦ. Αἶφνης δὲ τότε ἀλλεπάλληλοι τεχνηταὶ ἀστραπαὶ διέχεον ἐν τῷ θαλάμῳ ἐκείνῳ μυστηριώδη λάμψιν, δι' ἧς παριστάντο διάφορα φαντάσματα καὶ τερατώδεις μορφαί. Συγχρόνως καὶ κεραυνὸς τεχνηέντως ἐκρηγνύμενος διέτειε τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ. Ἄλλ' ἀμέσως βαθεῖα σιωπὴ διεδέχετο τὰς τερατουργίας ταύτας, αἱ πύλαι τοῦ ἀδύτου ἠνοίγοντο, ὁ δὲ ἀνάδοχος εἰσῆγεν ἐν αὐτῷ τὸν προσήλυτον ὑπὸ ἤχοις μουσικῶν ὀργάνων. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ναοῦ ὑπὸ φῶτων διαλάμπων περιεκοσμεῖτο ὑπὸ ἀγαλμάτων οὐρανίων καὶ ἐπιγεῖων Θεῶν. Δεκαπέντε τῶν μᾶλλον εὐπαιδευτῶν ἱερέων συνεκρότου ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῷ τοῖς βεβήλοις ἀπροσίτῳ σεβαστῷ ὀμήγουρι ἢ μᾶλλον Γερουσίαν. Ἐνώπιον δ' αὐτῆς ὁ Κῆρυξ ἐπαρουσίαζε τὸν μουσόμενον, ὅστις, ἀφοῦ πρῶτον προσεκύνει τὴν χο-

ρείαν τῶν θεῶν, ἐκάθητο ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης ἐπὶ ξυλίνης ἐδρᾶς. Τότε εἰς τῶν ἱερέων ἀνεγίνωσκε μεγαλοφώνως τὰ ἐγγραφα τοῦ προσήλυτου ἄτινα, ὡς εἴρηται, περιείχον ἐκτὸς τῶν ἐπὶ τῶν δοκιμασιῶν σκέψεων του καὶ τὰς ἐπὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τῶν ἀρετῶν, ἃς προϋτίθετο νὰ ἐξασκῆ ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς καὶ τὴν πρὸς τοὺς νόμους ἀφοσίωσιν αὐτοῦ. Τῆς δὲ Γερουσίας ἀκριβῶς ταῦτα ἐξελεγχούσης, ὁ Ἱεροφάντης ἠρώτα τὸν ἀνάδοχον ἂν τυχὸν ἀνεκάλυψεν ἀδυναμίαν τινὰ ἐπὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ ὑποψηφίου, καὶ ἂν ἠγγυᾶτο περὶ αὐτοῦ. «Ναι, ἀπεκρίνετο ὁ ἐρωτώμενος, καὶ βεβαιῶ πρὸς τοῦτοισι τὸ ἀδέκαστον ὑμῶν συμβούλιον, ὅτι ἡ εὐστάθεια καὶ ἡ εὐκρίνεια τοῦ νέου ἡμῶν μαθητοῦ καθιστῶσιν αὐτὸν ἄξιον παραδοχῆς εἰς τὰ θεῖα ἡμῶν μυστήρια.» Τότε ὁ Ἱεροφάντης διέταξε τὸν ἀνάδοχον νὰ προσπελάσῃ τὸν προσήλυτον, καὶ διὰ τόνου φωνῆς ἐνθουσιώδους ἀπήγγελλε τὰδε: «Θνητέ, ἐφ' ὅν οἱ θεοὶ εὐμενῶς ἐπιβλέπουσιν, ὑποτάσσου τῇ δυνάμει αὐτῶν, καὶ διάνυσ ἀγογγύστως τὸ στάδιον τοῦ βίου σου. Γονυπέτησον ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ ἀκροάσθητι προσεκτικῶς τὰς διὰ τοῦ στόματός μου ἐκφερομένας ἐντολὰς αὐτῶν. Ἀάτρευ αὐτοὺς ἐν καθαρότητι καρδίας, ἔσο δίκαιος καὶ πρὸς πάντας καλοκᾶγαθος, τίμα τοὺς γονεῖς σου, ἔσο ταπεινὸς καὶ εὐκρινῆς, ἔσο εὐγνώμων οὐ μόνον πρὸς τοὺς ὁμοίους σου ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ζῶα τὰ πρὸς διατροφήν σου χρήσιμα. Διατῆρει πρὸ πάντων καὶ διὰ παντὸς ἀπαραβίαστον ἐχεμυθίαν ἐπὶ παντὸς ὅ,τι ἐδιδάχθης παρ' ἡμῖν, καὶ ὅ,τι ἠθελες ἀνακαλύψει ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ σεβαστοῖς ἡμῶν μυστήρισι. Ταῦτα δὲ ἂν πράττης, ἐλεύσεται ἡμέρα, καθ' ἣν ἀνταμειφθήσῃ καὶ ἀπολαύσῃ εὐδαιμονίας καὶ μακαριότητος, τὸ δὲ σὸν πνεῦμα ἀπῆλλαγμένον παντὸς ψεύδους καὶ πάσης πλάνης θέλει σοὶ διαδηλώσει τὴν ἀξίαν καὶ τὸν προορισμὸν τῆς ὑπάρξεώς σου.»

Μετὰ τὸ τέλος τῶν λόγων τούτων ὁ προσήλυτος ἐξέθετε τὴν ὑπακοὴν καὶ αὐ-

ταπάρνησιν του ἐνώπιον τῆς ὀμηγύρωσε. Εἶτα τῷ ἐπεβάλλετο ὄρκος τρομερὸς, δι' οὗ ὑπέσχετο νὰ ἐκτελῆ ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ νέα καθήκοντα αὐτοῦ ἐπὶ ποινῇ ἀτιμώσεως καὶ θανάτου. Τοῦ ὄρκου δεθέντος, ὁ Ἱεροφάντης ἀφίερον τὸν προσήλυτον τῇ Ἰσιδι, μητρὶ τῆς φύσεως καὶ θεᾷ τῆς σοφίας, καὶ τῷ Ὁρῷ, θεῷ τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς ἐχεμυθίας. Μετὰ τὴν καθιέρωσιν ταύτην περιέβαλλον αὐτὸν μεζώνην λευκὴν καὶ ποικιλομένην ὑπὸ κυανῶν καὶ πορφυρῶν σειρῶν καὶ ἰδιαίτερον τινῶν σημείων, καθισιῶντων αὐτὸν εὐδῆλον τοῖς ἡδῆ, ὡς αὐτὸς, παραδεξαμένοις τὴν μύησιν. Ἐπὶ τέλος ἅπασαι αὐταὶ αἱ τελεταὶ καὶ διατυπώσεις ἐπεσφραγίζοντο διὰ τῆς πομπωδεστάτης λιτανείας τοῦ θριάμβου τοῦ προσήλυτου, καθ' ἣν οὗτος στεφανηφορῶν ἐβαδίζε περιστοιχοῦμενος ὑπὸ ἱερέων καὶ ἱεραίων, κρατούντων διάφορα ἀγάλματα καὶ εἰκόνας ἱερογλυφικὰς, ἀγνώστους τοῖς θεωμένοις. Μετὰ δὲ ταύτην ἐδίδετο συμπόσιον τριήμερον, ἐν ᾧ συμμετεῖχον οἱ ἱερεῖς, αἱ ἱέρειαι καὶ ἅπαντες οἱ μεμνημένοι.

Ἰδοὺ ἐν συνόψει τὰ καθέκαστα τῶν μυστηρίων τούτων, ἅτινα ἐθάμβονον τόν τε νοῦν καὶ τὰ ὄμματα τῶν ξενῶν θεατῶν.

Ἀλλὰ περαίνοντες τὴν παρούσαν πραγματείαν ὀφείλομεν ἵνα περιγράψωμεν ἐν ταῦθα καὶ τὴν ἰδιαίτερον λατρείαν καὶ ἱερωτάτην μύησιν, ἣν οἱ ἱερεῖς ἐπεσφύλαττον ἀποκλειστικῶς διὰ μόνους τοὺς Αἰγυπτίους.

Ὅτε οὗτοι παρετήρουν τινὰς μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων κατέχοντας ἀρετὰς καὶ προσόντα ἱερωμένους ἰδιάζοντα, τοὺς προέτρεπον νὰ μένωσι παρ' ἑαυτοῖς, καὶ ἐὰν οὗτοι συγκατετίθεντο, προσεπάθουν παντὶ σθένει, ὅπως καταστήσωσιν αὐτοὺς σοφοὺς καὶ κατὰ συνέπειαν μάγους. Ἐπὶ τρία, τέσσαρα καὶ πέντε ἔτη διετέλουν οὗτοι σπουδάζοντες τὴν φύσιν, τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας. Καθότι οἱ ἱερεῖς ἐφρόνουν ὅτι ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος ἐκπαιδεύεται, τοσούτῳ

μᾶλλον συναισθάνεται τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ. Ἡ γνώσις τῶν ἐνεργειῶν τῆς φύσεως, τῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων καὶ τῆς διατάξεως τοῦ παντός, ἔλεγον οὗτοι, ὀδηγεῖ ἡμᾶς ἀλανθάστως πρὸς τὸν θαυμασμὸν, καὶ ἀναγκάζει ἡμᾶς ἵνα ἀναγνωρίσωμεν ἐν σοφώτατον Ὀν. Τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ὁ μόνος σκοπὸς τῶν μεγάλων παρ' αὐτοῖς καλουμένων μυστηρίων τοῖς ἄλλοδαποῖς ἀποκρυπτομένων.

Ὅθεν οὐχὶ πλέον διὰ γοητειῶν καὶ φαντασιῶν ἐξέπληττον οἱ ἱερεῖς τὸν βουλόμενον ἵνα συμβίωσῃ μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ δι' ἀληθειῶν καὶ ὑψηλῆς φιλοσοφίας. Νεὸς ὑπαίθρος καὶ εὐρύχωρος ἐντὸς κήπου τερπνοῦ καὶ ἀγροτικοῦ, καὶ ὑπὸ δένδρων τανυφύλλων καὶ μεγαλοπρεπῶν ἐπισιαζόμενος, ἦτο τὸ μέρος, ἐνθα εἰσῆγετο ὁ προσήλυτος. Οἱ δευθαλμοὶ αὐτοῦ δὲν προσεβάλλοντο ὑπὸ ὑλικῶν ἢ μηχανικῶν καὶ γελαιωδῶν παραστάσεων ἢ ἀγαλμάτων χειροποιήτων. Ὁ περιλαμπῆς καὶ φωτοβόλος ἀστὴρ, ὁ περιφωτίζων ἅπασαν τὴν φύσιν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ θνητοὺς, καὶ τὸ εὐαγὲς τοῦ οὐρανοῦ στερέωμα, ἐπαρουσιάζοντο τοῖς βλέμμασιν αὐτοῦ. Οἱ μάγοι, ἀπλῶς ἐνδεδυμένοι καὶ ἐν ἡμικυκλίῳ τοποθετούμενοι καὶ τὸν μαθητὴν αὐτῶν ἔχοντες ἐν τῷ μέσῳ, ἐφαίνοντο ἐρυθριῶντες ἕνεκεν τῆς ἀλαζονείας καὶ ὑπεροφίας, ἣν μέχρι τοῦδε εἶχον ἀναδείξει. Ἀνεγίνωσκε τις ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῶν τὴν σεμνότητα καὶ τὴν ἀληθῆ σοφίαν τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

Ὁ ὑφ' ἀπάντων σοφώτερος θεωρούμενος ἤρχετο ἀποδεικνύων ὅτι ὑπῆρχεν ἐν μόνον ὑπέρτατον Ὀν, ὅτι ἡ ὕλη ἀφ' ἑαυτῆς οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ λάβῃ εἴτε κίνησιν εἴτε αἴσθησιν. Ὁμολόγει ὅτι οἱ ὡς ἡμίθεοι δοξαζόμενοι ὑπῆρξαν ἀπλῶς ἄνδρες περίφθοι, ἕνεκεν τῆς σοφίας καὶ τῶν γνώσεων των θεοποιηθέντες ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἐτῶν, καὶ ὅτι σέβας ἀπενέμετο αὐτοῖς ὡς πρὸς νομοθέτας καὶ ἰδρυτὰς τῆς δόξης τῶν Αἰγυπτίων. Σοὶ εἶναι ἴσως δύσκολον, προσέθετεν ὁ ῥήτωρ, τὸ νὰ ἐννοήσῃς ἐκ τῶν

λεγομένων τὰ αἷτια τῆς ἀντιφατικῆς ἡμῶν διαγωγῆς ἀπέναντι τῆς πολιτικῆς κοινωνίας. Στενάζομεν ἐν τῷ κρυπτῷ βεβηλοῦντες τὴν θεότητα διὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης. Ἀλλ' εἴμεθα λίαν πεπεισμένοι ὅτι ἀρμόζει καὶ συμφέρει τοῖς λαοῖς τοῖς ἐν ἀμαθείᾳ συζῶσι τὸ νὰ ἔχωσιν εἰκόνας καὶ παραστάσεις προσιτὰς καὶ εὐλήπτους ταῖς αἰσθήσεσιν αὐτῶν. Ἡμεῖς δὲ τὴν τοῦ ὑπερτάτου τούτου ὄντος ὑπαρξίν κατανοοῦντες σεβόμεθα τὴν ἀπειρον αὐτοῦ σοφίαν, καὶ ἀνομολογῶμεν ὅτι ὁ πλαστὴς ἡμῶν διετήρησε βεβαίως εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξετάζειν εἰς καρδίας, τοῦ βλέπειν καὶ ἀκούειν ἡμᾶς, καὶ τοῦ ἐπιφυλάττειν ἐν τῇ αἰωνιότητι ἀμοιβὰς τῆς ἀρετῆς καὶ τιμωρίας τῆς κακίας. Μὴ θαυμάζομεν ἐν τῇ θνητῇ ἡμῶν ἀδυναμίᾳ ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν φύσιν τῆς τελειότητος αὐτοῦ. Ὁ νοῦς καὶ ἡ δύναμις ἡμῶν εἰσι περιωρισμένα. Μὴ ἀγνωμονῶμεν πρὸς τὸν δημιουργὸν ὅτι ἀδυνατοῦμεν νὰ εἰσδύσωμεν ἐν τοῖς μυστηρίοις αὐτοῦ. Ἀλλὰ μᾶλλον ἀναπέμπωμεν αὐτῷ εὐχαριστίας, ὅτι ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐπλασεν ἡμᾶς καὶ αἰσθαντικούς καὶ λογικούς κατέστησεν. Ὅθεν ἃς ἀποδεικνύωμεν τὴν αἰσθαντικότητα καὶ τὸν ὀρθὸν ἡμῶν λόγον διὰ πράξεων ἐναρέτων καὶ ἀγαθῶν. Ἄς θυσιάζωμεν τὸ ἀτομικὸν πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον, αἱ δὲ προλήψεις καὶ ἀχαριστίαι τῶν ἀνθρώπων ἃς μὴ ἀναχαιτίζωσιν ἡμᾶς οὐδέποτε οὐδέποτε τῆς ἀρετῆς. Ἄς ἐνθυμώμεθα τέλος ὅτι ἡ πνοὴ ἡ ἐμφυχούσα ἡμᾶς ἐστὶν εὐεργέτημα τῆς θεότητος, ἴσως δὲ καὶ μερὶς τῆς θείας αὐτῆς οὐσίας.

Ἐμ. Γιαρνακόπουλος.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ.

Τοῦ στερεώματος ἄνω οἱ μάγοι σαπρεῖρινοι θόλοι
τῶν Ὠσαννά μελωδίαν τὴν θεῖαν εἰσέτι ἀντήχουν,
ἣν ἡ ἀγγέλων χορεία νὰ ψάλλῃ κατέπανσε μόλις,
ὅτε τὸν Πλάστῃν αὐτὸν, τὸν αἰώνιον εἶδε Σωτῆρα
νὰ ἀποθέτῃ τὴν σάρκα, περίβλημα πρόσκαιρον, θνήσκον,
καὶ νὰ ἀνέρχῃτ' εἰς ὕψη τῆς δόξης Αὐτοῦ τῆς ἀφθάρτου.

Ἰπὸ ἀπλέτου φωτὸς κατηυγάζοντο χῶραι σκοτίας,
καὶ ὑπεχώρει ὁ ζόφος εἰς ἐκρηξιν λάμπειως τόσης.
Κατεπτοήθη τῆς πλάνης εὐρὺ πολυχρόνιον κράτος,
καὶ ἐκλονεῖτο ὁ αἰσχιστος θρόνος τῆς μαύρης κακίας.
Τῶν ἐγκλημάτων ἐργάται ἠνέωξαν ἐκπληκτον ὄμμα,
καὶ μετὰ τρόμου καὶ δέους ἠτένισαν φῶς Ἄληθείας.
Ἐλευθερίας φωνὴ, ἀποσειούσα ἄχθη δουλείας,
ἀναγεννήσεως νέας ἀρχὰς διεσάλπιζε τότε,
καὶ ἀνεκάλει τὸ ἐκπτωτον πλάσμα εἰς ὕψος ἀρμόζον
πρὸς μεγαλεῖον ἀφθάρτου ψυχῆς, πρὸς ὁμοίωμα Πλάστου.

Μέγιστοι ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ πρῶτοι Χριστοῦ στρατιῶται!

Ἡ φαεινὴ ἀντανάκλασις μόλις ἐκλείψαντος φέγγους
τάς τηλαυγεῖς κατεφώτιζεν ὄψεις ἀνδρῶν θεοπνεύστων.

Ἄμυστος, ζῶσα ἀκτίς αἰδίου φωτὸς, ἐκ τοῦ ὕψους
εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἡρώων ἀγίαν ἐπέχεεν αἴγλην,
καὶ ὑπὸ μιμήσεως θείας Ἐκείνου κατεῖχοντο ὅλως.

Ὁ πανευδαίμων, ὁ αἴρων τὸν νοῦν εἰς αἰθέρια ὕψη,
τοῦ ἀθανάτου ποθῶν μεγαλεῖον τὰς θείας ἐκστάσεις,
εἰς ἰδεώδους καλοῦ ἐντροφῶν τὰς ὑψίστας μελέτας,
καὶ ἐπὶ πτερόγων ἀγνῆς προσευχῆς τὴν ψυχὴν κατευθύνων,
ὡς τι εὐῶδες θυμίαμα, μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ Πλάστου.

Οὔτε θανάτου πικροῦ ἢ βασάνων ἀπαίσιοις θεία,
οὔτε δυνάστου ὤμιυ ἀπειλαὶ καὶ τυφλώττουσα λύσσα,
μὲ τῆς ὠχρᾶς καὶ ἀνάνδρου δειλίας χροιάν ἀπευκαταίαν
ἴσχυσαν, ἔστω μικρὸν, νὰ καλύψωσι μέτωπον λάμπον,
ἐπιποτιήσεως πνεύματος θείου τὴν ζῶσαν ἐστίαν.

Ἐνθουσιῶντες ἐχώρου ἀκάθεκτοι, μέλημα μόνον
τῆς ἱερᾶς πίστεώς των διάδοσιν ἔχοντες πάντες,
καὶ ἀψηφούντες ζῶν τὴν ἐφήμερον, σῶμα τὸ φροῦδον,
πρὸς ἱερὰς ἐντολῆς τὴν ἐξάσκησιν πάντες ἐσκόπουν.

Αὐταπαρνήσεως μέγας βωμὸς, ἱερὸς, ἀνυψοῦτο,
καὶ ἡμιλλῶντο τίς πρῶτος ἐκεῖ, ὀλοκαύτωμα νέον,
λιθανωτοῦ ὡς τι ἄρωμα θεῖον, ν' ἀνέλθ' εἰς τὰ ὕψη.

Τότ' ἀκατάληπτον θαῦμα αἰῶνων ἐλάμβανε χῶραν.
Τῆς τροχιᾶς των ἐξήλθον πανάρχαιοι φύσεως νόμοι,
πρὸ δεινδρυλλίων, δρυῶν κορυφῆ ἢ ἀγέρωχος κλίνας,
καὶ οἱ ὡς κόκκον σινάπεως ἔχοντες πίστιν ἐκλόνου
τάς τῶν πολλῶν πεποιθήσεις, ἀρχαίας λατρείας καὶ ἥθη.

Τῆς ἀγέρωχου ἰσχύος τὸ κράτος ἐπάτασσε γαῦρον,
καὶ λυσσωδῶς ἡμφισβήτην ἀρχῆς κυριάρχου πρωτεῖα
πρὸς ἐξοντώσεως πλήρη ἐπίτευξιν ὅπλα προτάσσει
ἄλογον βίαν, βασάνων πληθύν, τὴν ποινήν τοῦ θανάτου
τῶν ἀδυνάτων καθίστανται ταῦτα πλὴν τρόπαια νίκης
ἢ παροτρύνουσα τόλμη, ἢ δόξα ἀνίσου ἀγῶνος.

Τῆς ἀληθείας ὁ ἐνθερμος κῆρυξ, ὁ Στέφανος μάρτυς
μὲ Σεραφεῖμ ἀπαστράπτουσαν αἴγλην, ὡς δῶρημα θεῖον,
κεκοσμημένον τὸ πρόσωπον ἔχων, μὲ ὄμμα ἀστράπτων
ἀπὸ ἐκστάσεως θείας τὸ πῦρ, ἀπὸ ἐνθεον ζῆλον,
μέγας καὶ πρῶτος ἀστῆρ εἰς μαρτύρων στερέωμα λάμπει,
ὅπου χορεία μαρμαίρουσι τόσαι τῶν θεῶν ἡρώων,
τάς ὑψηλὰς διεκήρυσσε ῥήσεις, εὐάγγελον φέρων
εἰς τοὺς θνητοὺς καὶ σωτήριον εἰδήσιν, ἄγγελμα νέον.

Οἱ πελιδνοὶ τῆς σκοτίας υἱοὶ ἀπεχθαινόνται φύσει
τὸν διαλάμποντα ἔλεγχον μαύρης ψυχῆς των, τὴν λάμπειν,
καὶ εἰς λαμπροῦ φωτοδόλου ἡλίου σωτήριον φέγγος,
τῆς ἀμαθείας καὶ πλάνης τὸν ζόφον προπύργιον θέτουν.

Ἄν Παραδείσιος μία ἀκτίς φαεινὴ παρεισδύσῃ
ἐν ἐρεβώδει νυκτὶ, ἐν τῇ τρώγλῃ ἐν ἣ διακίτωνται,
τῆς ὀλεθρίου ἀπάτης ὁ πέπλος τότε αἶρεται αἴφνης,
καὶ εἰδεχθοὺς των μορφῆς καταφαίνεται πᾶσα ἡ φρίκη,
ἐγκατοπτρίζονται ἄκοντες, φρίσσουν, πτοοῦνται καὶ τρέμουν.

Ὁχλος λυσσωδῆς, μαινόμενος ὄχλος πληγείς τὴν καρδίαν
ὑπ' ἀδεκάστου καὶ πλήσσοντος ξίφους τῶν θεῶν ῥημάτων,
ἄγριο; ὄχλος, ὡς λαίλαπος πτέρυξ, τὸν μάρτυρα σύρει,
ὅπου συνέδριον πλείστων αἰσχυρῶν λειτουργῶν ἀσεβείας
εἰς τὴν τοῦ λόγου ἰσχὴν ἀντιτάσσου τὴν μάστιγα τρόμου,
καὶ εἰς ἀληθείας φωνὴν τὴν δ' ἄτορον φράσσου τὰ ὦτα.
Ἡ τῶν προγόνων τυφλότης ἀπέκτεινε πλείστους προφήτας,
κῆρυκας θεῖους, θρηνοῦντας ἡθῶν ἐξαχρείωσιν τόσων,
καὶ δὲν ἀπέμαθον οὗτοι πατέρων ἐπίζηλον πράξιν.
Θανατωθήτω! ὁ θέλων τὸ φῶς ἐν τῷ μέσῳ σκοτίας.
Γαμαλιὴλ μαθητῆς ὁ περιδοξος, Παῦλος ὁ θεῖος
τὸν φονικὸν ἐνεψύχωνε ζῆλον, τὴν λύσσαν ἐκείνων.

Κ' ἐθανατώθη Ἀνῆλθ' ἡ ψυχὴ εἰς τὸ ἀφθαρτον κλέος,
γονυπετῆς Χερουβεῖμ ἢ χορεία αὐτὴν ὑπεδέχθη
καὶ ἐπὶ Στεφάνου τοῦ θεοῦ ἐπέθεσε στέφανον δόξης.

Τῶν οὐρανῶν τὰς ἀψίδας φωστῆρες τοσοῦτοι κοσμοῦσι
καὶ διαλάμπουσιν ἄρα, ἐκχύνοντες φῶς εἰς αἰθέρας,
ὅσοι αὐτὸν διεδέχθησαν μάρτυρες ἅγιοι, θεοὶ;
αἷμα ἐχύθη πολῦτιμον, ἄπειρον, τίμιον αἷμα,
καὶ ἀνεβλάστησε δένδρον ζωῆς καὶ λυτρώσεως θέρους.

Κόραι ἄγναι, ὦ παρθένοι, ὑμεῖς τοῦ Ἰψίστου νυμφαί,
τὴν εὐγενῆ καὶ ἀβράν σας καρδίαν ὁποῖος συνεῖχε
καὶ κατεκράτει ἐνθέου ἀγάπης διάπυρος ζῆλος,
ὥστ' ἐπιλήσμονες γένους καὶ φύσεως, ἤρθητε τόσαι
εἰς μαρτυρίου ἀνέφικτα ὕψη, εἰς χώραν Ἀγγέλων!
Πρὸ τῆς οσπτιῆς σας, ὦ μάρτυρες, μνήμης τὰ γόνατα κλίνω
κ' ἐν θαυμασμῷ καὶ ἀγάπῃ δοξάζει ὑμᾶς ἡ ψυχὴ μου.

Ἐτη παρῆλθον, καὶ τέλος αἰθῆρ διαυγῆς ἐξαπλοῦται.
Αὔρα ζεφύρου διώκει κηλίδας νερῶν ἀπαισίων,
ὅπως φωτίση τὰ φῶς Ἀληθείας ἐν ὄλῃ τῇ λόμφει.
Ἐκ κατακόμβης καὶ κρύπτης ἐξήχθη σταυρὸς ζωηφόρος,
ποιητικῆς ἐμπνευσμένης κινύρας θεσπέσιον ἄσμα
Ἱεραρχῶν ἱερῶν, θεοπνεύστων, ὁ ἅγιος ὕμνος,
ὅπως Καισάρων κοσμήση τὸ στέμμα καὶ ἐμβλημα θεῖον
εἰς τοὺς θνητοὺς καταστή, ἀτιμώσεως ὄργανον τέως.

Δ. ΒΡΕΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΑ ΟΣΤΡΕΙΑ.

Οὐδὲλως δυσχερῆς ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν
τοσοῦτον συνεχῶς γενομένην ἐρώτησιν ταύ-
την· « Διὰ τί τὰ ὄστρεα κατὰ τοὺς τελευ-
ταίους τούτους χρόνους κατέστησαν το-
σοῦτον σπάνια καὶ ἀκριβά; » Τὰ ὄστρεα
εἶναι ἀκριβά, διότι εἰσὶ σπάνια, εἰσὶ δὲ
σπάνια, διότι τὰς μὲν φυσικὰς αὐτῶν θέ-
σεις ἐπαισιητῶς ἀπεγύμνωσαν, καὶ πολ-
λαχοῦ μάλιστα ἐντελῶς ἠφάνισαν, τὰ δὲ
τεχνητὰ ὄστρακοτροφεῖα δὲν δύνανται νὰ
ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς καθ' ἑκάστην αὐξάνου-
σας αἰτήσεις τοῦ κοινοῦ. Παρετηρήθη
ὅτι τὸ ὄστρεον εἶναι γονιμώτατον, παρά-
γον κατ' ἔτος ἑκατοντάδας χιλιάδων, ἢ
κατὰ τὴν γνώμην φυσικῶν τινῶν, χιλιά-
δας νέων, καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν

προῖόν ἀνεξάντλητον καὶ ἥμισυ δαπανη-
ρὸν τοῦ προσφιλοῦς τούτου ἐδωδίου. Ὅση
τῷ ὄντι καὶ ἂν ἦναι ἡ εἰς τὴν ἀγορὰν
ἐρχομένη ποσότης, δὲν θὰ ἐπαρκέση νὰ
κορέσῃ τὴν ὄρεξιν τοῦ κοινοῦ, ὅπερ, μὴ
βλέπον πόσον δυσχερῆς εἶναι νὰ προμη-
θευθῇ αὐτὰ, φαίνεται μᾶλλον ἐπὶ μᾶλ-
λον ἄπληστον. Ἐνῶ τὰ καλὰ ὄστρεα εἰς
τὰ περίφημα καπηλεῖα τοῦ Λονδίνου καὶ
ἄλλων πόλεων πωλοῦνται 3 σελίνια του-
τέστι 3 φράγκα καὶ 75 ἑκατοστὰ ἢ δω-
δεκάς, οἱ ἄνθρωποι ἐξακολουθοῦν νὰ τὰ
θέλωσιν! Οἱ σιδηρόδρομοι διέσπειραν παν-
ταχοῦ τὸ εὐχυμον μαλάκιον, ἔθνη δὲ εἰς
τὰ ἐνδότερα τῶν ἡπείρων εὕρισκόμενα,
καὶ ἐπὶ ζωῆς των μὴ ἰδόνια τὴν θάλασ-
σαν, δύνανται σήμερον νὰ κρίνωσι περὶ
τῆς πολυτίμου φύσεως τῶν θησαυρῶν, τοὺς
ὁποῖους ἡ θάλασσα αὕτη περικλείει ἐκ τῶν
αὐξανουσῶν τιμῶν τῶν κογχυλίων καὶ
ἄλλων προϊόντων αὐτῆς.

Εὐτυχῶς οὐδεμία θανάσιμος ἐπήρεια
ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ ὄστρείου, ὥστε δυνά-
μεθα νὰ ἀποδώσωμεν τὴν σπάνιν αὐτοῦ
εἰς τὴν ἀληθῆ αἰτίαν. Εἶναι πλάνη τὸ
πιστεῦν ὅτι, ἐπειδὴ ζῶν τι πολλαπλα-
σιάζεται κατὰ χιλιάδας — καὶ ἡ οἰκογένεια
τῶν γαδοειδῶν εἶναι βεβαίως ἐκ τοῦ ἀριθ-
μοῦ τούτου — δὲν δύνανται νὰ ἐλαττω-
θῶσιν ἢ καὶ νὰ καταστραφῶσι. Πρὸ τινῶν
ἐτῶν ἡ ἔλλειψις τοῦ ἀττακέως (σαλαμού)
ἦτο προφανῆς, καὶ ἡ Ἀγγλία μολὶς ἀπέ-
φυγε τὴν δυστυχίαν ταύτην διὰ συνετοῦ
νόμου. Προϊόντος τοῦ χρόνου ἴσως τὰ
ἰχθυοτροφεῖα τοῦ ὄνισκου ἐν Νέξ Γῆ ξη-
ρανθῶσι. Καὶ αὐταὶ αἱ φάλαιναί εἰσιν ἦ-
τον ἄφθονοι ἢ πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν
καὶ εἰς τὰς ἀπεράντους θαλάσσας τοῦ
μεσημβρινοῦ ἡμισφαιρίου, ὅπως εἰς τὰ
ψυχρότερα μέρη τῆς Γροιλανδίας.

Πάντα ταῦτα προέρχονται ἐκ τῆς κα-
κῆς ἡμῶν οἰκονομίας καὶ λαιμαργίας.
Τὰ περὶ τὴν Ἱρλανδίαν φυσικὰ ὄστρεο-
τροφεῖα ἀπεγυμνώθησαν τὸ ἐν μετὰ τὸ
ἄλλο. Διὰ τί; Διότι, ὡς κοινῶς λέγεται,
τὰ « ἐσάρωσαν. » Ὡς πρὸς τὰ λαμπρὰ
ἰχθυοτροφεῖα τῆς *Tralea* καὶ τὰ τοσοῦ-
τον γόνιμα τῆς *Carlingsford*, ἀπὸ ἔτους
εἰς ἔτος ἠλίευσαν αὐτὰ τοιοῦτω τρόπῳ,
ὅ δὲ πολλαπλασιασμὸς τοῦ ζώου τοσοῦ-
τον ἐταράχθη, ὥστε προϊόντος τοῦ χρόνου
ἐξηντλήθησαν. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ κοινὴ
τύχη ὄλων τῶν ἰχθυοτροφείων, ὥστε τὰ ὄ-
στρεοτροφεῖα τῆς Ἱρλανδίας, ἅτινα ἔ-
διδον συνήθως 7,000 λίρας στερλίνας κατ'
ἔτος, δὲν ἐπιφέρουσιν ἤδη 7,000 σελινίων.
Ἄπαντα τὰ φυσικὰ ἰχθυοτροφεῖα τῆς
Γαλλίας ἐξηντλήθησαν βαθμηδὸν διὰ τῆς
ὑπερβολικῆς χρήσεως τῶν δικτύων. Καὶ
εἰς αὐτὸ τὸ *Arcachon*, ἐνθα ἡ φρόνησις
διέπει τὴν ἄγρην, οἱ ἄλιεῖς διὰ τοῦ δι-
κτύου ἐφόνευσαν ἐν μιᾷ στιγμῇ τὴν ὠ-
ραίαν καὶ καλὴν ὄρνιν τὴν γεννῶσαν τὰ
χρυσὰ ὄα.

Εἰπομεν ὅτι ὅσον παραγωγὸν καὶ ἂν
ἦναι ζῶον τι, εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξαφάνισις
τοῦ εἶδους αὐτοῦ. Τὰ ἄλλοτε παραγωγὰ

ἰχθυοτροφεῖα τὰ παρὰ τὸ στόμιον τῆς
Forth, παρὰ τὸ Ἐδιμβούργον, προσφέ-
ρονται τρανὸν παράδειγμα τοῦ κακοῦ τοῦ
προξενηθέντος διὰ καταχρηστικῆς ἀλι-
είας. Εἰς τὰς τῆς Ἀρκτου Νέας Ἀθήνας,
πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν περιωνύμους διὰ τὰ
ὄστρεοτροφεῖα ὡς διὰ τοὺς ἐπισκεπτομέ-
νους αὐτὰς περικλεῖς ἄνδρας, τὰ ὄστρεα
καὶ οἱ δεκάποδες αὐτοὶ (εἶδος ὄστρακο-
δέρματος) ἐδύναντο νὰ ἀγορασθῶσι πρὸς
4 σελίνιον τὰ 120. Σήμερον πωλοῦσι τὰ
αὐτὰ κατὰ ποσότητας εἰς ἐμπόρους, ἐ-
ξερχομένους τοῦ πλοίου, εἰς τὴν εὐτελεῆ
τιμὴν τοῦ 4 σελινίου τὴν δωδεκάδα! Οἱ
ἔμποροι πληρῶνουν ἤδη εὐκόλως τὴν
χιλιάδα τῶν ὄστρείων τῆς ἐκβολῆς τοῦ
Forth 5 λίρας στερλίνας καὶ ἔτι πλέον,
προσφαίρουσι δὲ τὸ δικαίωμα αὐτῶν διὰ
τὴν μεταπώλησιν.

Ἡ ἀγορὰ τοῦ Ἐδιμβούργου κατεκλύ-
σθη ποτε, ὡς εἶπειν, ὑπὸ ὄστρείων, εἰς
τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε οἱ ἄλιεῖς τοῦ *New-
Haven* (λιμένος τῶν ὄστρείων τοῦ Ἐδιμ-
βούργου), οἱ ἐνοικιάσαντες παρὰ τῆς δη-
μαρχίας καὶ τοῦ δουκὸς *Bucleugh* τὰ
ἀπέραντα φυσικὰ ὄστρεοτροφεῖα τῆς ἐκ-
βολῆς τοῦ *Forth* εἰς τιμὴν πράγματι φαν-
τασιώδη, ἤρχισαν νὰ πωλῶσιν ὄστρεα
πρὸς σπορὰν εἰς ἀνθρώπους σκοποῦντας
νὰ ἐφοδιάσωσι τὰ ὄστρεοτροφεῖα τῆς μεσο-
γείου· αἱ δὲ πωλήσεις αὗται, προστιθέ-
μεναι εἰς τὰς ἀείποτε ἀξιοσημείων εὐκο-
λίας τῆς μεταφορᾶς εἰς τὰς πολυανθρώ-
πους πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἤρχισαν μετ'
οὐ πολὺ νὰ ἐπηρεάζωσι τὰς τιμὰς· τὸ
δὲ ὄστρεον, τὸ ἄλλοτε τοσοῦτον ἄφθονον
εἰς Ἐδιμβούργον, κατέστη λίαν ἀκριβὸν
καὶ σπάνιον καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Τοι-
αῦτα γεγονότα δυνάμεθα νὰ διηγηθῶμεν
διὰ πολλὰ ἄλλα φυσικὰ ὄστρεοτροφεῖα.
Οἱ οἰκονομολόγοι διίσχυρίζονται ἤδη ὅτι
τὰ ἀπέραντα ὄστρεοτροφεῖα τὰ νέον πλοῦ-
τον παρέχοντα εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἀμερι-
κῆς ἀλιεῦνται ὑπερμέτρως, ὅτι δὲ προῖ-
όντος τοῦ χρόνου θὰ καταστῶσιν, ὡς τὰ
λοιπὰ, ἐντελῶς στῆρα· τοσοῦτον μεγάλα

είσιν αἱ ποσότητες, ἀς παρήγαγον τὰ τελευταία ταῦτα ἔτη.

Ἡ προταθείσα μέθοδος πρὸς πλήρωσιν ἐκ νέου τῶν ὀστρεοτροφείων καὶ ἐκπτώσιν τῶν τιμῶν τῶν κογχυλίων εἶναι ἡ καλλιέργεια. Ἐνήργησαν (κατὰ θεωρίαν ἰδίως) διαφόρους καλλιέργειας κατὰ τὰ ἑπτὰ τελευταία ἔτη, καὶ πολλὰ ἑταιρῖαι ὀστρεοτροφείας ὀργανίσθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἀποτελεσματικῶς. Εἶναι βέβαιον ἐντούτοις ὅτι ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς παρελθόντας χρόνους ἡ ὀστρεοτροφία καὶ ἰχθυοτροφία ἐξησκοῦντο ἀμφοτέρωθεν, καὶ τοῦτο λίαν πιθανῶς ἔνεκεν τῶν αὐτῶν αἰτίων, ἅτινα κατέστησαν τοῦ συρμού τὰς τέχνας ταύτας κατὰ τὰ δέκα ταῦτα ἢ δώδεκα τελευταία ἔτη, τουτέστιν ἔνεκεν τῆς ἀνεπαρκείας τῶν φυσικῶν παραγωγῶν ἀπέναντι τῶν καθημερινῶν αἰτήσεων. Διάσημος ἐραστὴς τῶν ὀστρείων τῆς μεμακρυσμένης ταύτης ἐποχῆς ἔκαμνε συνήθως τοιαύτην κατανάλωσιν αὐτῶν, ὥστε αὐτὸς μόνος προϊόντος τοῦ χρόνου ἐξήντησε τὰ γονιμώτερα ὀστρεοτροφεία ὁ κοιλιόδουλος οὗτος πρεσβύτης ἔκαλετο Βιτέλιος, δὲν ἦτο δὲ ὁ μόνος ἐραστὴς τῶν ὀστρείων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀνέγνωμεν ὅτι ἐπὶ πλακοῦντος ἐξ ὀστρείων χρησιμεύσαντος δια τινὰς λαϊμάργους τῆς ἀρχαίας Ῥώμης ἐχρησιάσθη διὰ μόνον τὸ δοῦν ἄρωμα ὁ χυλὸς πέντε χιλιάδων ὀστρείων τῆς λίμνης *Lucrin*, μὴ ἀναφερομένων τῶν ἐκ βρετανικῶν ὀστρείων στρωμάτων, ἐξ ὧν ἐσωτερικῶς ἐκοσμεῖτο!

Ἡ καλλιέργεια τῶν ὀστρείων, ἢν θεωροῦσιν ἤδη ὡς μόνην θεραπείαν τῆς ἐλαττώσεως τῶν τροφῶν μας, ἐβοηθήθη ἰδίως ἐκ τινων περιστάσεων ἀναφερομένων ἐν τῇ φυσικῇ ἱστορίᾳ τῶν μαλακίων, καὶ ἐγένετο ἀντικείμενον σπουδαίων παρατηρήσεων, περὶ ὧν θὰ εἰπωμεν ὀλίγα.

Περὶ ὀστρείων, ὡς καὶ περὶ πλείστων ἄλλων κατοίκων τῆς θαλάσσης (ἰδίως περὶ ἀττακίως καὶ ἀρίγκας) πολλὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ ἐλέχθησαν, περιττὸν δὲ νὰ ὑπο-

μνήσωμεν ὅτι μεταξὺ τῶν ἀντιλεγόντων δὲν εὐρίσκοντο δύο συμφωνοῦντες περὶ παντὸς ἀφαιρέσαντος τὴν γέννησιν τοῦ ὀστρείου, τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ἢ τοῦ νόμου τοῦ διεπόντος τὸν ἀποσπερματισμὸν καὶ τὴν πτώσιν τοῦ νέου ὀστράκου. Ἐντούτοις ἐκ μόνης τῆς ζωογόνου καὶ εὐνοϊκῆς πτώσεως τοῦ νέου μαλακίου ἐξαρτᾶται ἡ αἰσία αὐξήσεως τοῦ ὀστρείου. Φυσιολόγοι τινὲς διασχυρίζονται ὅτι τὸ ὀστρεῖον εἶναι ζῶον ἐρμαφρόδιτον, ἢ μᾶλλον, τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ εὐρίσκονται ἐν τῷ αὐτῷ μαλακίῳ. Ἄλλοι ἐντούτοις βεβαιοῦσιν ὅτι ἕκαστον τούτων κατοικεῖ εἰς ἴδιον ὀστράκον, καὶ ὅτι ἡ συνουσία τελεῖται παρὰ τοῖς ὀστρείοις ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀττακίσι καὶ ταῖς ἀρίγκαις. Ὁ ἐνασχολούμενος εἰς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν τοῦ ὀστρείου δέον νὰ προφυλάττηται ἀπὸ κρίσεων ἀπολύτων ἔχομεν ἀνάγκην πολλὰ νὰ μάθωμεν ἀφορῶντα τὴν παραγωγὴν καὶ τὰ ἤθη αὐτῶν γενικῶς. Ὅ,τι ἤθελέ τις εἶπε περὶ τῆς τεραστίως δυνάμεως τῆς παραγωγῆς τῶν ὀστρείων καὶ ἄλλων ἐναλίω ζῶων, χρήζει μεγάλης ἐρεῦνης πρὶν ἢ γίνῃ παραδεκτόν. Τί ἐνδιαφέρει ἐὰν ζῶον τι ἦναι γόνιμον, ἀφοῦ τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραγόμενα δὲν παρουσιάζονται ποτὲ εἰς τὴν ἀγορὰν ὡς τρόφιμοι οὐσίαι;

Οὐδόλως πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς θαυμασίας παραγωγικῆς δυνάμεως τοῦ ὀστρείου, ὅπως τῶσαν ἄλλων ὁμογενῶν αὐτοῦ· διότι ἀναρίθμηται χιλιάδες τῶν σπορῶν τῶν γάνονται, μὴ εὐρίσκουσαι εὐνοϊκὰς περιστάσεις διὰ νὰ ἀναπτυχθῶσιν. Ἐὰν τὸ νεογέννητον ὀστρεῖον δὲν εὖρη ταχέως ὡς ἄσυλον κατάλληλον ὄρμον, ἔνθα νὰ δύνηται νὰ ζῇ ἡσυχῶς, ἢ μέλλουσα αὕτη τροφὴ τοῦ κοινοῦ γάνεται· διότι σπουδαία στιγμή τῆς ὑπάρξεως καὶ αὐξήσεως αὐτοῦ εἶναι ἐκείνη, ὅταν τὸ νέον, σχεδὸν ἕνα τῆ πτώσει αὐτοῦ ἐκ τοῦ μητρικοῦ ὀστράκου, πέσῃ ἐπὶ πυθμένους χαλικώδους ἢ κεκαλυμμένου ὑπὸ ὀστράκων, οὐδέποτε δὲ ἐπὶ κοίτης ἰλυώδους, δυνα-

μῆνης δι' ἀπλῆς προσβολῆς νὰ ἀποπνίξῃ τὸ μαλακίον κατὰ τὴν ἐρυθρακὴν αὐτοῦ ἡλικίαν. Ἐδαφος βραχυῶδες μετὰ πετρῶν εἶναι ὁ παράδεισος τῶν νεαρῶν ὀστρείων· εἶναι ὁ πρῶτιστος ἔρος τῆς ἀφθόγου παραγωγῆς αὐτῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ διάφοροι τρόποι τεχνητῆς καλλιέργειας ἀνεπτύχθησαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὀστρείου δὲν εἶναι τοσοῦτον ταχεία, ὡς κατ' ἀρχὰς νομίζομεν. Πρέπει νὰ ἀφελθῇ τοῦλάχιστον τέσσαρα ἔτη, ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς παραγωγῆς. Ὡς δειγμα τῆς αὐξήσεως αὐτῶν ὄρισθη ὅτι εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν μέδιμνος ἐκ 36 λιτρῶν περιέχει σχεδὸν 25 χιλιάδας νέων· τὸ δεύτερον ἔτος μέδιμνος περιείχε τὸ πέμπτον μόνον μέρος, τὸ δὲ τρίτον ἔτος τὸ αὐτὸ μέτρον περιείχε μόνον δύο χιλιάδας. Τότε τὰ ὀστρεῖα καλοῦνται «ἀγοραῖα». Τὸ τέταρτον ἔτος, ὅτε τὸ σπέρμα ἀνεπτύχθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὀστράκου μαλακίου, ὄρισθη ὅτι μέδιμνος περιείχε μόνον 12—16 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Ἐδημοσίευσαν πρὸ πολλοῦ ἐκθέσεις ἐνθαρρυντικωτάτας περὶ τῶν μεγάλων κερδῶν τῶν ἐκ τῆς καλλιέργειας τοῦ ὀστρείου. Ἀναφέρουσι αὐτὰ συνεχῶς, ὅπως δειξώσιν ὅτι ἡ ὀστρεοτροφία εἶναι μεγάλη ὁδὸς πλοῦτου, ἢν ἕκαστος δύναται κατὰ βούλησιν νὰ ἀκολουθήσῃ. Ἀλλὰ τοιαῦται ἐκθέσεις κακῶν μόνον προξενούσι, διότι δὲν ὑπάρχει μέσον νὰ κερδήσῃ τις χρήματα διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὀστρείων, χωρὶς νὰ καταθέσῃ κεφάλαιον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον μέγα, χωρὶς κατὰ συνέπειαν νὰ διατρέξῃ μεγάλους κινδύνους.

Ἐκ τῶν κάλλιον διευθυνομένων ὀστρεοτροφείων ἐν Ἀγγλίᾳ εἶναι ἡ ἑταιρία τοῦ *Whitstable*, συνένωσις συνεργατῶν, ἥτις ἐν γένει ὑπῆρξε λίαν ἐπικερδῆς. Οἱ κάτοχοι τῶν ὀστρεοτροφείων τοῦ *Whitstable* εἰσὶ πάντες ἐργατικοὶ καὶ φιλόπονοι, κερδαίοντες κατ' ἔτος περίπου 400 λίρας γερλίνας δι' ἐργασίας ὀλίγων ὥρων καθ' ἑκάστην. Ἐργασία εἶναι τὸ σύμβολον αὐτῶν

διότι βεβαιοῦσιν ὅτι οὐδὲν κέρδος προέρχεται ἐκ τῆς ὀστρεοτροφίας ἀνευ νοήμονος καὶ διηνεκοῦς ἐργασίας. Τινὲς φαντάζονται ὅτι ὅπως κάμωσι τεχνητὸν ὀστρεοτροφεῖον, ἀρκεῖ νὰ εὐρωσι κατάλληλον μέρος ἐντὸς τοῦ ὕδατος, νὰ διασπείρωσιν εἰς τὸν πυθμένα χιλιάδας τινὰς ὀστρέων, καὶ νὰ ἀφήσωσιν αὐτὰ νὰ προσκολληθῶσι μέχρις οὗ καταστῶσιν ἰκνὰ πρὸς παραγωγὴν. Τὰ ὀστρεῖα οὕτω τεθειμένα ἐπὶ τοῦ πυθμένος οὐδέποτε καθίστανται καλὰ πρὸς παραγωγὴν ἀπεναντίας ἢ ἀποπνίγονται ὑπὸ τῆς ἐπισωρευομένης ἰλύος, ἢ καταβιβρώσκονται ὑπὸ πολυκλήμων ἐχθρῶν. Οἱ ἐλευθεροὶ ἀλιεῖς τοῦ *Whitstable* δὲν ἀνύψωσαν τὴν ἑταιρίαν αὐτῶν εἰς τὴν σημερινὴν βαθμὴν διὰ μεθόδων τοσοῦτον ἀμφιβόλων. Διέτρεχον καθ' ἑκάστην ἐπιμελῶς πάντα τὰ μέρη τοῦ ὀστρεοτροφείου τῶν. Διορθώνουσι τοὺς πυθμένους, ἐλευθερόνουσι αὐτοὺς τῶν νεαρῶν ὀστρείων, ἀπομακρύνουσι τὰ ἀσθενῆ ἀπὸ τὰ καλῶς ἔχοντα.

Ἡ ἑταιρία κατέχει μέγα καὶ πολύτιμον εἰσόδημα ὀστρείων, εἶναι δὲ οὕτω διοργανισμένη ἢ καλλιέργεια καὶ πώλησις, ὥστε οὐδέποτε ἐξάγουσι ὀστρεῖον, ἐὰν μὴ τοῦτο δύναται νὰ ἀπολαύσῃ μεγαλύτεραν τιμὴν, τὰ δὲ προϊόντα τοῦ *Whitstable* εἰσὶ, ὡς γνωστὸν, τὰ ἀκριβώτερα τῆς ἀγορᾶς. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἕκαστον μέρος τῶν ἀπεράντων ὀστρεοτροφείων τοῦ *Whitstable* ἐξετάζεται, καὶ φροντίζουσι ἰδίως νὰ ἀλιεύωσι πρὸς πώλησιν μόνον τὰ ἐτοιμοθάνατα. Κατὰ δὲ τὰ τελευταία ταῦτα ἔτη, τὰ περίφημα ταῦτα ὀστρεοτροφεία δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἐμπόρων τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐὰν ἐπεριποιῶντο καὶ ἐκαλλιέργουν τὰ μέγιστα ὀστρεοτροφεία τῆς ἐκβολῆς τοῦ *Forth* ὡς τὰ τοῦ *Whitstable*, θὰ ἦσαν σήμερον τὰ γονιμώτερα τῆς Εὐρώπης.

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ ὀστρεοτροφία κατέστη ἀληθὲς πάθος. Οἱ Παρίσιοι μόνον δύναται

νά καταναλώσει πάντα τὰ ὄστρεια τῶν γαλλικῶν ἀκτῶν τῆς Μάγγης καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ. Δύο τοποθεσίαι ἐν Γαλλίᾳ ἀναφέρονται ὡς ἀξίαι λόγου πρὸς ὄστρεοτροφίαν ἢ δεξαμενὴ τοῦ Arcachon καὶ αἱ ἀκταὶ τῆς νήσου τοῦ βασιλέως (Ré). Ὡς προείπομεν οἱ παραγωγικοὶ πυθμένες τῆς Arcachon ὑπῆρξαν ἐν ἀρχῇ ἢ ἔδρα πολυτιμωτάτων φυσικῶν ὄστρεοτροφείων, ἅτινα ἀλιευθέντα δι' ἄλλης μεθόδου κατέστησαν στεῖρα, μόνον δὲ χάρις εἰς τὴν τεχνικὴν καλλιέργειαν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ καθηγητοῦ Coste ἀνέλαβον τὸ 1859.

Τὰ ὄστρεια τῆς Arachon δὲν εἶναι παχέα πωλοῦνται ἅμα σχεδὸν ἀρχίσουν ν' ἀναπτύσσονται, καὶ μεταφέρονται εἰς τὸ πρὸς πάχυνσιν περίφραγμα τῆς Μαρέννης, ἐνθα τὰ περίφραγμα πράσινα ὄστρεια ἐξάγονται εἰς κατάλληλον ἐποχὴν. Φροντίζουσι πολὺ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν, τὸ δὲ μέσον τὸ μεταδιδόμενον ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν χρονολογεῖται πρὸ δύο ἢ τριῶν αἰώνων. Τηροῦσιν ἀκριβεῖς νόμους κατὰ τὰς διαφόρους ἐργασίας, εἰς αἷς ὑποβάλλουσι τὰ ὄστρεια ταῦτα, ὅπως τὰ παχύνωσι καὶ πρασινίσωσιν. Αἱ δεξαμεναί, ἐν αἷς τὰ θέτουσι, δὲν ἔχουσι περιορισμένης διαστάσεως εἶναι γενικῶς 40—60 μέτρων μήκους καὶ πλάτους, τὸ δὲ μέσον αὐτῶν βάθος εἶναι μέχρι 30 ἑκατοστῶν, μετὰ ὀχρετῶν διπλασίου βαθους εἰς τινὰ μέρη τῆς δεξαμενῆς, ὅπως καταστήσῃ τὴν θερμοκρασίαν ἰσομομερῆ, καὶ διοχετεύσῃ τὸ ὕδωρ ὅταν θέλωσιν, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐνίοτε ὅταν καταστήσῃ τὴν δεξαμενὴν ξηράν. Τὰ πρὸς πάχυνσιν περίφραγμα τῆς Μαρέννης ἀπέδειξάν τι ἐφαρμοζόμενον γενικῶς εἰς ὅλους τοὺς κατοικοὺς τῶν ὑδάτων, τουτέστι ὅσον ὀλιγώτερα ὄστρεια ὑπάρχουσι ἐν τῇ δεξαμενῇ τοσοῦτον παχύνονται ταχύτερον, ἢ δὲ τροφή εἶναι τοσοῦτον ἀφθονωτέρα ὅσον ὀλιγώτερα εἶναι τὰ τρεφόμενα.

Τὸ πράσινον χρῶμα παράγεται διὰ φυτικῆς τινος οὐσίας, ἣν διασπείρουσιν ἐν-

τὸς τῶν περιφραγμάτων τῆς Μαρέννης κατὰ τοὺς τρεῖς μῆνας τοῦ φθινοπώρου.

Περιγραφή τῶν μέσων τῆς ὄστρεοτροφίας ἐν Γαλλίᾳ θὰ ἦτον ἀτελής ἂνευ βραχείας ἐπιθεωρήσεως τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐκτελουμένων ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Βασιλικῆς νήσου, ἐνθα 20,000 τετραγωνικὰ ἑκατοστόμετρα εἰσὶν ἀφιερωμένα εἰς περιφράγματα δι' ἀνάπτυξιν, ἅτινα κατ' ἀρχὰς ἐπληρώθησαν διὰ νέων ὑπὸ τῶν κυμάτων μετακομισθέντων καὶ προερχομένων ἐκ τινῶν φυσικῶν ὄστρεοτροφείων.

Ἐν Ἀμερικῇ ἔδωκαν εἰς τὸ ὄστρειον μεγάλην σπουδαιότητα. Ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ ἐκτεταμένου ἐκείνου κράτους εὐρίσκονται ἐκτεταμένα φυσικὰ ὄστρεοτροφεία, τῇ βοήθειᾳ δὲ τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ἀτμοπλοίων τὰ ὄστρεια χρησιμεύουσιν ὡς τροφή καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μάλλον μεμακρυσμένης χώρας καὶ χωρία τοῦ Κράτους. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμπόρων τῶν ὄστρείων εἶναι μέγας ἐν Λονδίῳ, καὶ ἐν τούτοις παραβαλλόμενος πρὸς τὸν τῆς Νέας Ὑόρκης εἶναι ὡς εἰς πρὸς δέκα. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει τὸ τρώγειν ὄστρεια φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ μόνη σχεδὸν τοῦ βίου ἐνασχόλησις, τοσοῦτον εὐρίσκονται ἄτομα παραδιδόμενα εἰς τὴν γαστρονομικὴν ταύτην ἡδονήν. Ἡ συνήθεια ἐν Ἀμερικῇ εἶναι νὰ ψήνωσι τὰ ὄστρεια, μεταχειρίζονται δὲ πρὸς τοῦτο διάφορα μαγειρικὰ μέσα. Δὲν ὑπάρχει ἄξιον λόγου καπηλεῖον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ὅπερ νὰ μὴ δύναται νὰ προσφέρῃ ἐντὸς ὀλίγων τῆς ὥρας λεπτῶν ὄστρεια παρεσκευασμένα κατὰ εἴκοσι διαφόρους τρόπους. Ἡ μεγάλη ἐν Ἀμερικῇ ἀγορὰ τῶν ὄστρείων εἶναι ἡ νήσος Βαλτιμόρη. Ὑπάρχουσιν ἐκεῖ οἰκίαι, ἐν αἷς ἀποθηκεύουσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος 360,000 σχεδὸν ἑκατοστόλιτρα ὄστρείων. Ἰκανὸν ποσὸν τῶν διατηρουμένων τούτων ὄστρείων στέλλεται εἰς ὅλα τὰ Κράτη, εἰς τοὺς λιμῶνας τοῦ Far-west, εἰς τὰς πόλεις τοῦ Νέου Μεξικῶ, εἰς τὰ στρατιωτικὰ δάση τῆς μεγάλης ἀμερικανικῆς ἐρήμου, εἰς τὰ

ἐστιατώρια τοῦ *Honolata* καὶ εἰς τὰ πανδοχεῖα τῶν ζητούντων χρυσὸν εἰς τὰ Βραχώδη Ὄρη. Ἀφ' ἑτέρου νωπὰ ὄστρεια τυλισσόμενα μετὰ πάγου ἀποστέλλονται εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Οἱ ἀλιεῖς τῶν ὄστρείων τῆς Μαυριτανίας ἐπασχολοῦσι ἐξακόσια πλοῖα περίπου 23 τόνων ἑκαστον, ἐκτὸς 2 χιλιάδων μικρῶν λέμβων. Ὁ στολίσκος οὗτος περιλαμβάνει 7,000 ἄτομα, ἐὰν δὲ προστεθῶσι καὶ οἱ βοηθοῦντες εἰς τὴν μεταφορὰν, θὰ εὐρεθῇ ὅτι οἱ ἐπασχολούμενοι εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ὄστρείων εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἀνέρχονται εἰς δέκα χιλιάδας τοῦλάχιστον, κατέχοντας πάντας ἐπικερδῆ θέσιν.

Ὅταν προϊόντος τοῦ χρόνου ἐννοήσῃ κάλλιον τὴν ἰχθυοτροφίαν, ἢ τροφή τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ὄστρείων θὰ

ῆναι ἀναμφιβόλως πολὺ ἀφθονωτέρα καὶ κανονικωτέρα ἢ σήμερον. Μίαν ἡμέραν τῷ ὄντι ἡ ἀγορὰ βρῖθει εἶδος τινὸς ἰχθύος, τὴν δ' ἐπαύριον τὸ εἶδος τοῦτο ἐκλείπει ἐντελῶς.

Διάφοροι ἀπόπειραι λυσιτελέσταται ἐγένοντο ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα τὰυτὰ ἔτη, ἀφορῶσαι τὴν ὄστρεοτροφίαν ἄλλ' ὅπως τὸ κοινὸν ἴδη πραγματικὴν παραγωγικὴν ἐπαύξησιν, αἱ ἀπόπειραι αὐταὶ πρέπει νὰ ἐκταθῶσι σπουδαίως, ἀναμφίβολον δ' ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ κατορθώσῃ τοῦτο εὐκόλως σήμερον, ὅτε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν παραδεδεγμένων μέσων θεωρῆται ἐπιτυχές.

(ἐκ τοῦ γαλλικοῦ).

Σ. ΣΤΑΗΣ.

ΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΙΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΑΙ ΕΝ ΑΓΚΥΡΑ ΚΑΙ ΚΕΣΚΙΝ.

ΑΓΚΥΡΑ.

Όνομα χωρίων	Κάτοικοι ἐν ἔτει 1873.	Κάτοικοι τῷ 1875.	Οἱ ἐκ πείνης ἀποθάνοντες	Διασπαρέντες.	Ζεύγη βοῶν ὑπάρχοντα τῷ 1873.	Βόες ἀπομείναντες τῷ 1875 Ζεύγη.	Πρόβατα τῷ 1873	Πρόβατα τῷ 1875
Γιαζιχάν	4350	780	400	470	450	32	5000	600
Χασάν-Δεδὲ	420	230	430	60	70	5	600	0
Ἀγάλη	4400	540	400	460	80	4	6000	0
Γιούβα	300	460	400	40	20	2	2000	200
Χουλοῦ	500	350	420	30	80	23	3500	300
Παζαρζικ	650	300	250	400	402	32	4000	40
Μαχμάτλυ Ζήρ	450	300	80	70	65	26	3000	0
» Βάλα	250	450	60	40	50	40	4000	0
Οὐλάς	80	50	20	40	48	2	800	50
Καραγιάλη	800	400	300	400	75	15	3000	0
Κυρικ	400	200	440	60	50	5	4800	0
Μαχμουδλοῦ	350	450	450	50	50	6	2500	0
Χατζῆ Βαλῆ	200	80	80	40	20	3	500	0

Γγεσουλῆ	800	390	350	60	80	25	2000	20
Ἰξά-Καθά	170	122	38	40	22	5	400	0
Ἰσσάδ-Μουμινλή	440	401	39	0	25	4	4000	0
Κουρζουλέρ	85	51	34	0	40	1	400	0
Βαλισίε	385	197	130	58	60	10	500	0
Κασμαγιά	320	219	60	41	60	18	4000	0
Κουλαζίκ	775	321	370	84	150	51	3000	60
Κουσεδουράκ	205	113	76	16	27	40	480	40
Καραλή	260	110	100	50	60	6	4000	0
Ἰξεδίν	330	207	73	50	70	7	3500	60
Καρκίν	151	83	48	20	30	4	2000	0
Σόρ-Σαβούχ	85	22	30	33	15	1	300	0
Βιγίχ-Ἰγδίν	250	112	93	45	60	6	500	12
Πέε-Πιτζάκ	278	94	170	44	37	9	4000	0
Γιακούε Χασάν	117	61	35	21	45	0	4000	0
Σελαμλή	220	98	68	54	40	5	700	50
Ἰφλακλή	163	67	67	29	30	6	500	0
Βεκήρ Βέη Ἰθασή	300	97	133	70	40	4	2500	60
Γενί-Ἰλλή	110	44	30	66	24	0	800	0
Μαδέρ Βέ Βαράκ	1600	960	280	360	120	48	4000	600
Καρισδιράν	167	78	52	37	26	6	800	0
Γενί-Κιοί	115	39	51	25	14	4	500	0
Χαυδάρ-Δεδέ	160	112	28	20	20	7	260	0
Γενιτζέ	69	54	15	0	17	7	300	20
Χαλεφελή	410	231	46	133	45	10	3000	200
Δίκμεν	275	194	25	56	15	3	2000	400
Βέη Ἰμπασή	1200	800	400	300	100	20	4000	100
Μπαζιλή	550	316	184	50	100	13	3200	200
Χοδάρ	360	308	42	40	35	8	1500	300
	<u>16900</u>	<u>9261</u>	<u>4997</u>	<u>2642</u>	<u>2206</u>	<u>427</u>	<u>81240</u>	<u>3312</u>

ΚΕΣΚΙΝ.

Πληθυσμός κατά τὸ 1873 τῶν 160]170 χωρίων τῶν ἀποτελούντων
τὸν Καζά τοῦ Κεσκίν

		52,000
Ἰπέθανον ἐκ πείνης περίπου	20,000	
Διεισπάρησαν	7000	27,000
Πληθυσμός τῷ 1875		<u>25,000</u>